般若波羅蜜多經隱義教授

*蔣揚協巴著**七十義**:*

（第四品）

林義淳 (Patrick Lin)

Chinese Translation of

The Hidden Teaching

of the Perfection of Wisdom Sutras

Jam-yang-shay-pa's ***Seventy Topics***:

Chapter Four

by

Jeffrey Hopkins

Jongbok Yi

UMA INSTITUTE

FOR TIBETAN STUDIES

般若波羅蜜多經
隱義教授

Website for UMA Institute for Tibetan Studies (Union of the Modern and the Ancient: *gsar rnying zung `jug khang*): uma-tibet.org. UMA stands for "Union of the Modern and the Ancient" and means "Middle Way" in Tibetan. UMA is a non-profit 501(c)3 organization.

般若波羅蜜多經隱義教授
*蔣揚協巴著*七十義:

（第四品）

Patrick Lin

Chinese Translation of
The Hidden Teaching
of the Perfection of Wisdom Sūtras:
Jam-yang-shay-pa's
Seventy Topics: Chapter Four
by
Jeffrey Hopkins
Jongbok Yi

Edited by Elizabeth Napper

UMA Institute for Tibetan Studies
uma-tibet.org

Education in Compassion and Wisdom
UMA Great Books Translation Project

Supported by generous grants from
the Pierre and Pamela Omidyar Fund
the Silicon Valley Community Foundation
and a bequest from Daniel E. Perdue

Translating texts from the heritage of Tibetan and Inner Asian Buddhist systems, the project focuses on Great Indian Books and Tibetan commentaries from the Go-mang College syllabus as well as a related theme on the fundamental innate mind of clear light in Tantric traditions. A feature of the Project is the usage of consistent vocabulary and format throughout the translations.

Publications available online without cost under a Creative Commons License with the understanding that downloaded material must be distributed for free: http://uma-tibet.org. UMA stands for Union of the Modern and the Ancient (*gsar rnying zung 'jug khang*). The UMA Institute for Tibetan Studies is a non-profit 501(c)3 organization.

UMA Institute for Tibetan Studies
7330 Harris Mountain Lane
Dyke, VA 22935-1008
USA

Version: November, 2018

ISBN:

Library of Congress Control Number:

Lin, Patrick.
Chinese translation of the hidden teaching of the perfection of wisdom sūtras: jam-yang-shay-pa's seventy topics; chapter four / by Jeffrey Hopkins, Jongbok Yi; edited by Elizabeth Napper.
Includes bibliographical references.

ISBN:
1. 'Jam dbyangs bzhad pa ngag dbang brtson grus, 1648-1722. Dngos po brgyad don bdun cu'i rnam bzhag legs par bshad pa mi pham bla ma'i zhal lung. 2. Byams pa (Maitreya). Mngon par rtogs pa'i rgyan. 3. Dge-lugs-pa (Sect)—Doctrines. 4. Don-bdun-bcu. 5. Wisdom—Religious aspects—Buddhism.
I. Hopkins, Jeffrey; Yi, Jongbok. II. Title.

目次

《阿逸多上師口訣》作者 28
本書編排方式 29
版本參照 32
解說能表四加行三十六法 35

第四品　解說能表圓滿眾相加行十一法 35

〔圓滿眾相加行〕定義 36
〔圓滿眾相加行〕分類 37
〔圓滿眾相加行〕界限 37

第三十一義 **39**

1.　行相 (རྣམ་པ་) **39**

〔此處所示行相〕定義 40
〔此處所示行相〕分類 41

第三十二義 **45**

2.　加行 (སྦྱོར་བ་) **45**

〔加行〕定義 46
加行〔分類〕 47
〔加行界限〕 52

第三十三義 **53**

3. 加行功德 (སྦྱོར་བའི་ཡོན་ཏན་) **53**

〔加行功德〕定義 53
〔加行功德〕分類 53
〔加行功德界限〕 55

第三十四義 **57**

4. 加行過失 (སྦྱོར་བའི་སྐྱོན་) **57**

〔加行過失定義〕 57
〔加行過失分類〕 57
〔加行過失〕界限 65

第三十五義 **66**

5. 加行性相 (སྦྱོར་བའི་མཚན་ཉིད་) **66**
〔道般若波羅蜜多加行〕定義 *71*
〔加行性相〕分類 *71*
(a) 四十八智相 72
〔加行自性智之〕定義 74
〔智相〕分類 75
(b) 十六勝相 84
〔菩薩加行勝進〕性相 86
〔勝相〕分類 86
(c) 十一作用相 89
〔具菩薩加行成辦他利之殊勝作用之加行〕定義 90
〔作用相〕分類 91
(d) 十六自性相 93
〔加行自性定義〕 94
〔自性相〕分類 94
第三十六義 **97**
6. 順解脫分 (ཐར་པ་ཆ་མཐུན་) **97**
〔順解脫分〕定義 *98*
釋名 *98*
〔順解脫分〕分類 *98*
〔順解脫分〕界限 *99*
〔順解脫分〕相狀 *100*
第三十七義 **102**
7. 順抉擇分 (ངེས་འབྱེད་ཆ་མཐུན་) **102**
〔大乘順抉擇分〕定義 *103*
釋名 *103*
〔順抉擇分〕分類 *103*
〔順抉擇分〕界限 *104*
第三十八義 **105**
8. 不退轉之僧伽 (ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་དགེ་འདུན་) **105**
〔不退轉僧伽〕定義 *105*
〔不退轉僧伽〕分類 *106*
〔不退轉僧伽〕界限 *106*
第三十九義 **107**

9. 有寂平等性之加行 (སྲིད་ཞི་མཉམ་ཉིད་ཀྱི་སྦྱོར་བ་) 107

〔有寂平等性之加行〕定義 107
〔有寂平等性之加行〕分類 108
〔有寂平等性之加行〕界限 108

第四十義 109

10. 嚴淨佛土加行 (ཞིང་དག་སྦྱོར་བ་) 109

〔嚴淨佛土加行〕定義 109
〔嚴淨佛土加行〕分類 110
〔嚴淨佛土加行〕界限 110

第四十一義 111

11. 方便善巧加行 (ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་) 111

〔方便善巧加行〕定義 112
〔方便善巧加行〕分類 112
〔方便善巧加行〕界限 113

簡稱說明 (Abbreviations) 115

參考書目 119

1. 經 (Sūtras) 119
2. 其他梵文與藏文著作 120
3. 其他 133

序言

格魯佛學教育制度

格魯派乃於十五世紀初由宗喀巴大師洛桑扎巴[a]所開創，一般而言，格魯的佛學教育可以區分為兩大領域，將佛學的根本教法劃分為經教(sūtra)、密續(tantra)〔或顯密二宗〕，固然佛陀涅槃數個世紀之後，二者才形諸文字，卻皆可回溯至釋迦牟尼佛語教。梵文“sūtra”一詞亦可指稱續典，然而在此若將佛陀一切法教區分為互不相屬的經教(sūtra)、密法(tantra)兩大類別，則粗略而言，納入「經教」(sūtra) 之典籍，內容無涉本尊瑜伽[b]，而「密續」(tantra)則指本尊瑜伽修持者所依循的續典與密法。修持本尊瑜伽的時候，行者會觀想自己具足本尊出脫三界的色身，而非凡夫的形體，乃是悲心與智慧無上崇高的*示現*。

由顯宗經教為核心所形成的修行體系，若再進一步劃分，則有實修導向與理論導向兩套修學模式。[c] 兩者都兼容理論與實修，其中實修導向旨在明白開示特定的修行法門、行持，而

---

[a] *tsong kha pa blo bzang grags pa,* 1357-1419.

[b] 依據第十四世達賴喇嘛尊者、宗喀巴、傑佛瑞・霍普金斯 (JeffreyHopkins) 所著 *Tantra in Tibet* (London: George Allen and Unwin, 1977; reprint, with minor corrections, Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 1987)，此處所述顯密二宗差異，依循宗喀巴大師《密宗道次第廣論》(*sngags rim chen mo*) 書中所言。宗大師指出，密續四部（事部、行部、瑜伽部、無上瑜伽部）引導其主要所化機所行之道，方可區隔大乘顯宗（又稱波羅蜜多乘）與密宗。由此，宗大師主張本尊瑜伽係為密宗之核心特徵，雖然事部續典多數與本尊瑜伽無涉，然而宗大師表示，未提及本尊的事部續典並非以該部密法的主要所化機為度化對象。一般人以為事部續典多數理應為度化事部密法主要所化機而傳，然而宗大師所著《密宗道次第廣論》並不如此宣說。是故，僅由典籍內容是否涉及本尊瑜伽修行，並不足以判斷其為經典或續典，因為涉及本尊瑜伽修行與否，僅能就其主要所化機之修行而言，區別是顯教或密法，是而正文聲稱此一區隔乃「粗略而言」。

[c] 此一劃分係由第十四世達賴喇嘛尊者顛津嘉措所提出。

理論導向則注重立論辨析、匡正謬誤，雖然亦可運用於實修，其形式則多為主題疑問與詰難，包括駁斥他宗、成立自宗、斷除諍論等。兩套體系所本皆為印度、西藏的大經大論，其中西藏祖師大德所作的論著有兩類，其一為注疏—明白析釋印度經論；其二為論述—闡釋印度經論核心要義，抑或在經論比對時剖析箇中差別意趣。

印度傳承的修行法門浩瀚廣博，理論導向的論典亦針對修行關要多所著墨，有鑑於此，實修導向的修學模式，旨在貫串其中義理、務求深入淺出，而格魯當中，實修導向的修學特別注重以下論著：

1. 宗喀巴大師所著《菩提道次第廣論》[a]—作者自述此論乃是西元十一世紀印度祖師阿底峽尊者《菩提道燈論》[b]的論釋，（阿底峽尊者入藏弘化教法，長達二十年直至圓寂）
2. 宗大師兩大上首弟子之一，賈曹傑尊者達瑪仁欽[c]所著《入菩薩行論》[d]之論釋，而《入行論》一書係為第八世紀印度瑜伽士寂天菩薩所造。

理論導向的修學注重宗義的比較分析，綜覽佛教、外道，抑或印度佛教五部大論，宗義（哲學、心理）比較分析採西藏方式呈現，包含佛教以外的印度宗義，但側重印度佛教四部宗義。

寺院課程

格魯僧院課程架構彼此共通，皆以五部大論[e]為根基—學制始於十八歲左右，前後持續大約二十五年，然而，各所學院採用

---

[a] *lam rim chen mo / skyes bu gsum gyi nyams su blang ba'i rim pa thams cad tshang bar ston pa'i byang chub lam gyi rim pa;* Peking 6001, vol. 152.

[b] *byang chub lam gyi sgron ma, bodhipathapradīpa;* Peking 5343, vol. 103.

[c] *rgyal tshab dar ma rin chen,* 1364-1432.

[d] *byang chub sems dpa'i spyod pa la 'jug pa, bodhicāryāvatāra;* Peking 5272, vol. 99. 賈曹傑論釋名為《入菩薩行論釋佛子正道》(*byang chub sems dpa'i spyod pa la 'jug pa'i rnam bshad rgyal sras 'jug ngogs*)。

[e] 昂望達傑格西於其所著的宗喀巴大師略傳當中，提及五部大論在宗大師誕生以前即已成為一門學問，又如同此書英文譯者傑佛瑞教授於 *Emptiness in the Mind-Only School* (6)（暫譯《唯識空性》）中所述「敦珠仁

教科書或有不同，係為五部大論各家注疏[a]。為協助學生日後修學五部大論，學制首先安排基礎辯經課程，此後求學過程中，學僧不斷藉由辯經學習，看似激烈論辯，實則深廣辨析。辯經方式兼採對辯與立宗辯，前者旨在一對一求勝，後者乃是一人立宗，眾人提出異議，過程中不斷交流見解。而後，學僧會進一步修學其他基礎學科，包括如同基礎心理學的心類學〔或譯為認知理論〕以及基礎因明邏輯的因類學。此後，便開始研習五部大論的第一部—未來佛彌勒所著《現觀莊嚴論》[b]，此乃《般若波羅蜜多經》修道架構隱義的詮釋。在標準的格魯學制中，彌勒《現觀莊嚴論》修學時間長達六年，此論對於道的說明鉅細靡遺，於此修學期間，學僧得以充分了解修道歷程的複雜結構，藉此一論得以綜觀全局、一覽無遺。《現觀莊嚴論》書中所呈現的修道架構，不僅提昇了實修法門，《現觀》殊勝的內涵更融入到「道次第」一系列的論典當中，其中易於日常觀修的精簡論著為數眾多，一一證實其中實修關要。相較繁複的體系其實極度深細，故而楷定了實修導向的教授範疇與界限。

現觀班通常每日跟隨經教師學習兩小時（其他論典班亦然），而後參與兩場辯經，每場兩小時左右。在長達二十五年的學制當中，大多會挪出一段時間修學第二部大論—法稱所著《釋量論》，研習知識論與邏輯學。

彌勒《現觀莊嚴論》研習完成之後，道之架構就此確立，學僧開始學習第三部論典—月稱所著《入中論》[c]，在中觀班

欽勸請他〔即宗大師〕修學印度佛法五部大論」。如欲參考宗大師在為期三月講經法會所傳之十七部典籍，請參閱昂望達傑格西(Geshe Ngawang Dhargey) 所著“A Short Biography,” 13-14。

[a] 此乃格魯寺院課程的一般簡介，位於印度 Karnataka 邦 Mundgod 的果芒佛學院課程詳述請參考下列連結：
http://uma-tibet.org/edu/gomang/gomang.php

[b] *mngon rtogs rgyan, abhisamayālaṃkāra*。班禪大師的扎什倫布寺佛學院乃一特例，其學制之初，學僧學習的是法稱所著《釋量論》(*tshad ma rnam 'grel, pramāṇavarttika*)〔此乃陳那《集量論》之注疏〕。

[c] *dbu ma la 'jug pa, madhyamakāvatāra*. 由於月稱經常用《中》(*madhyamaka*)字一詞簡稱龍樹所著的《中論》(*dbu ma'i bstan bcos, madhyamakaśāstra*)，因此《入中論》(*madhyamakāvatāra*)書名中的「中」(*madhyamaka*)字應該

兩年期間，探討自性空、十地等主題，空性乃是菩薩道智根本定中主要的觀修對境，也是《般若波羅蜜多經》顯義的教授。

就是專指龍樹所著、申論中觀意趣的《中論》(*dbu ma'i bstan bcos, madhyamakaśāstra*)。本書〔《入中論》英文譯名為 *Supplement to (Nāgārjuna's) "Treatise on the Middle"*〕英文譯者將 *avatāra* (*'jug pa*) 一詞譯作"supplement"「補義」，是有些爭議的，其他譯名包括"introduction"「導引」或"entrance"「導入」，兩者都是在這樣的語境受人認可的普遍翻譯，而本書英文譯者的譯法有其所本，宗喀巴大師認為月稱補充龍樹《中論》，讀者可再深入參閱 Tsong-kha-pa, Kensur Lekden, and Jeffrey Hopkins, *Compassion in Tibetan Buddhism* (London: Rider, 1980; reprint, Ithaca, N.Y.: Snow Lion, 1980), 96-99。藏文將梵文 *avatāra* 一詞譯作 *'jug pa*，有許多詞意，包括「附加」、「增添」，茲簡述已故下密院卸任住持昂望雷登開示如下：

> *Avatāra* 解作「補充」，年代相隔之故，為使龍樹《中論》論義明晰，補義有其必要。月稱有意表明，《中論》不宜由唯識或清辨所立中觀自續(*dbu ma rang rgyud pa, svatantrikamādhyamika*)的觀點加以解釋。龍樹菩薩住世時期，清辨尚未著作《中論》注疏，自續派亦未建立，因此，後世有其必要為龍樹《中論》補義，以顯之前詮釋不當之處。此外，據說月稱有意證明信從龍樹就應該修廣大行以圓滿十地，此乃因為中觀遭人誤解為斷見，中觀主張諸法存在無自性，然而某些人士卻認為中觀否定諸法一般的存在，進而妄下結論，認為中觀主張不需要修大悲心等廣大行。因此，月稱菩薩為了彰顯「大悲心」、「無二智」、「菩提心」等三項修行與菩薩十地圓滿的重要性，依據龍樹所著的《寶鬘論》，著作了補義。

請參閱 Jeffrey Hopkins, *Nāgārjuna's Precious Garland: Buddhist Advice for Living and Liberation* (Ithaca, New York: Snow Lion, 1998)。

藏文「*'jug pa*」一詞解為「補充」("supplement") 與藏文「*rtags 'jug*」〔《音勢論》或譯《性入法》〕(*liṅgāvaṃtāra* [Sarat Chandra Das, *A Tibetan-English Dictionary* (Calcutta: 1902; reprint, Delhi: Motilal Banarsidass, 1969, 1970; compact reprint, Kyoto, Japan: Rinsen Book Company, 1981), 535]) 相符，「*rtags 'jug*」字面意思為「性別加字」("the affixing of gender")，《音勢論》說明藏文字的拼寫規範，藏文字母在音節中的不同位置各有其字性，不同字母組合成一音節時，必須符合字性的組合規則。一個藏文字當中，各個字母文法性別有異，如何組合安放在不同位置。如此解釋或許也符合 Vaman Shivaram Apte, *Sanskrit-English Dictionary* (Poona, India: Prasad Prakashan, 1957), 163, 所列的第五項詞意「新面貌、增長、增加」，雖然梵文中並不常見。當然，這類補義也可作為龍樹《中論》的導引或入門。

下一部大論典是世親所著《俱舍論》[a] ，說明有漏法的種類、體性及其成因，亦說明能為對治的無漏淨法，以及對治所成還滅狀態，課程長達兩年。最後一部大論典是功德光的《律經》[b]，而後學僧開始複習歷年所學，也為年度辯經大賽進行預賽。

宗喀巴大師曾為彌勒《現觀莊嚴論》以及月稱《入中論》作注，其兩位弟子賈曹傑與克主傑也為法稱《釋量論》作注。賈曹傑另作《現觀》的注疏，據說反映出宗大師晚年更為成熟的論點。

宗大師與兩位上首弟子的注疏是佛學院的教材，另含其他西藏祖師著作，如：欽蔣悲揚[c] 、第一世達賴喇嘛根敦珠巴[d]二者對世親《俱舍論》的注疏，措那瓦[e]、第一世達賴喇嘛對功德光《律經》的注疏。然而，宗大師的著作並非各大僧院主要的教科書，僧伽大學的基本架構劃分了不同的陣營，藉以促進學識交流，主要教科書實乃僧院著名學者為注疏所作的注疏，透由淺顯的格式呈現上述的大論大疏，針對其中難處予以剖析，這些注疏稱之為「扎倉教科書」[f]， 是各大僧院學習重點，在修學過程中地位舉足輕重。

彌勒菩薩《現觀莊嚴論》注疏

蔣揚協巴昂望尊居[g] 乃哲蚌寺果芒佛學院最後一位教科書作者，他以辨析[h]的方式著作了五部大論的注疏，又另為其中的《現觀莊嚴論辨析：般若波羅蜜多全意顯明寶燈》[i]撰寫了先修教

---

[a] *chos mngon pa'i mdzod, abhidharmakośa.*

[b] *'dul ba'i mdo, vinayasūtra;* Peking 5619, vol. 123.

[c] *mchims 'jam pa'i dbyangs*.

[d] *dge 'dun grub;* 1391-1475, 索南嘉措受人尊稱「達賴喇嘛」後，開始回溯其前世、再前世的根敦珠巴為第一世達賴喇嘛，〔中文譯註：又稱僧成大師。〕

[e] *mtsho sna ba shes rab bzang po,* 生於十三世紀。

[f] *yig cha.*

[g] *'jam dbyangs bzhad pa ngag dbang brtson grus,* 1648-1722.

[h] *mtha' dpyod.*

[i] *bstan gcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi mtha' dpyod shes rab kyi pha rol tu*

材作為入門引導，亦即本書原文，名為《善說八事七十義：阿逸多上師口訣》，利於學生學習、分析彌勒菩薩所著《現觀莊嚴論》，此大論典重心乃是八事、七十義，而本書一一說明其定義、分類與界限。

《現觀莊嚴論》的偈頌通常文字隱晦，而蔣揚協巴所作之教科書，以本書為例，則有助於讀者先掌握梗概，進而可以比較輕易地探索《現觀》盤根錯節的結構。釋迦牟尼佛住世八十一年，轉法輪四十五年，《般若波羅蜜多經》乃是大乘所有宗派公認經中最勝[a]，《般若波羅蜜多經》在顯義方面，教授諸法無自性、空性之理，此外，隱義方面則教授無上菩提「一切相智」[b]修證的道路。據說《般若波羅蜜多經》並非顯明或暗示道的結構，而以隱晦方式開示，因為證成空性的理路只成立「無」、「無遮」—並非成立法，甚至也不是「非遮」，因此通達空性的覺知僅僅遮遣所破，因此，《般若波羅蜜多經》並非顯明地開示道之架構，亦非暗示，而是隱晦教授。

在許多方面，彌勒所著《現觀莊嚴論》的偈頌描述著修道架構，如同索引的縮語、甚至是密語，無怪乎會衍生出著名的二十一本梵文注疏：[c]

*表 1：*彌勒《現觀莊嚴論》*二十一本注疏*

I. 結合《現觀莊嚴論》與某部《般若波羅蜜多經》

A.《二萬〔五千〕頌般若波羅蜜多經》

---

phyin pa'i don kun gsal ba'i rin chen sgron me.

[a] *mdo sde kun kyi mchog.*

[b] *rnam mkhyen, sarvākārajñatā.*

[c] 注疏書名等資訊請參閱參考書目，正文中的列表根據宗大師《金鬘疏》的闡釋；請參閱 Tsong kha pa, *Detailed Explanation of the Ornament and Brief Called Golden Garland of Eloquence,* trans. Gareth Sparham (Fremont, CA: Jain Publishing Company, 2008), vol. 1, 11-13. 之後的附註當中會提到宗大師對其中三本作者身分的質疑。另有內容相同但編排不同的列表，請參閱 Karl Brunnhölzl, *Gone Beyond: The Prajñāpāramitā̄ Sūtras, The Ornament of Clear Realization, and its Commentaries in the Tibetan Kagyü tradition,* The Tsadra Foundation series, vol. 1 (Ithaca, NY: Snow Lion Publications, 2011), 65-66.

1. 聖解脫軍 Āryavimuktisena (*'phags pa grol sde,* ca. 6th century C.E.).《二萬頌光明釋》將《二萬頌》分為八品，使其與《現觀莊嚴論》的八品相互對應

2. 尊者解脫軍 Bhadanta Vimuktasena (*btsun pa grol sde*).《二萬頌釋》

3. 獅子賢 Haribhadra (*seng ge bzang po,* ca. 8th century C.E.).《二萬頌八品釋》

4. 寶作寂 Ratnākarashānti (*rin chen 'byung gnas zhi ba*).《二萬頌具足清淨釋》

B.《十萬頌般若波羅蜜多經》

5. 法吉祥 Dharmashrī.[a]《十萬頌般若波羅蜜多經釋》

C.《八千頌般若波羅蜜多經》

6. 獅子賢 Haribhadra.《八千頌般若波羅蜜多經釋：〈現觀莊嚴論〉之光明》

7. 寶作寂 Ratnākarashānti.《八千般若廣釋最勝心要》

8. 無畏作護 Abhayākaragupta (*'jigs med 'byung gnas sbas pa*).《八千般若要鍵月光釋》

D.《般若波羅蜜多攝頌》

9. 獅子賢 Haribhadra.《難處釋易解》

10. 覺吉祥智 Buddhashrījñāna.《攝頌難處釋》

11. 法吉祥 Dharmashrī.《般若藏鑰》

E.《十萬頌、二萬五千頌、八千頌般若波羅蜜多經》

12. 念智稱[b]《十萬、二萬、八千般若三本八事[c]同顯論》

II. 未結合《現觀莊嚴論》與《般若波羅蜜多經》

13. 獅子賢 Haribhadra.《現觀莊嚴論明義釋》

A. 獅子賢所著《明義釋》另有兩部注疏

14. 法友 (*chos kyi bshes gnyen*).《善明詞義疏》

---

[a] 宗喀巴提出證據證明，此論實際上並非喀什米爾的法吉祥之作，亦非源自印度，因為其中內容取材西藏，他因此認定 (Sparham, *op. cit.,* 13)「此論與《般若藏鑰》〔第十一項書目〕雖多指為法吉祥所著，余私以為彼等二論應為譯師或其他藏人所作。」

[b] 宗喀巴對於念智稱是否實為作者有所存疑，(Sparham, *op. cit.,* 13)「*以八現觀而言三部般若經皆同*—此一教授相當薄弱，對應《般若經》有其訛誤，[11]因此，是否為大班智達念智稱所著仍須深究。」

[c] 八指八現觀，亦即八事。

15. 金洲法稱 Dharmakīrtishrī (*chos kyi grags pa dpal, or gser gling pa*). 《顯明難解疏》

B. 三部攝義

獅子賢所著《明義釋》之攝義

16. 智作慧 Prajñākaramati (*shes rab 'byung gnas blo gros,* 950-1030). 《現觀論釋攝義》

兩部彌勒《現觀莊嚴論》攝義

17. 阿底峽[a] (*dīpaṃkaraśrījñāna, mar me mdzad ye shes,* 982-1054). 《般若波羅蜜多攝義燈》

18. 童吉祥 Kumārashrībhadra (*bkra shis rgyal mtshan*). 《攝義》

C. 獅子賢所著《明義釋》其他兩部論釋

19. 寶稱 Ratnakīrti.《名稱分釋》

20. 覺吉祥智 Buddhashrījñāna. 《現觀莊嚴論般若燈鬘釋》

D. 論作

21. 無畏作護 Abhayākaragupta. 《牟尼密意莊嚴》，佛語略釋，其後三章主要講授彌勒《現觀論》當中的主題。

在以上二十一部注疏當中，蔣揚協巴主要參考聖解脫軍與獅子賢兩位的著作，而在西藏祖師的著作當中，其主要依歸則為宗喀巴大師洛桑扎巴所著《般若波羅蜜多要訣現觀莊嚴論具釋大疏—妙解金鬘》〔《金鬘疏》〕[b]及其弟子賈曹達瑪仁欽[c]所著《〈現觀莊嚴論〉疏：心要莊嚴》〔《心要莊嚴疏》〕[d]，從而針對八事及其子科七十義敘明簡要的定義，並且更進一步分類，因此，以本書作為教科書，在研習過程中，實能幫助學者在心中建立彌勒《現觀莊嚴論》的架構圖、提供學習指南。

---

[a] 宗喀巴亦懷疑阿底峽是否真為此論作者(Sparham, *op. cit.,* 13)，「〔號稱阿底峽所著〕《般若波羅蜜多攝義燈》亦為薄弱，其中眾多論述源於藏人，是故私以為此乃阿底峽弟子或其他藏人所作。」

[b] *legs bshad gser ’phreng / shes rab kyi pha rol tu phyin pa’i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa’i rgyan ’grel pa dang bcas pa’i rgya cher bshad pa legs bshad gser gyi phreng ba.*

[c] *rgyal tshab dar ma rin chen*, 1364-1432.

[d] *rnam bshad snying po rgyan/ shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi 'grel pa don gsal ba'i rnam bshad snying po'i rgyan.*

如同前述，彌勒《現觀莊嚴論》影響了「道次第」系列論著，此外，亦強烈影響了「地道」教科書，包括果芒佛學院作者貢卻亟美汪波[a]所著《地道論三乘莊嚴》[b]以及蔣揚協巴與貢卻亟美汪波的宗義著作。然而，就入道修行的歷程而言，彌勒所著《現觀莊嚴論》其中的八事七十義與眾多衍義枝葉，描述得極其細緻深入、旁徵博引，「道次第」、「地道」、「宗義」等三者皆無法與之相提並論，是故，此書譯本於焉開展。

八事七十義

蔣揚協巴於八事中前五事，提列七十義中之前四十九義為能表該事之法，後二十一義則於剩餘三事之中羅列分類。

能表**一切相智**十法：[c]

1. 大乘發心 (*theg chen sems bskyed, bodhicittotpādaḥ*)[d]
2. 教授 (*gdams ngag, avavādaḥ*)

---

[a] *dkon mchog 'jigs med dbang po,* 1728-1791

[b] *sa lam gyi rnam bzhag theg gsum mdzes rgyan,* Collected Works of dkon-mchog-'jigs-med-dbaṅ-po, vol. 7 (New Delhi: Ngawang Gelek Demo, 1972). 英文譯本可參閱 Elizabeth Napper, *Kön-chog-jig-may-wang-po's Presentation of the Grounds and Paths: Beautiful Ornament of the Three Vehicles, With Commentary by Dan-ma-lo-chö,* UMA Institute for Tibetan Studies, 2013; 可在以下網址免費下載：
http://uma-tibet.org/edu/gomang/phar_phyin/salam.php.

[c] 第一事為一切相智；一切相智有十法可做為特徵、定義、識別，一般而言，透過定義即可理解「被定義項」—所定義的對象。定義促成理解，也敘述特徵、解釋說明、引介認識。同理，因能做果的特徵，透露果的線索。此外，意識的對境可以幫助我們理解了知該對境的意識，從而做為該意識的特徵，幫助我們理解該意識。如同昂望班登在《詞意》（中文書名為暫譯，英文譯本 *Meaning of the Words,* 4b.7）中所言，此處的表徵有兩層意涵，其一是由因表果，其二是由境而表徵有境（亦即意識）。由此可知，此處的表徵並非一般定義中的表徵方式，譬如「濕而能潤」（水的定義）能定義水、能代表水。

的確，這十法能幫助我們了解一切相智，因為修習此等十法方能成就一切相智。此外，一切相智乃究竟智慧，能現觀此等十法所含攝的一切大乘因果，而由此十項對境我們得以認識證悟此等十者的主體。由此，一切相智可以視為此等十法的「被定義項」、所表徵者，即使有別於一般「定義」與「被定義項」的關係，所以此等十法可以視為一切相智的定義、能表。

[d] 以下引用的藏文與梵文，藏文依據蔣揚協巴著作，梵文則依據 Obermiller, *Analysis of the Abhisamayālaṃkāra*，是故，詞彙並非完全對應。

3. 抉擇分 (*nges ’byed yan lag, nirvedhāṅgaḥ*)
4. 大乘正行所依—自性住種姓 (*theg chen sgrub pa’i rten rang bzhin gnas rigs, pratipatterādhāraḥ prakṛtisthaṃ gotram*)
5. 大乘正行所緣 (*theg chen sgrub pa’i dmigs pa, pratipatterālambanam*)
6. 大乘正行所為 (*theg chen sgrub pa’i ched du bya ba, pratipatterūddeśaḥ*)
7. 披甲正行 (*go sgrub, saṃnāhapratipattiḥ*)
8. 趣入正行 (*’jug sgrub, prasthānapratipattiḥ*)
9. 資糧正行 (*tshogs sgrub, saṃbhārapratipattiḥ*)
10. 出生正行 (*nges ’byung sgrub pa, niryāṇapratipattiḥ*)

能表**道智**十一法：

11. 道智支分 (*lam shes kyi yan lag, mārgajñatāṅgāni*)
12. 了知弟子聲聞道之道智 (*slob ma nyan thos kyi lam shes pa’i lam shes, śrāvakamārgajñānamayī mārgajñatā*)
13. 了知麟喻獨覺道之道智 (*bse ru rang rgyal gyi lam shes pa’i lam shes, pratyekajinamārgajñānamayī mārgajñātā*)
14. 於今生後世有大勝利之大乘見道 (*’di phyir phan yon che ba’i theg chen mthong lam, mahānuśaṃso mahāyānadarśanamārgaḥ*)
15. 〔大乘〕修道之作用 (*sgom lam gyi byed pa, bhāvanāmārgasya kāritraṃ*)
16. 〔大乘〕勝解修道 (*mos pa’i sgom lam, adhimuktalakṣaṇo bhāvanāmārgaḥ*)
17. 讚事稱揚〔大乘勝解修道〕勝利 (*de’i phan yon bstod bkur bsngags gsum, stutistomapraśaṃsāḥ*)
18. 〔大乘〕向修道(*bsngo ba sgom lam, pariṇāmanālakṣaṇo bhāvanāmārgaḥ*)
19. 〔大乘〕隨喜修道 (*rjes su yi rang sgom lam, anumodalakṣaṇo bhāvanāmārgaḥ*)
20. 〔大乘〕引發修道 (*sgrub pa sgom lam, abhinirhārasvabhāvo bhāvanāmārgaḥ*)
21. 〔大乘〕清淨修道 (*rnam dag sgom lam, atyantaviśuddhisvabhāvo bhāvanāmārgaḥ*).

能表**基智**九法：

22. 智不住諸有之基智 (*shes pas srid la mi gnas pa’i gzhi shes, prajñayā bhavāpratiṣṭhitaṃ vastujñānaṃ*)

23. 悲不住寂滅之道智 (*snying rjes zhi la mi gnas pa'i lam shes, kṛpayā śamāpratiṣṭhā mārgajñatā*)
24. 遠離果佛母之基智 (*'bras yum la ring ba'i gzhi shes, phalamūtamāturdūrībhūtaṃ vastujñānam*)
25. 接近果佛母之基智 (*'bras yum la nye ba'i gzhi shes, phalamūtamāturāsannıbhūtaṃ vastujñānam*)
26. 相執所縛異品之基智 (*mtshan 'dzin gyis bcings pa'i mi mthun phyogs kyi gzhi shes, nimittagrahaṇabaddhaṃ vipakṣamūtaṃ vastujñānam*)
27. 相執對治所攝持對治品之基智 (*mtshan 'dzin gyi gnyen pos zin pa'i gnyen po phyogs kyi gzhi shes, nimittagrahaṇapratipakṣaparigṛhītaṃ pratipakṣabhūtam vastujñānam*)
28. 基智加行 (*gzhi shes sbyor ba, vastujñānaprayogaḥ*)
29. 〔基智〕加行所執平等性 (*sbyor ba'i 'dzin stangs mnyam pa nyid, prayogasya samatā*)
30. 見道 (*mthong lam, darśanamārgaḥ*).

能表**圓滿一切相加行**十一法：

31. 行相 (*rnam pa, ākārāḥ*)
32. 加行 (*sbyor ba, prayoga*)
33. 〔加行〕功德 (*yon tan, guṇaḥ*)
34. 加行之過失 defects of trainings (*sbyor ba'i skyon, prayogadoṣāḥ*)
35. 〔加行〕性相 characteristics [of trainings] (*mtshan nyid, lakṣāṇi*)
36. 順解脫分 (*thar pa cha dang mthun pa, mokṣabhāgīyaṃ*)
37. 順抉擇分 (*nges'byed cha mthun pa, nirvedhabhāgīyaṃ*)
38. 有學不退眾[a] (*slob pa phyir mi ldog pa'i dge 'dun, śaikṣo'vaivartiko bodhisattvagaṇaḥ*)
39. 有寂平等之加行 (*srid zhi mnyam nyid kyi sbyor ba, bhavaśāntisamatābhāvanāprayogaḥ*)
40. 嚴淨佛土加行 training of a pure land (*zhing dag sbyor ba, buddhakṣetrapariśuddhiprayogaḥ*)
41. 方便善巧加行 training in skill in means (*thabs mkhas sbyor ba, upāyakauśalaprayogaḥ*)

能表**至頂加行**八法：

---

[a] 「〔僧〕眾」，藏文 *dge 'dun* 一詞，字面解釋為「求善者」。

42. 煖頂加行 (*drod rtse sbyor, ūṣmamūrdhaprayogaḥ*)
43. 頂頂加行 (*rtse mo'i rtse sbyor, mūrdhamūrdhaprayogaḥ*)
44. 忍頂加行 (*bzod pa'i rtse sbyor, kṣāntimūrdhaprayogaḥ*)
45. 世第一法頂加行 (*chos mchog gi rtse sbyor, agradharmatāmūrdhaprayogaḥ*)
46. 見道頂加行 (*mthong lam rtse sbyor, darśanamārgamūrdhaprayogaḥ*)
47. 修道頂加行 (*sgom lam rtse sbyor, bhāvanāmārgamūrdhaprayogaḥ*)
48. 無間道頂加行 (*bar cad med ba'i rtse sbyor, anantaramūrdhaprayogaḥ*)
49. 應斷邪行 (*bsal bya log sgrub, apaneyavipratipattiḥ*).

漸次加行若予區分，有十三項：

50. 布施波羅蜜多
51. 持戒波羅蜜多
52. 忍辱波羅蜜多
53. 精進波羅蜜多
54. 靜慮波羅蜜多
55. 般若波羅蜜多
56. 佛隨念
57. 法隨念
58. 僧隨念
59. 戒隨念
60. 施隨念
61. 天隨念
62. 證無體性

剎那加行若予區分，有四項加行體性一、反體異：

63. 非異熟剎那加行
64. 異熟剎那加行
65. 無相剎那加行
66. 無二剎那加行

法身若予區分，有四：

67. 體性身 (*ngo bo nyid sku, svabhāvikakāya*)
68. 聖智法身 (*ye shes chos sku, jñānadharmakāya*)
69. 受用身 (*longs sku, sāṃbhogakāya*)

70. 化身 (*sprul sku, nirmāṇakāya*).

以上列表再整理成以下較為正式的科判

八事七十義

能表三智三十法

Chapter I. The ten phenomena characterizing **Exalted-knowers-of-all-aspects** (རྣམ་མཁྱེན་)

1st Topic
1. Great Vehicle Mind-generations (**སེམས་བསྐྱེད་**)

2nd Topic
2. Guidance (**གདམས་ངག་**)

3rd Topic
3. Limbs of Definite Discrimination (**ངེས་འབྱེད་ཡན་ལག་**)

4th Topic
4. Naturally Abiding Lineage, the Support of Great Vehicle Achievings (**ཐེག་ཆེན་སྒྲུབ་པའི་རྟེན་རང་བཞིན་གནས་རིགས་**)

5th Topic
5. Objects of Observation of Great Vehicle Achievings (**ཐེག་ཆེན་སྒྲུབ་པའི་དམིགས་པ་**)

6th Topic
6. Objects of Intent of Great Vehicle Achievings (**ཐེག་ཆེན་སྒྲུབ་པའི་ཆེད་དུ་བྱ་བ་**)

7th Topic
7. Achievings through Armor (གོ་སྒྲུབ་)

8th Topic
8. Achievings through Engagement (འཇུག་སྒྲུབ་)

9th Topic
9. Achievings through Collections (ཚོགས་སྒྲུབ་)

10th Topic
10. Definitely Issuative Achievings (ངེས་འབྱུང་སྒྲུབ་པ་)

Chapter II. The eleven phenomena characterizing **Knowers of paths** (ལམ་ཤེས་)

11th Topic
1. Limbs of Knowers of Paths (ལམ་ཤེས་ཀྱི་ཡན་ལག་)

12th Topic
2. Knowers of Paths that Know Hearer Paths (ཉན་ཐོས་ཀྱི་ལམ་ཤེས་པའི་ལམ་ཤེས་)

13th Topic
3. Knowers of Paths that Know Solitary Victor Paths (རང་རྒྱལ་གྱི་ལམ་ཤེས་པའི་ལམ་ཤེས་)

14th Topic
4. Great Vehicle Paths of Seeing, Greatly Beneficial in This and Future Lives (འདི་ཕྱིར་ཕན་ཡོན་ཆེ་བའི་ཐེག་ཆེན་མཐོང་ལམ་)

15th Topic
5. Functions of a [Great Vehicle] Path of Meditation (སྒོམ་ལམ་གྱི་བྱེད་པ་)

6. Paths of Meditation

16th Topic
Paths of Meditation of Belief (མོས་པ་སྒོམ་ལམ་)

17th Topic
7. Praise, Extolling, and Lauding of the Benefits of That [Path of Meditation of Belief] (དེའི་ཕན་ཡོན་བསྟོད་བཀུར་བསྔགས་གསུམ་)

18th Topic
8. Paths of Meditation of Dedication (བསྔོ་བ་སྒོམ་ལམ་)

19th Topic
9. Paths of Meditation of Admiration (རྗེས་སུ་ཡི་རང་སྒོམ་ལམ་)

20th Topic
10. Paths of Meditation of Achieving (སྒྲུབ་པ་སྒོམ་ལམ་)

21st Topic
11. Paths of Meditation of Complete Purity (རྣམ་དག་སྒོམ་ལམ་)

Chapter III. The nine phenomena characterizing **Knowers of bases** (གཞི་ཤེས་)

22nd Topic
1. Knowers of Bases Not Abiding in the Extreme of Mundane Existence due to Knowledge (ཤེས་པས་སྲིད་ལ་མི་གནས་པའི་གཞི་ཤེས་)

23nd Topic

[2. Knowers of Paths Not Abiding in the Extreme of Peace due to Compassion (སྙིང་རྗེས་ཞི་ལ་མི་གནས་པའི་ལམ་ཤེས་)]

24rd Topic
3. Knowers of Bases Distant from the Fruit Mother (འབྲས་ཡུམ་ལ་རིང་བའི་གཞི་ཤེས་)

25th Topic
4. Knowers of Bases Close to the Fruit Mother (འབྲས་ཡུམ་ལ་ཉེ་བའི་གཞི་ཤེས་)

26th Topic
5. Knowers of Bases Classed as Discordant (མི་མཐུན་ཕྱོགས་ཀྱི་གཞི་ཤེས་)

27th Topic
6. Knowers of Bases Classed as Antidotes (གཉེན་པོ་ཕྱོགས་ཀྱི་གཞི་ཤེས་)

28th Topic
7. Trainings in Knowers of Bases (གཞི་ཤེས་སྦྱོར་བ་)

29th Topic
8. Equalities in the Modes of Apprehension of Trainings [in Knowers of Bases] (སྦྱོར་བ་དེའི་འཛིན་སྟངས་མཉམ་ཉིད་)

30th Topic
9. Paths of Seeing (མཐོང་ལམ་)

THE THIRTY-SIX PHENOMENA CHARACTERIZING THE FOUR TRAININGS

Chapter IV. The eleven phenomena characterizing **Complete trainings in all aspects** (རྣམ་རྫོགས་སྦྱོར་བ་)

31st Topic
1. Aspects (རྣམ་པ་)

32nd Topic
2. Trainings (སྦྱོར་བ་)

33rd Topic
3. Qualities of Trainings (སྦྱོར་བའི་ཡོན་ཏན་)

34th Topic
4. Defects of Trainings (སྦྱོར་བའི་སྐྱོན་)

35th Topic
5. Characteristics of Trainings (སྦྱོར་བའི་མཚན་ཉིད་)

36th Topic
6. Concordances with a Portion of Liberation (ཐར་པ་ཆ་མཐུན་)

37th Topic
7. Concordances with a Portion of Definite Discrimination (ངེས་འབྱེད་ཆ་མཐུན་)

38th Topic
8. Irreversible Community Members (ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་དགེ་འདུན་)

39th Topic
9. Trainings in the Equality of Mundane Existence and Peace (སྲིད་ཞི་མཉམ་ཉིད་ཀྱི་སྦྱོར་བ་)

40th Topic

10. Trainings in a Pure Land (ཞིང་དག་སྦྱོར་བ་)

41th Topic
11. Trainings in Skill in Means (ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་)

Chapter V. The eight phenomena characterizing **Peak trainings (རྩེ་སྦྱོར་)**

42nd Topic
1. Heat Peak Trainings (དྲོད་རྩེ་སྦྱོར་)

43rd Topic
2. Peak Peak Trainings (རྩེ་མོའི་རྩེ་སྦྱོར་)

44th Topic
3. Forbearance Peak Trainings (བཟོད་པའི་རྩེ་སྦྱོར་)

45th Topic
4. Supreme Mundane Qualities Peak Trainings (ཆོས་མཆོག་གི་རྩེ་སྦྱོར་)

46th Topic
5. Path-of-Seeing Peak Trainings (མཐོང་ལམ་རྩེ་སྦྱོར་)

47th Topic
6. Path-of-Meditation Peak Trainings (སྒོམ་ལམ་རྩེ་སྦྱོར་)

48th Topic
7. Uninterrupted Peak Trainings (བར་ཆད་མེད་པའི་རྩེ་སྦྱོར་)

49th Topic
8. Wrong Achievings to be Avoided (བསལ་བྱ་ལོག་སྒྲུབ་)

Chapter VI. The thirteen phenomena characterizing **Serial trainings** (མཐར་གྱིས་སྦྱོར་བ་)

50th Topic
1. Perfection of Giving (སྦྱིན་པའི་ཕར་ཕྱིན་)

51st Topic
2. Perfection of Ethics (ཚུལ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕར་ཕྱིན་)

52nd Topic
3. Perfection of Patience (བཟོད་པའི་ཕར་ཕྱིན་)

53rd Topic
4. Perfection of Effort (བརྩོན་འགྲུས་ཀྱི་ཕར་ཕྱིན་)

54th Topic
5. Perfection of Concentration (བསམ་གཏན་གྱི་ཕར་ཕྱིན་)

55th Topic
6. Perfection of Wisdom (ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕར་ཕྱིན་)

56th Topic
7. Recollection of the Buddha Jewel (སངས་རྒྱས་དཀོན་མཆོག་རྗེས་སུ་དྲན་པ་)

57th Topic
8. Recollection of the Doctrine Jewel (ཆོས་དཀོན་མཆོག་རྗེས་སུ་དྲན་པ་)

58th Topic
9. Recollection of the Spiritual Community Jewel (དགེ་འདུན་དཀོན་མཆོག་རྗེས་སུ་དྲན་པ་)

59th Topic

10. Recollection of ethics (ཚུལ་ཁྲིམས་རྗེས་སུ་དྲན་པ་) [illustrating reversal from the unfavorable class]
60th Topic
11. Recollection of generosity (གཏོང་བ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་) [illustrating engagement in virtue]
61st Topic
12. Recollection of deities [endowed with the eye of pristine wisdom] and gurus (ལྷ་བླ་མ་རྗེས་སུ་དྲན་པ་) [as judges of whether virtues or nonvirtues are performed]
62nd Topic
13. Realizing the naturelessness (ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་རྟོགས་པ་) [of all those twelve]

Chapter VII. The four phenomena characterizing **Momentary trainings** (སྐད་ཅིག་མའི་སྦྱོར་བ་)

63rd Topic
1. Nonfruitional Momentary Trainings (རྣམ་པར་སྨིན་པ་མ་ཡིན་པའི་སྐད་ཅིག་མའི་སྦྱོར་བ་)
64th Topic
2. Fruitional Momentary Trainings (རྣམ་པར་སྨིན་པའི་སྐད་ཅིག་མའི་སྦྱོར་བ་)
65th Topic
3. Characterless Momentary Trainings (མཚན་ཉིད་མེད་པའི་སྐད་ཅིག་མའི་སྦྱོར་བ་)
66th Topic

4. Nondual Momentary Trainings (གཉིས་སུ་མེད་པའི་སྐད་ཅིག་མའི་སྦྱོར་བ་)

CHAPTER VIII. THE FOUR PHENOMENA CHARACTERIZING **BODIES OF ATTRIBUTES** (ཆོས་སྐུ་)

67th Topic
1. Nature Bodies (ངོ་བོ་ཉིད་སྐུ་)

68th Topic
2. Pristine Wisdom Bodies of Attributes (ཡེ་ཤེས་ཆོས་སྐུ་)

69th Topic
3. Complete Enjoyment Bodies (ལོངས་སྐུ་)

70th Topic
4. Emanation Bodies (སྤྲུལ་སྐུ་)

Buddha Activities (སངས་རྒྱས་ཀྱི་འཕྲིན་ལས་)

《阿逸多上師口訣》作者

本論作者蔣揚協巴・昂望尊居[a]，西元 1648 年誕生於西藏安多青海湖以東，叔父出家為僧，尊者經他教導七歲能識藏文字母，讀寫無礙，六年後受沙彌戒。二十一歲負笈前往拉薩，於哲蚌寺果芒佛學院進修經論，六年後受比丘戒，二十九歲入拉薩下密院，三十三歲在哲蚌寺近郊石窟中閉關修行兩年，而根據昂望雷登[b]的說法，尊者

---

[a] 此一略傳取自 Hopkins, *Maps of the Profound*〔《深奧地圖》〕, 14-15，詳傳請參閱 Derek F. Maher, "Knowledge and Authority in Tibetan Middle Way Schools of Buddhism: A Study of the Gelukba (*dge lugs pa*) Epistemology of Jamyang Shayba (*'jam dbyangs bzhad pa*) In Its Historical Context"〔中文暫譯《西藏佛教中觀派知識與權威：在歷史脈絡中蔣揚協巴的格魯知識論研究》〕(Ph.D. diss., University of Virginia, 2003), 169-196。

[b] *mkhan zur ngag dbang legs ldan,* 1900-1971；拉薩下密院堪蘇、果芒

或許於此期間親見文殊菩薩含笑聖顏，由此因緣得名「妙音笑」蔣揚協巴。

尊者五十三歲受命擔任果芒佛學院住持，1710 年六十二歲返回安多建立拉卜楞寺[a]，七年後，再增設密宗院，大師著作等身，舉凡藏傳佛法重大學科皆有相關著述，大師名聞遐邇，備受西藏官署、滿清皇帝禮敬推崇，1721/2 年圓寂，享年七十三／四歲。

蔣揚協巴對格魯影響相當深遠，部分是因為當時裏海、西伯利亞一帶的蒙古人與果芒佛學院關係緊密，多數信從格魯教派。大師一生如同眾多典型的西藏祖師，夙慧早發、博學多聞、持教弘法、參與政務、教化顯貴、著作等身，是寺院堪布、瑜伽士、幻士，亦是受人擁戴的經教師。

蔣揚協巴對格魯影響相當深遠，部分是因為當時裏海、西伯利亞一帶的蒙古人多數信從格魯教派，而他們與果芒佛學院關係相當緊密。如同西藏其他眾多典型的祖師大德，大師一生夙慧早發、博學多聞、持教弘法、參與政務、教化顯貴、著作等身，是寺院堪布、瑜伽士、幻士，亦是受人擁戴的經教師。

本書編排方式

為方便通曉藏文讀者，中文譯文告一段落之後，都會附上蔣揚協巴藏文原文，以較大字體收錄。

本書除了收錄蔣揚協巴《七十義》內文翻譯，另以登馬洛確仁波切口頭註釋為研讀輔助，係為西元 1978 年春季，仁波切受邀在美國維吉尼亞大學所傳授，雖非逐句解釋，提供的背景知識與重點延伸卻相當寶貴。仁波切是哲蚌寺洛色林學院畢業的格西，曾任尊勝佛學院堪布，亦為「措千祖古」[b]。如欲參考仁波切傳記，可以參考以下連結：http://uma-tibet.org/haa/archive.php。

本書補充解說的主要參考書籍包括：

貢唐・洛卓嘉措 (*gung thang blo gros rgya mtsho,* 1851-1928/1930)，《〈明義釋〉注疏：解脫除闇》。[c]哲蚌寺果芒佛學院。

賈曹達瑪仁欽 (*rgyal tshab dar ma rin chen*, 1364-1432)，《心要莊嚴

佛學院格西，生於西藏中、西部交界雅德(*g.yag sde*)，劃入衛藏(*gtsang*)，另有一位蒙古籍的昂望雷登。

[a] *bkra shis 'khyil.*

[b] *tshogs chen sprul sku.*

[c] *mngon rtogs rgyan gyi 'grel chung don gsal ba'i mchan 'grel kun bzang zhing gi nyi ma thar 'dod mun sel,* TBRC W00EGS1017126, which is a PDF of: Lhasa (?): dge ldan legs bshad gsung rab 'grem spel khang, 2006.

疏》。[a]宗喀巴大師的弟子，是大師圓寂後首位甘丹法座繼位者。

貢卻亟美汪波 (*dkon mchog 'jigs med dbang po,* 1728-1791) ，《八事七十義建立攝義》。[b]「蔣揚協巴」轉世再來，哲蚌寺果芒佛學院。

洛桑卻吉堅贊，第四世班禪喇嘛 (*blo bzang chos kyi rgyal mtshan,* 1567/1570-1662) ，《〈般若波羅蜜多要訣現觀莊嚴論〉心要之要善說海—第一品釋義》。[c]透由師承，即可更了解班禪大師學修的脈絡，比方說，大師在扎什倫布寺的聞思洲佛學院(*thos bsam gling grwa tshang*)學習，師承班久嘉措(*dpal 'byor rgya mtsho*) 。

隆多昂望洛桑 (*klong rdol ngag dbang blo bzang,* 1719-1794) ，《般若經名相》。[d]色拉傑佛學院。

昂望班登 (*ngag dbang dpal ldan,* b. 1797)，又名班登卻傑 (*dpal ldan chos rje*)，《〈現觀莊嚴論〉詞意解：慈尊言教》。[e]哲蚌寺果芒佛學院（亦稍可說為哲蚌寺洛色林佛學院）。

策秋林・耶喜傑千 (*tshe mchog gling ye shes rgyal mtshan,* 1713-1793) ，《〈般若八千頌〉與〈現觀莊嚴論〉對應〔宗喀巴之〕〈菩提道次第〉要義明示口訣：般若明燈》。[f]哲蚌寺果芒佛學院。

本書編輯的最後一年獲得果芒佛學院洛桑傑千格西〔2016 年起升任

---

[a] *rnam bshad snying po rgyan/ shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi 'grel pa don gsal ba'i rnam bshad snying po'i rgyan*, (Sarnath: Gelugpa Student's Welfare Committee, 1980).

[b] *dngos brgyad don bdun cu'i rnam bzhag bsdus pa*, Collected Works, vol. 6 (New Delhi: Ngawang Gelek Demo, 1972).

[c] *shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi snying po'i snying po gsal bar legs par bshad pa'i rgya mtsho las skabs dang po'i rnam par bshad pa*, Collected Works, vol. 4 (New Delhi: Gurudeva, 1973).

[d] *phar phyin las byung ba'i ming gi rnam grangs*, Collected Works, Śata-Piṭaka Series, vol. 100 (New Delhi: International Academy of Indian Culture, 1973).

[e] *bstan bcos mngon rtogs rgyan tshig don gyi sgo nas bshad pa byams mgon zhal lung*, (TBRC W5926-3829: 221-416.

[f] *sher phyin stong phrag brgyad pa dang mngon rtogs rgyan sbyar te byang chub lam gyi rim pa'i gnad rnams gsal bar ston pa'i man ngag sher phyin gsal ba'i sgron me*), Collected Works, vol. 7 (New Delhi: Tibet House, 1975).

院長，學院位於印度卡那達卡邦孟古 (Mundgod, Karnataka State)；亦曾擔任印度洪蘇爾(Hunsur)下密院糾察師〕鼎力相助、提供諮詢建議。

此一英譯本係為蔣揚協巴《善說八事七十義：阿逸多上師口訣》乃為第一本外文完整譯本。Eugène Obermiller 所著 *Analysis of the Abhisamayālaṃkāra*[a]一書中有前四品一部分的英文翻譯，該本著作相當卓越，其中結合梵文與藏文的注疏，以相當創新、豐富的方式呈現了彌勒《現觀莊嚴論》前四品的論述，可惜 Obermiller 壯志未酬，並未完整呈現整部論典。

英文譯本開頭的詳細目次，應可方便讀者查閱 Eugène Obermiller 上述著作以及以下著作當中相關的章節：

Theodore Stcherbatsky and Eugène Obermiller, *Abhisamayālaṅkāra-Prajñāpāramitā-Upadeśa-śāstra: The Work of Bodhisattva Maitreya*

Edward Conze, *The Perfection of Wisdom in Eight Thousand Lines & Its Verse Summary* and *The Large Sūtra on Perfect Wisdom, with the Divisions of the Abhisamayālaṅkāra*

Kōei Amano, *A study on the Abhisamaya-alaṃkāra-kārikā-śāstra-vṛtti*

Gareth Sparham, *Abhisamayālaṃkāra with [Āryavimuktisena's] Vṛtti and [Haribhadra's] Ālokā* and *Detailed Explanation of the Ornament and Brief Called Golden Garland of Eloquence by Tsong kha pa*

Karl Brunnhölzl, *Gone Beyond: The Prajñāpāramitā Sūtras, The Ornament of Clear Realization, and its Commentaries in the Tibetan Kagyü tradition* and *Groundless Paths: The Prajñāpāramitā Sūtras, The Ornament of Clear Realization, and Its Commentaries in the Tibetan Nyingma Tradition*.

此外，蔣揚協巴並未引用彌勒《現觀莊嚴論》前兩首偈頌，因此，本書收錄第四世班禪喇嘛洛桑卻吉堅贊的註解做為簡要的引言。

彌勒《現觀莊嚴論》共有八品〔八事〕及頭尾的序攝二品，七十義的命名、編號係皆遵從蔣揚協巴原著，藏文本中前五品列出諸義為各事能表諸法，後三品諸義則為各事更進一步的分類。哲蚌寺果芒佛學院的策秋林・耶喜傑千與色拉傑佛學院的隆多・昂望洛桑兩人前述著作中，皆有明確的編號，從而確認了從第一到七十義的編號，諸義編號在目錄中以及蔣揚協巴與昂望班登二人著作的譯文中都會出現，本書也另外記錄了各品與偈頌的編號。

---

[a] Eugène Obermiller, *Analysis of the Abhisamayālaṃkāra (Fasc. 1),* Calcutta Oriental Series No. 27 (London: Luzac & Co., 1936; reprint: Fremont, CA: Asian Humanities Press, 2001).

版本參照

本書詳細比對蔣揚協巴藏文原著的兩部基本版本：

don bdun cu'i mtha' spyod mi pham bla ma'i zhal lung gsal ba'i legs bshad blo gsal mgul rgyan. 1a-20a. 果芒佛學院出版，日期不詳。檢索簡稱：“1987 Go-mang Lhasa”〔1987 拉薩果芒〕，該版本乃為 1987 年於西藏拉薩果芒佛學院取得，故而如此命名。

dngos po brgyad don bdun cu'i rnam gzhag legs par bshad pa mi pham bla ma'i zhal lung. In *kun mkhyen 'jam dbyangs bzhad pa'i rdo rje mchog gi gsung 'bum,* vol. 14. TBRC W22186.14: 115-178，此為 bla brang bkra shis 'khyil: bla brang brka shis 'khyil dgon 之 PDF 檔，出版日期不詳。檢索簡稱：“2011 TBRC *bla brang*”，此為上述版本之修正版。

除了以上述 *bla brang brka shis 'khyil* 的版本為主要依據，另參考其他六個版本：

“1973 Ngawang Gelek *bla brang*” = *Collected Works of 'Jam-dbyaṅs-bźad-pa'i-rdo-rje,* vol. 15. New Delhi, India: Ngawang Gelek Demo, 1973.

“1995 Mundgod revision of Ngawang Gelek *bla brang*” = *Collected Works of 'Jam-dbyaṅs-bźad-pa'i-rdo-rje,* vol. 16. Mundgod, India: Gomang College, 1995.

“1999 Mundgod” = *'jam dbyangs bzhad pa* and *'jigs med dbang po. don bdun cu'i mtha' dpyod mi pham bla ma'i zhal lung dang sa lam gyi rnam gzhag theg gsum mdzes rgyan grub mtha' rnam gzhag rin po che'i phreng ba bcas.* Mundgod, India: Drepung Gomang Library, 1999.

1999 Tōyō Bunko CD-ROM: “Tibetan texts of *don bdun bcu* of *'jam dbyangs bzhad pa* and *rigs lam 'phrul gyi lde mig* of *dkon mchog bstan pa'i sgron me*.” In the Toyo Bunko Database CD Release II. Tokyo, Japan: Tōyō Bunko, 1999. CD-ROM. (This edition is based on the 1999 Mundgod edition.)

“2001 Kan su'u” = *dngos po brgyad don bdun cu'i rnam gzhag legs par bshad pa mi pham bla ma'i zhal lung.* In *don bdun cu dang sa lam sogs nyer mkho'i skor phyogs bsgrigs:* 88-146. Kan su'u, China: kan su'u mi rigs dpe skrun khang, 2001.

“2005 Mundgod” = *dngos po brgyad don bdun cu'i rnam gzhag legs par bshad pa mi pham bla ma'i zhal lung.* In *don bdun cu dang sa lam sogs nyer mkho'i skor phyogs bsgrigs:* 1-67. Mundgod, India: Drepung Gomang

Library, 2005.

兩個基本版本的關鍵對照，可參考以下連結：
http://uma-tibet.org/edu/gomang/phar_phyin/seventy.php.

解說能表四加行三十六法

解說分四：能表「圓滿眾相加行」十一法、能表「至頂加行」八法、能表「漸次加行」十三法、能表「剎那加行」四法。

[15b.4]གཉིས་པ་སྦྱོར་བ་བཞི་མཚོན་པའི་ཆོས་སོ་དྲུག་བཤད་པ་ལ། རྣམ་རྫོགས་སྦྱོར་བ་མཚོན་པའི་ཆོས་བཅུ་གཅིག་དང་། རྩེ་སྦྱོར་མཚོན་པའི་ཆོས་བརྒྱད་དང་། མཐར་གྱིས་སྦྱོར་བ་མཚོན་པའི་ཆོས་བཅུ་གསུམ། སྐད་ཅིག་[15b.5]སྦྱོར་མཚོན་པའི་ཆོས་བཞི་བཤད་པ་བཞི།

第四品　解說能表圓滿眾相加行十一法

> 登馬洛確：「何以名為『圓滿眾相加行』？若從釋名角度來看，這項加行『圓滿匯集三智一百七十三行相，以彼為執取方式之境而修』(*mkhyen gsum gyi rnam pa brgya dang don gsum yongs su rdzogs par ’dzin stangs kyi yul du bsdud nas nyams su len pa’i sbyor ba yin pas na rnam rdzogs sbyor ba*)。」

為開示〔能表圓滿眾相加行十一法，彌勒《現觀莊嚴論》，I.12-13〕故云：

{I.12}
行相諸加行
德失及性相
順解脫決擇
有學不退眾
{I.13}
有寂靜平等
無上清淨剎
滿證一切相
此具善方便

དང་པོ་[རྣམ་རྫོགས་སྦྱོར་བ་མཚོན་པའི་ཆོས་བཅུ་གཅིག་]སྟོན་པར། རྣམ་པ་སྦྱོར་བར་བཅས་རྣམས་དང་། །ནུས། འདི་ནི་ཐབས་ལ་

མཁས་པ་ཡིན། [a] །ཞེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》I.12-13, 2b.1-2b.2〕

{I.12}
རྣམ་པ་སྦྱོར་བར་བཅས་རྣམས་དང་། ཡོན་ཏན་སྐྱོན་ནི་མཚན་ཉིད་བཅས། །
ཐར་དང་ངེས་འབྱེད་ཆ་མཐུན་དང་། སློབ་པ་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་ཚོགས། །

{I.13}
སྲིད་དང་ཞི་བ་མཉམ་ཉིད་དང་། །ཞིང་དག་བླ་ན་མེད་པ་ནི། །
རྣམ་ཀུན་མངོན་རྫོགས་རྟོགས་པ་སྟེ། །འདི་ནི་ཐབས་མཁས་བཅས་པ་ཡིན། །

〔圓滿眾相加行〕定義

「**修習三智一百七十三行相」之慧所攝持之菩薩瑜伽**[b]，乃圓滿一切相加行之定義。

མཁྱེན་གསུམ་གྱི་རྣམ་པ་བརྒྱ་དང་དོན་གསུམ་[15b.6]ཉམས་སུ་ལེན་པའི་ཤེས་རབ་ཀྱིས་ཟིན་པའི་སེམས་དཔའི་རྣལ་འབྱོར་དེ་རྣམ་རྫོགས་སྦྱོར་བའི་མཚན་ཉིད།

> 登馬洛確：「在圓滿眾相加行中，菩薩修持三智所有行相，一旦在心續中生起眾相圓滿加行，這位菩薩證空的認知，比方說，也是圓滿一切相加行，因為定義中顯示，只要『修習一百七十三行相』之慧所*攝持*即可，並不一定要*是*智慧本身。」

菩薩道 (*byang sems kyi lam, bodhisattvamārgaḥ*)、道般若波羅蜜多 (*lam sher phyin, mārgamūtaprajñāpāramitā*)、菩薩瑜伽 (*sems dpa'i rnal byor*)、一切相智加行 (*rnam mkhyen sbyor ba, sarvākārajñatāprayogaḥ*)、道智加行 (*lam shes sbyor ba, mārgajñatāprayogaḥ*)、披甲正行 (*go sgrub, saṃnāhapratipattiḥ*)為同義。

བྱང་སེམས་ཀྱི་ལམ་དང་། ལམ་ཤེར་ཕྱིན་དང་། སེམས་དཔའི་རྣལ་འབྱོར་དང་། རྣམ་མཁྱེན་[16a.1]སྦྱོར་བ་དང་། ལམ་ཤེས་སྦྱོར་དང་། གོ་སྒྲུབ་རྣམས་དོན་གཅིག།

---

a 蔣揚協巴所引用的偈頌最後一行與下文所引的德格版《現觀莊嚴論》有所出入。

b 亦即瑜伽識。

〔圓滿眾相加行〕分類

若予區分，由行相分，有一百七十三；由加行分，有二十加行。

དབྱེ་ན་རྣམ་པའི་སྒོ་ནས་བརྒྱ་དོན་གསུམ་དང་། སྦྱོར་བའི་སྒོ་ནས་ཉི་ཤུ་ཡོད།

〔圓滿眾相加行〕界限

關於界限，〔圓滿眾相加行〕存在於大乘資糧道，直至〔成佛前一剎那，仍為有情〕相續後際。

ས་མཚམས་ཐེག་ཆེན་ཚོགས་[16a.2]ལམ་ནས་རྒྱུན་མཐའི་བར་དུ་ཡོད།

能表圓滿眾相加行有十一法：[a]

1. 行相 (*rnam pa, ākārāḥ*)
2. 加行 (*sbyor ba, prayoga*)
3. 〔加行〕功德 (*yon tan, guṇaḥ*)
4. 〔加行〕過失 (*sbyor ba'i skyon, prayogadoṣāḥ*)
5. 〔加行〕性相 (*mtshan nyid, lakṣāṇi*)
6. 順解脫分 (*thar pa cha dang mthun pa, mokṣabhāgīyaṃ*)
7. 順抉擇分(*nges'byed cha mthun pa, nirvedhabhāgīyaṃ*)
8. 有學不退轉僧伽[b] (*slob pa phyir mi ldog pa'i dge 'dun, śaikṣo'vaivartiko bodhisattvagaṇaḥ*)
9. 有寂平等性加行 (*srid zhi mnyam nyid kyi sbyor ba, bhavaśān-tisamatābhāvanāprayogaḥ*)
10. 嚴淨佛土加行 (*zhing dag sbyor ba, buddhakṣetrapariśuddhipray-ogaḥ*)
11. 方便善巧加行(*thabs mkhas sbyor ba, upāyakauśalaprayogaḥ*)

རྣམ་རྫོགས་སྦྱོར་བ་མཚོན་བྱེད་ཀྱི་ཆོས་བཅུ་གཅིག་ཡོད་དེ།

1. རྣམ་པ་དང་།

---

[a] 以下所引藏文與梵文，藏文配合蔣揚協巴論著，而梵文則援引 Eugène Obermiller, Analysis of the Abhisamayālaṃkāra，故而文字對應有所出入。

[b] 藏文 *dge 'dun,* 字面直譯為「求善者」。

2. སྦྱོར་བ་དང་།
3. ཡོན་ཏན་དང་།
4. སྦྱོར་བའི་སྐྱོན་དང་།
5. མཚན་ཉིད་དང་།
6. ཐར་པ་ཆ་མཐུན་དང་། [16a.3]
7. ངེས་འབྱེད་ཆ་མཐུན་དང་།
8. སློབ་པ་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་དགེ་འདུན་དང་།
9. སྲིད་ཞི་མཉམ་ཉིད་ཀྱི་སྦྱོར་བ་དང་།
10. ཞིང་དག་སྦྱོར་བ་དང་།
11. ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་

སྟེ་བཅུ་གཅིག་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

第三十一義

1. 行相 (རྣམ་པ་)

為開示〔行相[a]，故彌勒《現觀莊嚴論》，IV.1-5〕云：

{IV.1}
一切智差別
行相為能相
由三種智故
許行相為三

{IV.2}
始從無邊相
乃至無動相
三諦各有四
道中說十五

{IV.3}
於因道及苦
滅中如次第
說彼有八七
五及十六相

{IV.4}
始從四念住
究竟諸佛相
道諦隨順中
由三智分別

{IV.5}
弟子及菩薩
諸佛如次第
許為三十七
卅四三十九

དང་པོ་[རྣམ་པ་]སྟོན་པར་[16a.4]
གཞི་ཤེས་པ་ཡི་བྱེ་བྲག་རྣམས། །ནས། སུམ་ཅུ་ཚ་དགུ་དག་ཏུ་

---

a 請參閱蔣揚協巴尊者轉世貢卻亟美汪波關於行相的說明，英文版《七十義》第二部分，**Error! Bookmark not defined.**ff.

བཞེད། །ཅེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》IV.1-5, 6b.6-7a.2〕

{IV.1}
གཞི་ཤེས་པ་ཡི་བྱེ་བྲག་རྣམས། །རྣམ་པ་ཞེས་བྱ་མཚན་ཉིད་དེ། །
ཀུན་མཁྱེན་ཉིད་ནི་རྣམ་གསུམ་ཕྱིར། །དེ་ནི་རྣམ་པ་གསུམ་དུ་འདོད། །
{IV.2}
མེད་པའི་རྣམ་པ་ནས་བཟུང་སྟེ། །མི་གཡོ་བ་ཡི་རྣམ་པའི་བར། །
བདེན་པ་སོ་སོ་ལ་བཞི་དང་། །ལམ་ལ་དེ་ནི་བཅོ་ལྔར་བཤད། །
{IV.3}
རྒྱུ་དང་ལམ་དང་སྡུག་བསྔལ་དང་། །འགོག་པ་ལ་ནི་གོ་རིམས་བཞིན། །
དེ་དག་བརྒྱད་དང་བདུན་དང་ནི། །ལྔ་དང་བཅུ་དྲུག་ཅེས་བསྒྲགས་སོ། །
{IV.4}
དྲན་པ་ཉེར་གཞག་ནས་བཟུང་སྟེ། །སངས་རྒྱས་རྣམ་པའི་མཐར་ཐུག་རྣམས། །
ལམ་གྱི་བདེན་པའི་རྗེས་མཐུན་པར། །ཀུན་མཁྱེན་གསུམ་དུ་ཕྱེ་བས་ན། །
{IV.5}
སློབ་མ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དང་། །སངས་རྒྱས་རྣམས་ལ་རིམ་བཞིན་དུ། །
སུམ་ཅུ་བདུན་དང་སུམ་ཅུ་བཞི། །སུམ་ཅུ་རྩ་དགུ་དག་ཏུ་བཞེད། །

此〔彌勒《現觀莊嚴論》〕中所示，關於行相有二：性相（定義）與分類。

འདིར་བསྟན་རྣམ་པ་ལ་མཚན་ཉིད། དབྱེ་བ་གཉིས།

〔此處所示行相〕定義

總修三智加行之執取方式的別相或特徵，乃總修三智加行之行相的定義。

དང་པོ་ནི། མཁྱེན་གསུམ་བསྡུས་སྒོམ་གྱི་སྦྱོར་བའི་[16a.5]འཛིན་སྟངས་ཀྱི་བྱེ་བྲག་གམ་ཁྱད་པར་དེ། མཁྱེན་གསུམ་བསྡུས་སྒོམ་གྱི་སྦྱོར་བའི་[a]རྣམ་པའི་མཚན་ཉིད།

登馬洛確：「何謂總修三智行相？就是以一百七十三行相為該聖智之所取境。」

[a] The 2005 Mundgod (32.15) 讀作 *pa.*

〔此處所示行相〕分類

〔總修三智加行之行相〕若予區分，有一百七十三行相，有基智二十七行相、道智三十六行相與一切相智一百一十行相之故。

གཉིས་པ་ནི། དབྱེ་ན་བརྒྱ་དང་དོན་གསུམ་ཡོད་དེ།

1. གཞི་ཤེས་ཀྱི་རྣམ་པ་ཉེར་བདུན།
2. ལམ་ཤེས་[16a.6]ཀྱི་རྣམ་པ་སོ་དྲུག
3. རྣམ་མཁྱེན་གྱི་རྣམ་པ་བརྒྱ་ཅ་བཅུ་

ཡོད་པའི་ཕྱིར།

第一項理由〔基智有二十七行相〕成立，以四諦之前三諦而言，各有四行相，以道諦而言，則有十五行相，共有二十七之故，因〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.2〕云：

{IV.2}
始從無邊相
乃至無動相
三諦各有四
道中說十五

རྟགས་དང་པོ་གྲུབ་སྟེ། བདེན་བཞིའི་བདེན་པ་དང་པོ་གསུམ་གྱི་སྟེང་གི་རྣམ་པ་བཞི་བཞི་དང་ལམ་བདེན་སྟེང་གི་རྣམ་པ་བཅོ་ལྔ་དང་ཉེར་[16b.1]བདུན་ཡོད་དེ། མེད་པའི་རྣམ་པ་ནས་བཟུང་སྟེ། །ནས། ལམ་ལ་དེ་ནི་བཅོ་ལྔར་བཤད། །ཅེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར།

〔《現觀莊嚴論》，IV.2, 6b.6-6b.7〕

{IV.2}
མེད་པའི་རྣམ་པ་ནས་བཟུང་སྟེ། །མི་གཡོ་བ་ཡི་རྣམ་པའི་བར། །
བདེན་པ་སོ་སོ་ལ་བཞི་དང་། །ལམ་ལ་དེ་ནི་བཅོ་ལྔར་བཤད། །

登馬洛確：「關於基智二十七行相，『四聖諦前三諦各有四』所指的是一般所說苦諦、集諦、滅諦各自的四個行相，而道諦一般說來只有四行相，但是此處有十五行相：（一）對治補特伽羅我執的**四個無漏見道**；（二）正對治 (*dngos gnyen*) 粗分所知障並透由義共相的方式了知所取能取異體空的**五個有漏見道**；（三）現證所取能取異體空的**六個無漏修道**。

一百七十三行相從某個觀點看是智相 (*shes rnam*)，而從

另一個觀點來看又是境相(*don rnam*)。如前所說的認知，乃是對治某些煩惱的聖智，屬於智相，而這些認知所證的對境則是境相。」

第二項理由〔道智有三十六行相〕成立，乃因作為因的集諦方面有八行相、道諦方面有七行相、苦諦方面有五行相、滅諦方面有十六行相，共有三十六行相之故，〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.3〕云：

{IV.3}
於因道及苦
滅中如次第
說彼有八七
五及十六相

རྟགས་གཉིས་པ་གྲུབ་སྟེ། རྒྱུ་ཀུན་འབྱུང་བདེན་པའི་སྟེང་གི་རྣམ་པ་བརྒྱད་དང་། ལམ་[16b.2]བདེན་གྱི་སྟེང་གི་རྣམ་པ་བདུན་དང་། སྡུག་བདེན་སྟེང་གི་རྣམ་པ་ལྔ་དང་། འགོག་བདེན་སྟེང་གི་རྣམ་པ་བཅུ་དྲུག་དང་སོ་དྲུག་ཡོད་པའི་ཕྱིར། རྒྱུ་དང་ལམ་དང་སྡུག་བསྔལ་དང་། །ནས། ལྔ་དང་བཅུ་དྲུག་ཅེས་བསྒྲགས་[16b.3]སོ། །ཞེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》IV.3, 6b.7〕
{IV.3}
རྒྱུ་དང་ལམ་དང་སྡུག་བསྔལ་དང་། །འགོག་པ་ལ་ནི་གོ་རིམས་བཞིན། །
དེ་དག་བརྒྱད་དང་བདུན་དང་ནི། །ལྔ་དང་བཅུ་དྲུག་ཅེས་བསྒྲགས་སོ། །

第三項理由〔一切相智有一百一十行相〕成立，有（一）共聲聞弟子證悟種類之基智行相─三十七菩提分法〔或譯作「三十七道品」〕；（二）共菩薩證悟種類之道智三十四行相；（三）一切相智不共三十九行相，共一百一十之故，因〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV. 4-5〕云：

{IV.4}
始從四念住
究竟諸佛相
道諦隨順中
由三智分別

{IV.5}

弟子及菩薩
諸佛如次第
許為三十七
卅四三十九

རྟགས་གསུམ་པ་གྲུབ་སྟེ། སློབ་མ་ཉན་ཐོས་དང་རྟོགས་རིགས་ཐུན་མོང་བའི་གཞི་ཤེས་ཀྱི་རྣམ་པ་བྱང་ཕྱོགས་སོ་བདུན་དང་། བྱང་སེམས་དང་རྟོགས་རིགས་ཐུན་མོང་བའི་ལམ་ཤེས་ཀྱི་རྣམ་[16b.4]པ་སོ་བཞི། རྣམ་མཁྱེན་གྱི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་རྣམ་པ་སུམ་ཅུ་རྩ་དགུ་དང་བརྒྱ་རྩ་བཅུ་ཡོད་དེ། དྲན་པ་ཉེར་བཞག་ནས་བཟུང་སྟེ། །ནས། སུམ་ཅུ་རྩ་དགུ་དག་ཏུ་བཞེད། ཅེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར།

〔《現觀莊嚴論》，IV. 4-5, 7a.1-7a.2〕

{IV.4}
དྲན་པ་ཉེར་གཞག་ནས་བཟུང་སྟེ། །སངས་རྒྱས་རྣམ་པའི་མཐར་ཐུག་རྣམས། །
ལམ་གྱི་བདེན་པའི་རྗེས་མཐུན་པར། །ཀུན་མཁྱེན་གསུམ་དུ་ཕྱེད་པས་ན། །

{IV.5}
སློབ་མ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་དང་། །སངས་རྒྱས་རྣམས་ལ་རིམ་བཞིན་དུ། །
སུམ་ཅུc་བདུན་དང་སུམ་ཅུ་བཞི། །སུམ་ཅུ་རྩ་དགུ་དག་ཏུ་བཞེད། །

登馬洛確：「一切相智有一百一十行相，蔣揚協巴尊者在此引用《現觀》根本頌，先以『三十七菩提分法』的第一科──『四念住』開頭，何以說一切相智的一百一十行相當中有共聲聞或共菩薩的行相呢？佛聖者相續中的四念住確實在任何有情的相續中都不存在，但是聲聞、獨覺相續中的確有一般的四念住，正因如此，故說佛有共其他聖眾的四念住，同理，菩薩相續中也沒有佛相續的『三解脫門智』、『九等至』，但菩薩相續中確實有三解脫門智與九等至。

然而，佛之十力、四無畏、十八不共法，唯佛相續方有，一般而言，有情的相續中完全沒有。這些唯佛方有的行相就稱之為『一切相智不共行相』。一切相智『共同行相』的定義是**一切相智的行相，其真實種類存在於低位聖眾的相續中**，而有些行相的一般種類並不存在於低位聖眾的相續中，則是一切相智的『不共行相』。

由於了解智相之前必須先了解境相，因此先說明境相會比較容易。

ཤེས་རྣམ་[16b.5]ལ་དོན་རྣམ་སྔོན་དུ་ཤེས་དགོས་པས་སྔོན་ལ་དོན་རྣམ་བཤད་པ་སྨོས།།

第三十二義

2. 加行 (སྦྱོར་བ་)

為開示〔加行，彌勒《現觀莊嚴論》，IV.8-11〕云：

{IV.8}
不住色等故
遍彼加行故
彼真如深故
此等難測故

{IV.9}
此等無量故
劬勞久證故
授記不退轉
出離及無間

{IV.10}
近菩提速疾
利他無增減
不見法非法
色等不思議

{IV.11}
色等諸行相
自性無分別
能與珍寶果
清淨及結界

གཉིས་པ་སྦྱོར་བ་སྟོན་པར།

གཟུགས་ལ་སོགས་ལ་མི་གནས་ཕྱིར། །ནས། དེ་ནི་དག་པ་མཚམས་དང་བཅས། །ཞེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》IV.8-11, 7a.3-7a.5〕

{IV.8}
གཟུགས་ལ་སོགས་ལ་མི་གནས་ཕྱིར། །དེ་ལ་སྦྱོར་བ་བཀག་པའི་ཕྱིར། །
དེ་ཡི་དེ་བཞིན་ཉིད་ཟབ་ཕྱིར། །དེ་རྣམས་གཏིང་དཔག་དཀའ་བའི་ཕྱིར། །

{IV.9}
དེ་དག་ཚད་ནི་མེད་ཕྱིར་དང་། །ཚེགས་ཆེན་ཡུན་རིང་རྟོགས་པའི་ཕྱིར། །

ལུང་བསྟན་ཕྱིར་མི་ལྡོག་ཉིད་དང་། །ངེས་འབྱུང་བར་ཆད་མེད་བཅས་[a]དང་། །

{IV.10}

བྱང་ཆུབ་ཉེ་དང་མྱུར་བ་དང་། །གཞན་དོན་འཕེལ་མེད་འགྲིབ་མེད་ཕྱིར། །
ཆོས་དང་ཆོས་མིན་སོགས་མི་མཐོང་། །གཟུགས་སོགས་བསམ་མི་ཁྱབ་མི་མཐོང་། །

{IV.11}

གཟུགས་སོགས་དེ་ཡི་མཚན་མ་དང་། །དེ་ཡི་ངོ་བོར་རྣམ་མི་རྟོག །
འབྲས་བུ་རིན་ཆེན་སྦྱིན་བྱེད་དང་། །དེ་ནི་དག་པ་མཚམས་དང་བཅས། །

加行說明分三：定義、分類、界限。

སྦྱོར་བ་[16b.6]་ལ་མཚན་ཉིད། དབྱེ་བ། ས་མཚམས་གསུམ།

〔加行〕定義

證知「境與有境、基[b]道[c]行相[d]等三諦實空」之止觀雙運，乃〔彌勒《現觀莊嚴論》〕明示主要加行之定義。

དང་པོ་ནི། ཡུལ་ཡུལ་ཅན་དང་གཞི་ལམ་རྣམ་གསུམ་བདེན་སྟོང་དུ་རྟོགས་པའི་ཞི་ལྷག་ཟུང་འབྲེལ་དེ། དངོས་བསྟན་གཙོ་བོའི་སྦྱོར་བའི་མཚན་ཉིད།

> 登馬洛確：「『明示』的意思是《現觀》文字本身所明白開示的內容，是此部論典主要的陳述，因此是明白開示的所詮境。
>
> 蔣揚協巴尊者於此提出兩個定義，其一在前文中，是彌勒《現觀莊嚴論》明示的主要加行定義，而後文出現的則〔約略可說〕是彌勒《現觀莊嚴論》此處所示的加行定義。前者必須有空性現觀作為智相，後者因為亦可以名言法作為行相，或許因此做為次要開示。

於三智盡所有行相方面，止觀雙運所得般若所攝之菩薩瑜伽，乃此處所示加行定義。

མཁྱེན་[17a.1]གསུམ་གྱི་རྣམ་པ་ཇི་སྙེད་པ་ལ་ཞི་ལྷག་ཟུང་འབྲེལ་

---

[a] *co ne* (7a.5), *dpe bsdur ma* (16.1), Peking (8a.8), *snar thang* (8a.6), 聖解脫軍(Āryavimuktisena)之注疏 (128b.7)與獅子賢(Haribhadra)《明義釋》 (108b.1)皆作 *bcas*，唯 *sde dge* (7a.4) 作 *bcad*。

[b] 藏文 gzhi，亦即「存在所依的基礎」或「托體」。

[c] 藏文 lam，亦即「三乘」。

[d] 藏文 rnam pa，亦即 173 智相與境相。

ཐོབ་པའི་ཤེས་རབ་ཀྱིས་ཟིན་པའི་སེམས་དཔའི་རྣལ་འབྱོར་དེ། འདིར་བསྟན་སྦྱོར་བའི་མཚན་ཉིད་

> 登馬洛確：「因此，行相不只有空性，『三智的盡所有行相』是三智的一百七十三行相。蔣揚協巴後續會解釋加行如此定義何以恰當。」

若〔定義如是〕為之，善哉！茲因證道之加行行難時長，起始必立於資糧道，且為彼等〔加行〕之一類。〔聖解脫軍〕《般若二萬頌光明疏》云：[a]「初業〔亦即資糧道行者〕非〔止觀〕雙運，修行難行道・・・」故，又與〔賈曹傑所著〕《心要莊嚴疏》、〔宗喀巴大師所著〕《金鬘疏》相符，故而善哉。

བྱས་ན་ལེགས་ཏེ། ཚེགས་ཆེན་·[17a.2]·ཡུན་རིང་རྟོགས་པའི་སྦྱོར་བ་ཚོགས་ལམ་ནས་འཛོག་དགོས་ཤིང་འདིའི་དབྱེ་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། ཉི་སྣང་ལས། སྦྱོར་བ་མ་ཡིན་པ་བྱེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་ནི་ལས་དང་པོ་པ་ཚེགས་ཆེན་པོས་དང་ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར་·[17a.3]དང་། རྣམ་བཤད་གསེར་འཕྲེང་དང་ཡང་མཐུན་ཞིང་ལེགས།

> 登馬洛確：「證道加行長時難行，始於資糧道，第一項定義須止觀雙運通達諸法諦實空，因此太過狹隘，而且這個條件必須入了加行道才能達到。」

加行〔分類〕

若予區分，有二十項，有以下二十項之故。

由〔加行〕體性門，有五

1. 執基、〔三乘之〕道、行相〔一百七十三境相與智相〕所攝之色等為實而不住之加行

    > 登馬洛確：「『色等』指的是諸法，從形色起直到一切相智等，這項加行在心中緣取種種行相時，不執其為諦實。」

2. 斷除於色等執為諦實的加行
3. 證知色等基位之真實性甚深加行

    > 登馬洛確：「因為如實證知色等基位的真實性，所以『甚深』。」

---

[a] 聖解脫軍《般若二萬頌光明疏》， 130b.7-131a.1.

4. 「道法自性」證德高深莫測之加行
5. 證知「無量色等行相自性」之無量加行

登馬洛確：「『行相』指的是色等差別法，如其『無常』、『成』、『苦』、『色等還滅趣入之道』等，在這一切無量的行相當中證知空性。

這五項加行是從體性的觀點所做的分類，五者本身就都是加行。」

由〔加行修行〕補特伽羅所依門，有八

6. 初業菩薩於甚深空性生畏故長時得證菩提之加行
7. 〔加行道煖位〕起法性無畏、夢行六度得〔佛〕授記之加行

登馬洛確：「修行到了加行道煖位之後，就不會再對空性有所畏懼了，也因為如實了知甚深空性，即使在睡夢中也能行六度。」

8. 〔加行道頂位〕起，證知法性之母於己既生故穩固不退轉之加行
9. 〔加行道忍位〕起，方便智慧證德穩固，超越聲聞獨覺之障，定出離之加行

登馬洛確：「到了加行道忍位，所證的方便與智慧都會前所未有地穩固，正因如此，菩薩已經超越了聲聞獨覺的障礙，也就是說，不會只求自利。」

10. 〔加行道〕世第一法起，照見得入浩瀚法界現觀無間加行

登馬洛確：「修行到了加行道世第一法，就準備進入下一個階段，可以現證空性，因此，這就是浩瀚法界—亦即『空性』—現觀的起點。因此，第十類稱為無間加行，因為世第一法與見道兩者之間並無間隔。」

11. 〔見道〕堪生新無漏法而〔見道聖智乃〕為遍智因之近菩提加行[a]
12. 果位速成之速疾成佛加行〔二地到七地〕

登馬洛確：「這項加行名為『速疾』，是因為菩薩就快成佛了。」

13. 悲心故為利他轉法輪利他加行〔八地〕

登馬洛確：「以上八類加行由修行的補特伽羅所依而作區分。」

---

[a] 從此處開始直到最後一項分類所述的修道進程，係參考色拉傑學者隆多昂望洛桑所著《般若波羅蜜多詞彙集》(*phar phyin las byung ba'i ming gi rnam grangs*)，379.3-380.5；他也認為前五項始於資糧道直至成佛前一剎那的有情相續後際。

由圓滿修母方便之門，有四：

14. 證知勝義中過失功德無增無減之加行

    登馬洛確：「一般而言，過失、功德有增有減，然而勝義中並無增減，以世俗而言，無間道是修善，解脫道與解脫道所斷是這項善行有為與無為的成果。見道無間道斷除見道所斷的障礙，而修道無間道則斷除修道所斷的九重所斷品。修行到見道解脫道的時候，會證得解脫道、斷除所斷品。修道的九重〔對治〕亦然，在每一項解脫道，都會證得解脫道、斷除所斷品，也因而證得滅諦，代表所斷品已經滅除。因此，在世俗中確實有功德的增長與過失的減損，然而，若以究竟存在體性而言，功德過失並無增減。」

15. 勝義中善法、非法等不見加行

    登馬洛確：「善業、惡業是存在的，但只在世俗中，不在勝義中。」

16. 不執色等為諦實之不可思議不見加行

    登馬洛確：「行者對色等沒有任何妄想、真實執著。」

17. 不執色等性相、名相為諦實故，行相無分別之加行

    登馬洛確：「比方說，色的性相（定義）是『堪為色』，而名相則為色本身。『色』與『堪為色』在名言中的確分別是名相與性相，但在勝義中並非如此，色等做為名相與性相並非真實存在。」

由果之門，有二：

18. 能增功德、能與珍寶果之加行〔九地〕

    登馬洛確：「此能增長證悟功德。」

19. 能斷過失清淨加行〔十地〕

    登馬洛確：「此一加行斷除過失，包括煩惱障、身語意等過失所造成的解脫障、布施等六波羅蜜之所治品(*mi mthun phyogs*)。」

〔由時間之門，有一：〕

20. 迅疾修母結界加行〔始於加行道直至七地〕

གཉིས་པ་ནི། དབྱེ་ན་ཉི་ཤུ་ཡོད་དེ།

1. གཞི་ལམ་རྣམ་པས་བསྡུས་པའི་[a]གཟུགས་སོགས་བདེན་པར་ཞེན་ཞིང་མི་གནས་པའི་སྦྱོར་བ་དང་།

---

[a] The 2005 Mundgod (34.13) 誤植為 *ba'i*。

2. གཟུགས་[17a.4]སོགས་ལ་བདེན་ཞེན་བཀག་[a]པའི་སྦྱོར་བ་དང་།
3. གཟུགས་སོགས་གཞིའི་དེ་ཉིད་རྟོགས་པའི་ཟབ་པའི་སྦྱོར་བ་དང་།
4. ལམ་གྱི་ཆོས་ཀྱི་རང་བཞིན་རྟོགས་པའི་གཏིང་དཔག་དཀའ་བའི་སྦྱོར་བ་དང་།
5. གཟུགས་སོགས་ཀྱི་རྣམ་[17a.5]པའི་རང་བཞིན་ཚད་མེད་པ་རྟོགས་པའི་ཚད་མེད་པའི་སྦྱོར་བ་

ལྷ་ངོ་བོའི་སྒོས་དང་།

6. སྟོང་ཉིད་ཟབ་མོ་ལ་སྐྲག་པས་ལས་དང་པོ་བ་བྱང་ཆུབ་ཡུན་རིང་པོ་ནས་རྟོགས་པའི་སྦྱོར་བ་དང་།
7. དྲོད་ནས་ཆོས་ཉིད་ལ་མི་སྐྲག་[17a.6]ཤིང་རྨི་ལམ་ན་ཡང་ཕྱིན་དྲུག་སྤྱོད་པའི་ལུང་བསྟན་ཐོབ་པའི་སྦྱོར་བ་དང་།
8. རྩེ་མོ་ནས་ཆོས་ཉིད་རྟོགས་པའི་ཡུམ་རང་ལ་བྱུང་བས་ཕྱིར་མི་ལྡོག་བརྟན་པའི་སྦྱོར་བ་དང་།
9. བཟོད་པ་ནས་ཐབས་ཤེས་ཀྱི་རྟོགས་པ་བརྟན་པོ་ཉན་[17b.1]རང་གི་བར་ཆད་ལས་འདས་པ་ངེས་པར་[b]འབྱུང་བའི་སྦྱོར་བ་དང་།
10. ཆོས་མཆོག་ནས་ཆོས་དབྱིངས་མངོན་སུམ་དུ་མཐོང་བའི་རྒྱ་མཚོར་འཇུག་པར་མཐོང་ནས་བར་མེད་པ་དང་བཅས་

[a] The 2005 Mundgod (34.15) 誤植為 *dkag*。
[b] The 2005 Mundgod (35.7) 誤植為 *bar*。

པའི་སྦྱོར་བ་དང་།
11. རྣམ་མཁྱེན་གྱི་ [17b.2]རྒྱུ་ཟག་མེད་ཀྱི་ཆོས་གསར་པ་སྐྱེ་རུང་
བའི་བྱང་ཆུབ་ཉེ་བའི་སྦྱོར་བ་དང་།
12. འབྲས་བུ་མྱུར་དུ་འབྱུང་བའི་མྱུར་བར་འཚང་རྒྱ་བའི་སྦྱོར་
བ་དང་།
13. སྙིང་རྗེས་གཞན་དོན་དུ་ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་བསྐོར་བ་ལ་
འཇུག་པ་གཞན་ [17b.3]དོན་གྱི་སྦྱོར་བ་
དང་བརྒྱད་པོ་འདི་རྟེན་གང་ཟག་སྒོས་དང་།
14. དོན་དམ་པར་སྐྱོན་དང་ཡོན་ཏན་འཕེལ་མེད་འགྲིབ་མེད་
དུ་རྟོགས་པའི་སྦྱོར་བ་དང་།
15. དོན་དམ་པར་དགེ་སོགས་ཆོས་དང་ཆོས་མིན་པ་སོགས་
མི་མཐོང་བའི་སྦྱོར་[17b.4]བ་དང་།
16. གཟུགས་སོགས་ལ་བདེན་པར་[a]རློམ་པ་མེད་པའི་བསམ་མི་
ཁྱབ་ཀྱིས་མི་མཐོང་བའི་སྦྱོར་བ་དང་།
17. གཟུགས་སོགས་མཚན་མཚོན་དུ་བདེན་པར་མི་རྟོགས་
[b]པས་རྣམ་པར་མི་རྟོག་པའི་སྦྱོར་བ་
དང་བཞི་ནི་[17b.5]ཡུམ་སྒོམ་པ་རྫོགས་པའི་ཐབས་ཀྱི་སྒོས་དང་།
18. ཡོན་ཏན་འཕེལ་བར་བྱེད་པ་འབྲས་བུ་རིན་ཆེན་སྦྱིན་
པའི་སྦྱོར་བ་དང་།
19. ཉེས་པ་[c]སེལ་བར་བྱེད་པ་རྣམ་པར་དག་པའི་སྦྱོར་བ་

---

[a] The 2005 Mundgod (35.17) 誤植為 *bar*。
[b] 根據根本偈頌以及隨後的文意，此處應當最可能為 *rtog*。
[c] The 2005 Mundgod (36.4) 誤植為 *ba*。

དང་གཉིས་ནི་འབྲས་བུའི་སྐོས་དང་།

20. ཡུམ་[17b.6]མྱུར་དུ་སྒོམ་པའི་ས་མཚམས་ཀྱི་སྦྱོར་བ་
དང་ཉི་ཤུ་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

〔加行界限〕[a]

---

[a] 蔣揚協巴略過界限，而色拉傑學者隴堆昂望洛桑在《般若波羅蜜多經中名相》（書名英譯：*Vocabulary Occurring in the Perfection of Wisdom* ；藏文書名：*phar phyin las byung ba'i ming gi rnam grangs*），21b.5 則如是敘述：

> 由體性所界定五項加行之界限，存在於資糧道與相續後際之間；由時間所界定之加行，存在於資糧道與七地之間；其餘加行的界限則如前〔分類表〕所述各個有別。
> ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་སྦྱོར་བ་ལྔ། ཚོགས་ལམ་ནས་རྒྱུན་མཐའི་བར་དུ་ཡོད། དུས་ཀྱི་སྒོ་ནས་དབྱེ་བའི་ས་འཚམས་ཀྱི་སྦྱོར་བ་གཅིག་པོ་ཚོགས་ལམ་ནས་ས་བདུན་པའི་བར་དུ་ཡོད། གཞན་རྣམས་ནི་གོང་དུ་བཤད་པ་ལྟར་སོ་སོ་ལ་སྦྱོར་བར་བྱའོ།།

第三十三義

3. 加行功德 (སྦྱོར་བའི་ཡོན་ཏན་)

為開示加行功德，〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.12ab〕云：

{IV.12 ab }
摧伏魔力等
十四種功德

གསུམ་པ་སྦྱོར་བའི་ཡོན་ཏན་སྟོན་པར། བདུད་ཀྱི་མཐུ་བཅོམ་ལ་སོགས་པ། །ཡོན་ཏན་རྣམ་པ་བཅུ་བཞིའོ། །ཞེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》，IV.12ab, 7a.5〕
{IV.12 ab }
བདུད་ཀྱི་མཐུ་བཅོམ་ལ་སོགས་པ། །ཡོན་ཏན་རྣམ་པ་བཅུ་བཞིའོ། །

〔加行功德〕定義

藉由修習加行之力而得之利益功德，乃加行功德之定義。
སྦྱོར་བ་[18a.1]བསྒོམས་པའི་སྟོབས་ཀྱིས་ཐོབ་པའི་ཕན་ཡོན་དེ། སྦྱོར་བའི་ཡོན་ཏན་གྱི་མཚན་ཉིད།

〔加行功德〕分類

若予區分有十四，有以下十四故：

1. 請問、持誦、修習般若波羅蜜承佛加持故，能摧魔力障礙〔之功德〕

   登馬洛確：「此處所說『般若波羅蜜』，指的是般若波羅蜜的經文本身，因此對經中某個段落的意義或生疑問、或諷誦已能憶持的部分、抑或觀修其中意趣，皆得諸佛加持，能摧魔障。

   以上所說看似修行的成果，實則為長時修行所生的加行功德，因此任何魔力都無法障難，因為諸佛對這些加行都有廣大的加持。」

2. 〔承佛〕[a]護念、了知之功德
3. 諸佛現前之功德
   登馬洛確：「這裡的意思是修行人能夠親見諸佛。」
4. 接近圓滿正等覺〔佛果〕之功德
5. 義大等功德
   登馬洛確：「修行的菩薩可以廣大成辦自他二利。」
6. 般若波羅蜜多遍及各處般國土弘化之功德
   登馬洛確：「此外，菩薩在有傳承的地方，可以讓佛法更加昌盛；在佛法未興的地方，可以弘法濟世。」
7. 圓滿一切無漏功德之功德
   登馬洛確：「此處『功德』所指的是道諦與滅諦。」
8. 講說〔般若佛母深義〕者[b]之功德
   登馬洛確：「此指不再需要依賴他力而能宣說經典含義。」
9. 堅固不壞之功德
10. 生起不共善根之功德
11. 誓言信守成辦之功德
12. 完全掌握廣大果之功德
13. 成就有情義利之功德
14. 圓具般若波羅蜜多之功德
   登馬洛確：「以上是彌勒《現觀莊嚴論》根本頌所提到的十四種功德。」

དབྱེ་ན་བཅུ་བཞི་ཡོད།

1. སྦྱོར་བ་སྡེ་ཤེར་ཕྱིན་འདི་འདོན་སྒོམ་པ་ལ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བྱིན་གྱིས་[18a.2]བརླབས་པས་བར་ཆད་བདུད་ཀྱི་མཐུ་བཅོམ་པ[འི་ཡོན་ཏན]་དང་།
2. སྦྱོར་བ་བསྒོམས་པ་དགོངས་ཤིང་མཁྱེན་པའི་ཡོན་ཏན་དང་།
3. སངས་རྒྱས་ཀྱིས་མངོན་སུམ་དུ་མཛད་པའི་ཡོན་ཏན་དང་།

---

a *sangs rgyas*
kyi，色拉傑學者隆多昂望洛桑《般若波羅蜜多詞彙集》，22a.1。
b *yum gyi don*，色拉傑學者隆多昂望洛桑《般若波羅蜜多詞彙集》，22a.4.

4. ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་[18a.3]དང་ཉེ་བར་གྱུར་པའི་ཡོན་ཏན་དང་།
5. དོན་ཆེ་བ་ཉིད་ལ་སོགས་པའི་ཡོན་ཏན་དང་།
6. ཞིར་ཕྱིན་ཡུལ་སོ་སོར་དར་བ་ལྟ་བུ་ཡུལ་སྤྱོད་པའི་ཡོན་ཏན་དང་།
7. ཟག་པ་མེད་པའི་ཡོན་ཏན་ཐམས་ཅད་རྫོགས་པའི་ཡོན་[18a.4]ཏན་དང་།
8. སྨྲ་བའི་སྐྱེས་བུའི་ཡོན་ཏན་དང་།
9. མི་ཕྱེད་པའི་ཡོན་ཏན་དང་།
10. དགེ་རྩ་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པ་སྐྱེས་པའི་ཡོན་ཏན་དང་།
11. དམ་བཅའི་དོན་བསྒྲུབ་པའི་[a]ཡོན་ཏན་དང་།
12. འབྲས་བུ་རྒྱ་ཆེན་པོ་ཡོངས་སུ་འཛིན་[18a.5]པའི་ཡོན་ཏན་དང་།
13. སེམས་ཅན་གྱི་དོན་བྱས་པའི་[b]ཡོན་ཏན་དང་།
14. ཞིར་ཕྱིན་ཚང་བ་རྙེད་པའི་ཡོན་ཏན་

དང་བཅུ་བཞི་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

〔加行功德界限〕[c]

[a] 2005 Mundgod (37.2) 誤植為 *ba'i*。

[b] 2005 Mundgod (37.4) 誤植為 *ba'i*。

[c] 蔣揚協巴略過「界限」，而色拉傑學者隆多昂望洛桑在《般若波羅蜜多詞彙集》，22b.1，則介紹如下：

界限：〔加行功德〕存在於大乘資糧道起直至佛地。

ས་འཚམས་ཐེག་ཆེན་ཚོགས་ལམ་ནས། སངས་རྒྱས་ཀྱི་སའི་བར་
དུའོ། །

第三十四義

4. 加行過失 (སྦྱོར་བའི་སྐྱོན་)

為開示加行過失，〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.12cd〕云：

{IV.12 cd }
當知諸過失
有四十六種

བཞི་པ་སྦྱོར་བའི་སྐྱོན་སྟོན་པར།
སྐྱོན་ནི་བཅུ་ཚན་བཞིར་བཅས་[18a.6]པ། །དྲུག་ཏུ་ངེས་པར་རྟོགས་པར་བྱ། །ཞེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》，IV.12cd, 7a.5-7a.6〕
སྐྱོན་ནི་བཅུ་ཚན་བཞིར་བཅས་པ། །དྲུག་ཏུ་ངེས་པར་རྟོགས་པར་བྱ། །

〔加行過失定義〕

加行產生、安住、勝進〔三者〕任一的阻礙，乃加行過失之定義。
སྦྱོར་བ་སྐྱེ་བ་དང་གནས་པ་དང་ཁྱད་པར་དུ་འགྲོ་བ་གང་རུང་ལ་བར་དུ་གཅོད་པའི་གེགས་དེ། སྦྱོར་བའི་སྐྱོན་གྱི་མཚན་ཉིད།

> 登馬洛確：「這些阻礙依照時間先後順序排列，首先，可能會先在加行產生時遇到阻礙，而後難以持續，接著在增長精進的時候遇到障礙。」

〔加行過失分類〕

若予區分，有四十六，加行未生者生起違緣有二十三、順緣不全有二十三之故。[a]有第一組十項，有以下十項組成之故：

---

[a] 關於未生加行生起之二十三違緣以及二十三順緣不全，昂望班登在《詞意》(55a.4)中解釋如下：

> 前兩組十項以及最後六項的後三項[44-46]，納入違緣，後兩組十項以及最後六項的前三項[41-43]納入順緣不全。

1. 證悟〔般若波羅蜜多〕必受勞苦〔之違緣〕
2. 迅疾成就志得意滿〔因為迅速獲證而自命不凡之違緣〕

   登馬洛確：「佛經中說：『須菩提，慢心強大應視如魔事。』」

3. 身粗重〔之違緣〕
4. 心粗重〔之違緣，如：不信、邪分別等〕
5. 非理課誦等〔之違緣〕
6. 棄捨因—無記故〔亦即，佛陀緘默不語故〕不喜〔之違緣〕

   登馬洛確：「在古印度，有些人長久以來習於外道觀點，曾向佛陀請益，但佛陀並未開口回答，因為他們問佛陀『我到底存不存在？』，佛陀如果開口回答，不論回答存在或不存在，他們都會受到傷害，因此佛陀選擇沈默不語。如果佛陀說『有我』，他們的邪見會因而加深；如果佛陀說『無我』，他們的心續又會心生恐懼，害怕自己是虛無的，因而不再行善。有鑑於此，佛陀不回答這種問題。因此，龍樹菩薩在《中論》提到有人問佛陀是否有初始，但佛陀沈默不語。遇到『人有我、無我』的問題，如果佛陀說『人有我』，當機眾『有我』的顛倒執取就會更加強烈，但如果佛說『人無我』，當機眾又會誤以為業因果沒有根據，進而偏離了教法。基於以上兩點考量，佛陀選擇沈默不語。如果有人不認同佛陀在當時保持沉默，這就是加行過失了。

   聖天菩薩在《四百論》中提到，有些眾生無法了解佛陀教法浩瀚廣博，因而以為佛法有其過失，他們並不明白其實是自己不懂佛陀的本懷，從而產生這樣的看法。他們不了解問題出在自己身上，反而怪罪佛陀。」

7. 因相上捨本逐末〔之違緣〕

   登馬洛確：「這意謂著在修行的道路上，心力並沒有專注在根本、核心的教授上，而是錯置在枝微末節上頭。又或者在聞思方面，對於闡述根本要義的經論不夠用心，內容無關緊要的，反而卯足全力。」

8. 棄捨妙味體驗〔之違緣〕
9. 於一切行相中最勝乘受持已而退失〔之違緣〕
10. 所為退失〔之違緣〕

第二組十項，由以下十項組成：

11. 因果關係退失〔之違緣〕
12. 從無上處退失〔之違緣〕

二十三項違緣都以「違緣」標示，而順緣不全則以「分別」標示。

13. 於眾多對境分別〔之違緣〕
14. 於〔經論〕文字啟問有所耽執〔之違緣〕

    登馬洛確：「針對經論文意發問並無過失，而此處所指的是會障礙聞思的問題。」
15. 耽執於無實〔之違緣〕
16. 耽執於文字〔之違緣〕
17. 耽執於無文字〔之違緣〕

    登馬洛確：「這一項與前一項違緣當中的『文字』指的是《般若波羅蜜多經》的文字，這些文字在經本中的色，有別於佛經本身。前一項違緣指的是誤執《般若波羅蜜多經》經文的形色為真實存在，而此項違緣指的是錯誤執著文字完全不存在。」
18. 耽執於境等〔之違緣〕
19. 嗜好利養恭敬與讚頌詞句之味〔之違緣〕

    登馬洛確：「貪圖利養恭敬而學習《般若經》，就是犯了這項過失，何以說『嗜好其味』呢？因為我們得到別人送上的利養恭敬，就像嚐到食物的滋味，所以品嚐過這些物資、好處的滋味，就會回味無窮。」
20. 於非道中尋求方便〔之違緣〕

第三組十項，由以下十項組成：

21. 聽法者欣求而說法者疲厭，是故乖離

    登馬洛確：「這十項過失呈現的狀況是聽法者與說法者關係失衡，如果因為這些過失，而無法好好聽聞般若波羅蜜多教授，之後也就無法好好修持，自然在加行上就會有過患或缺失。這一組的第一項指的是般若波羅蜜多教授的聽聞與講說時，聽法者與說法者，有熱切希求與疲倦懈怠的反差。這樣的反差會造成般若波羅蜜多教授無法開展、無法圓滿。」
22. 〔聽法者與說法者〕二者希願處相異，是故乖離

    登馬洛確：「換句話說，說法者想要講說某個法類，而聽法者想聽聞另外一個法類。」
23. 聽法者與說法者對利養欲求程度相異，是故乖離
24. 〔聽法者與說法者分別〕具備頭陀功德與否故

    登馬洛確：「一般而言，〔行者經過淨化，〕有十二頭陀功德，其中一項是化緣所得怡然滿足，不求資財隨心所欲。另一項功德是，要穿的衣服自己親手縫製，先用殘布破衣東拼西湊，再清洗染色，或者滿足於別人穿過至少五個月以上的舊衣服，不穿新衣。其他功德還包括，安居茅棚石窟、端坐養神睡不臥床，有這些功德的修行人就可以說是具備頭陀功德〔藏文字面意思：修行清淨的功德〕，如果說法者與聽法

者之間，一者不喜歡頭陀功德，而另一者喜歡，這也會是彼此乖離的因。」

25. 〔聽法者與說法者分別〕具善法與不善法故
26. 〔聽法者與說法者分別〕好施與慳吝故
27. 〔聽法者與說法者分別〕給予〔供養〕與拒收故
28. 理解時〔聽法者與說法者分別〕聞頭知尾與旁徵博引

    登馬洛確：「此指，一者只要聽了開頭就能了解，而另一者則需要廣博的釋義才能了解。」

29. 〔聽法者與說法者分別〕通達經論與否故
30. 〔聽法者與說法者分別〕具足六波羅蜜多與否故

    登馬洛確：「以持戒為例，一者行持戒波羅蜜多，而另一者並不行持戒波羅蜜多。」

第四組十項由以下十項組成：

31. 〔聽法者與說法者分別〕方便善巧與否
32. 〔聽法者與說法者分別〕得陀羅尼(*gzungs, dhāraṇī*)與否

    登馬洛確：「陀羅尼指的是經典含義憶持不忘。」

33. 對於文字提問，〔聽法者與說法者分別〕有無欲求
34. 〔聽法者與說法者分別〕遠離貪欲與否
35. 自我是否放棄〔為利有情〕前往惡趣
36. 自我是否趨向善趣
37. 說法者與聽法者[a]〔分別〕喜好獨處與陪伴
38. 〔聽法者與說法者分別〕想要增進關連與不給機會

    登馬洛確：「比方說，說法者如果必須滿足聽法者的希求，而沒有時間做該做的事，這就會造成說法者與聽法者日後漸行漸遠。」

39. 〔說法者〕欲求些許資財而〔聽法者〕無意施供
40. 有命難處〔聽法者與說法者〕前往與否

尚有六項，有以下六項過失之故：

41. 同理，庄稼豐收、饑荒成災之地，〔聽法者與說法者〕前往與否[b]
42. 盜賊猖獗之地，〔聽法者與說法者〕前往與否
43. 說法者與聽法者探視在家居士〔分別對此〕樂意與否
44. 遭受魔羅離間而偏離般若波羅蜜多〔之違緣〕

[a] 兩者順序對調以求與策秋林耶喜傑千之解讀（40a.4，請參考下方）與昂望班登《詞意》(54b.6)一致。

[b] 此處所指可能是，一人想前往庄稼豐收的地方，而另一人想前往饑荒成災的地方。

登馬洛確：「有個魔叫做『歡喜王』，他喜歡對人射箭，這種箭看不到、也不會留下傷口，但是一中箭，就會變得煩惱熾盛，修行人可能因此忘卻般若波羅蜜多的修行或者退失，也可能不再聞法等等。」

45. 假偽成就〔之違緣〕

46. 於非實境生喜〔之違緣〕

དབྱེ་ན་ཞེ་དྲུག་ཡོད་དེ། [18b.1]སྦྱོར་བ་མ་སྐྱེས་པ་སྐྱེད་པའི་འགལ་རྐྱེན་ཉེར་གསུམ་དང་། མཐུན་རྐྱེན་མ་ཚང་[a]བ་ཉེར་གསུམ་ཡོད་པའི་ཕྱིར། བཅུ་ཚན་དང་པོ་ཡོད་དེ།

1. ཚོགས་ཆེན་པོས་རྟོགས་དགོས་པའི་དེ་དང་།
2. སྤོབས་པ་སྨྱུར་ཆེ་བའི་དེ་དང་། [18b.2]
3. ལུས་ཀྱི་གནས་ངན་ལེན་ཀྱི་དེ་དང་།
4. སེམས་ཀྱི་གནས་ངན་ལེན་གྱི་དེ་དང་།
5. རིགས་མིན་གྱིས་ཁ་ཏོན་སོགས་བྱེད་པའི་དེ་དང་།
6. ཕྱིར་ཕྱོགས་པའི་རྒྱུ་ལུང་མ་བསྟན་པས་མི་དགའ་བ་དང་།
7. རྩ་བའི་རྒྱུ་བོར་ནས་དམན་པ་འཛིན་[18b.3]པའི་དེ་དང་།
8. ཀྱུ་ནོམ་པའི་རོ་མྱང་བ་བོར་བའི་དེ་དང་།
9. རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ཐེག་པའི་མཆོག་ཀུན་ཏུ་འཛིན་པ་ཉམས་པའི་དེ་དང་།
10. ཆེད་དུ་བྱ་བ་ཉམས་པའི་དེ་

དང་བཅུ་ཡོད། བཅུ་ཚན་གཉིས་པ་ཡོད་དེ།

11. རྒྱུ་འབྲས་ཀྱི་[18b.4]འབྲེལ་བ་ཉམས་པ་དང་།

---

[a] ***mtshang*** 在 the 2011 TBRC *bla brang* (18b.1) 中更正為 ***ma tshang***，與 Ngawang Gelek *bla brang* (18b.1) 的 1995 Mundgod 修訂版及 the 2005 Mundgod (37.11)一致。

12. གོང་ན་མེད་པའི་གནས་ལས་ཉམས་པ་དང་།

13. ཡུལ་མང་པོ་ལ་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དང་།

14. ཡི་གེ་འདྲི་བ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་དང་།

15. དངོས་མེད་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་དང་།

16. ཡི་གེ་ལ་མངོན་[18b.5]པར་ཞེན་པ་དང་།

17. ཡི་གེ་མེད་པར་ཞེན་པ་དང་།

18. ཡུལ་སོགས་ལ་ཞེན་པ་དང་།

19. རྙེད་བཀུར་ཚིགས་བཅད་ཀྱི་རོ་མྱང་བ་དང་།

20. ལམ་མ་ཡིན་པ་ལས་ཐབས་ཚོལ་བ་

དང་བཅུ་ཡོད། བཅུ་ཚན་གསུམ་པ་ཡོད་དེ།

21. ཉན་[18b.6]པ་པོ་དང་སྟོན་པ་པོ་འདུན་པ་དང་སྙོམས་ལས་ཀྱིས་བྲལ་བ་དང་།

22. [ཉན་པ་པོ་དང་སྟོན་པ་པོ་]དེ་གཉིས་འདུན་ཡུལ་ཐ་དད་པས་བྲལ་བ་དང་།

23. ཉན་པ་པོ་དང་སྟོན་པ་པོ་རྙེད་པ་ལ་འདོད་པ་དང་མི་འདོད་པས་བྲལ་བ་དང་།

24. སྦྱངས་པའི་[a]ཡོན་ཏན་ལྡན་[19a.1]མི་ལྡན་གྱིས་དེ་དང་།

25. དགེ་མི་དགེའི་ཆོས་ཅན་གྱིས་དེ་དང་།

26. གཏོང་བ་དང་སེར་སྣས་དེ་དང་།

27. སྙེར་བ་དང་མི་ལེན་པས་དེ་དང་།

28. མགོ་སྨྲོས་པ་དང་དོན་སྤྲོས་པའི་གོ་བས་དེ་དང་། [19a.2]

---

[a] The 2005 Mundgod (38.11) 誤植為 *ba'i*.

29. མདོ་སོགས་ཤེས་མི་ཤེས་ཀྱིས་དེ་དང་།

30. ཕྱིན་དྲུག་ལྡན་མི་ལྡན་གྱིས་དེ་

དང་བཅུ་ཡོད་པའི་ཕྱིར། བཅུ་ཚན་བཞི་པ་ཡོད་དེ།

31. ཐབས་ལ་མཁས་མི་མཁས་ཀྱི་དེ་དང་།

32. གཟུངས་ཐོབ་མ་ཐོབ་ཀྱི་དེ་དང་།

33. ཡི་གེ་[19a.3]འདྲི་འདོད་མི་འདོད་ཀྱི་དེ་དང་།

34. འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་མ་བྲལ་གྱི་དེ་དང་།

35. རང་ཉིད་ངན་འགྲོ་བའི་འགྲོ་བ་ལས་ཕྱིར་ཕྱོགས་པའི་དེ་
དང་།

36. རང་ཉིད་བདེ་འགྲོ་ལ་ཕྱོགས་པའི་དེ་དང་།

37. ཉན་པ་པོ་དང་འཆད་པ་པོ་གཅིག་[19a.4]པུ་[a]ཉིད་དང་
འཁོར་ལ་དགའ་བའི་དེ་དང་།

38. རྗེས་སུ་འབྲེལ་འདོད་ཅིང་གོ་སྐབས་མི་འབྱེད་པའི་དེ་
དང་།

39. ཟང་ཟིང་ཙུང་ཟད་འདོད་ཅིང་སྦྱིན་མི་འདོད་པའི་དེ་
དང་།

40. སྲོག་གི་བར་ཆད་དུ་འགྱུར་བ་དང་མི་འགྱུར་བའི་
[19a.5]ཕྱོགས་སུ་འགྲོ་མི་འགྲོའི་དེ་

དང་བཅུ་ཡོད་པའི་ཕྱིར། ལྷག་མ་དྲུག་ཡོད་དེ།

41. དེ་བཞིན་དུ་ལོ་ལེགས་དང་མུ་གེའི་ཕྱོགས་སུ་འགྲོ་མི་

[a] 2011 TBRC *bla brang* 與 Ngawang Gelek *bla brang* (19a.4) 的 1995 Mundgod 修訂版當中的 *bu* 更正為 *pu*，與 2005 Mundgod (39.3)一致。

འགྲོའི་དེ་དང་།
42. ཆོམ་[a]རྐུན་གྱིས་དཀུགས་པའི་ཕྱོགས་སུ་དེ་འདྲ་དང་།
43. འཆད་པ་པོ་[19a.6]དང་ཉན་པ་པོ་ཁྱིམ་ལ་ལྟ་བས་ཡིད་བདེ་
མི་བདེ་དང་།
44. བདུད་ཀྱིས་ཤེར་ཕྱིན་དང་འབྱེད་པའི་སྦྱོར་[b]བ་དང་།
45. བཅོས་མ་སྒྲུབ་པ་དང་།
46. ཡུལ་ཇི་བཞིན་མིན་པ་ལ་དགའ་བ་སྐྱེད་པའི་
སྐྱོན་དང་དྲུག་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

如是，如同珍寶〔主人〕敵人眾多之例，加行障難雖多，除障善品者，諸佛菩薩憶念救護，能勝一切障難，如母有多子。

དེ་ལྟར་རིན་[19b.1]པོ་ཆེ་ལ་དགྲ་མང་བའི་དཔེ་བཞིན་དུ་སྦྱོར་བའི་
བར་ཆད་མང་ཡང་བར་ཆད་བསལ་བའི་དཀར་པོའི་ཕྱོགས་
སངས་རྒྱས་བྱང་སེམས་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་དགོངས་པས་བསྲུངས་
སྟེ་[c]བར་ཆད་ཐམས་ཅད་ལས་རྒྱལ་བའི་ཕྱིར། བུ་མང་[19b.2]པོ་ཡོད་
པའི་མའི་དཔེ་བཞིན་ནོ།

登馬洛確：「比方說，如果某人持有一顆無與倫比的巨鑽，可能會有人想偷或誘騙鑽石主人低價出售，擁有這樣的奇鑽，敵人自然也多。

〔菩提道〕修行人是諸佛菩薩憶念救護的對象，自然受到彼等聖眾庇佑，即使障難眾多，在諸佛菩薩、龍天護法等大威神力護祐之下，也都能逐一排除，行者得以持續修行。『除障善品』指的是消除障難的善法。」

---

[a] 依照 the 2005 Mundgod (39.10)，2011 TBRC *bla brang* 與 Ngawang Gelek *bla brang* 1995 Mundgod 修訂版 (19a.5) 當中，*chon* 修正為 *chom* 。

[b] The 2005 Mundgod (39.11) 誤植為 *spyor*。

[c] The 2011 TBRC *bla brang* 與 Ngawang Gelek *bla brang* 1995 Mundgod 修訂版 (19b.1) 作 *ste*；the 2005 Mundgod (39.15) 作 *te*。

因聖解脫軍《般若二萬頌光明疏》云：

「如母有多子之喻，十方世界諸佛菩薩一切聖眾憶念故，善護〔修行〕精勤者。」

ཉེ་སྣང་ལས། [a] མ་བུ་མང་པོ་ཡོད་པའི་མའི་དཔེས་དེ་ལ་ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་ཀྱི་སངས་རྒྱས་བྱང་སེམས་ལ་སོགས་པ་འཕགས་པའི་གང་ཟག་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་དགོངས་པས་[19b.3]དེ་ལ་བརྩོན་པ་རྣམས་ལ་དེ་རྣམས་ཀྱིས་བསྲུངས་པ་ [b] ལ་སོགས་པ་མཛད་པ་ཉིད་དང་། ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར།

登馬洛確：「在古印度，一個媽媽會有很多兒子照顧。」

〔加行過失〕界限[c]

---

[a] 聖解脫軍注疏, 134b.5-134b.6。

[b] 聖解脫軍注疏(134b.6)中為 *srung ba* 。

[c] 蔣揚協巴省略了界限，而隴堆昂望洛桑 (*klong rdol ngag dbang blo bzang,* 1719-1794) 所著《般若波羅蜜多經中名相》（書名英譯： *Vocabulary Occurring in the Perfection of Wisdom* ；藏文書名： *phar phyin las byung ba'i ming gi rnam grangs*），22b.4，則敘述如下：

加行過失存在於未入道前與七地之間。

ས་འཚམས་ལམ་མ་ཞུགས་ནས། ས་བདུན་པའི་བར་དུའོ། །

第三十五義

5. 加行性相 (སྦྱོར་བའི་མཚན་ཉིད་)

為開示加行性相，〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.13〕以一頌略說：

{IV.13}
由何相當知
即性相分三
謂智勝作用
自性亦所相

再廣說〔如下〕[IV.14-31] ：[a]

{IV.14}
知如來出現
世界無壞性
有情諸心行
心略及外散

{IV.15}
知無盡行相
有貪等及無
廣大無量心
識無見無對

{IV.16}
及心不可見
了知心出等
除此等所餘
知真如行相

{IV.17}
能仁證真如
復為他開示
是攝一切智

---

[a] For Ngag-wang-pal-dan’s fleshing out of stanzas IV.14-17 see backnote **Error! Bookmark not defined.**; for stanzas IV.18-19 see backnote **Error! Bookmark not defined.**; for stanzas IV.20-22 see backnote **Error! Bookmark not defined.**; for stanzas IV.23-26 see backnote **Error! Bookmark not defined.**; for stanzas IV.27-28 see backnote **Error! Bookmark not defined.**; for stanzas IV.29-31 see backnote **Error! Bookmark not defined.**.

品中諸智相

{IV.18}
空性及無相
並捨棄諸願
無生無滅等
法性無破壞

{IV.19}
無作無分別
差別無性相
道相智品中
許為諸智相

{IV.20}
依真如法住
恭敬善知識
尊重及承事
供養無作用

{IV.21}
及了知遍行
能示現無見
世間真空相
說知及現見

{IV.22}
不思議寂靜
世間滅想滅
一切相智中
是說諸智相

{IV.23}
由難思等別
勝進諦行境
十六剎那心
說名殊勝相

{IV.24}
不思議無等
超越諸量數
攝聖智者了
證知諸不共

{IV.25}

通疾無增減
修行及正行
所緣與所依
一切並攝受

{IV.26}
及無味當知
十六殊勝性
由此勝餘道
故名殊勝道

{IV.27}
作利樂濟拔
諸人歸依處
宅舍示究竟
洲渚及導師

{IV.28}
並任運所作
不證三乘果
最後作所依
此即作用相

{IV.29}
離煩惱狀貌
障品及對治
難性與決定
所為無所得

{IV.30}
破一切執著
及名有所緣
不順無障礙
無跡無去生

{IV.31}
真如不可得
此十六自性
由如所相事
許為第四相

ལྔ་པ་སྦྱོར་བའི་མཚན་ཉིད་སྟོན་པར།
གང་གིས་མཚོན་དེ་མཚན་ཉིད་དུ། །ཞེས་སོགས་ཀྱི་ཚིགས་བཅད་

[19b.4]གཅིག་གིས་མདོར་བསྟན་ནས། རྒྱས་པར་འཆད་པ་ལ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འབྱུང་བ་དང་། །ནས། མཚན་ཉིད་བཞི་བར་བཞེད་པ་ཡིན། །ཞེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》IV.13-31, 7a.6-8a.2〕

{IV.13}
གང་གིས་[a]མཚོན་དེ་[b]མཚན་ཉིད་དུ། །ཤེས་བྱ་དེ་ཡང་རྣམ་པ་གསུམ། །
ཤེས་པ་ཁྱད་པར་བྱེད་པ་སྟེ། །ངོ་བོ་ཉིད་གང་མཚོན་བྱ་ཡང་། །[c]

{IV.14}
དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འབྱུང་བ་དང་། །འཇིག་རྟེན་འཇིག་མེད་བདག་ཉིད་དང་། །
སེམས་ཅན་སེམས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་དང་། །དེ་བསྡུས་པ་དང་ཕྱིར་ལྡས་དང་། །

{IV.15}
མི་བཟད་པ་ཡི་རྣམ་པ་དང་། །ཆགས་བཅས་སོགས་དང་རྒྱ་ཆེན་དང་། །
ཆེན་པོར་གྱུར་དང་ཚད་མེད་དང་། །རྣམ་ཤེས་བསྟན་དུ་མེད་པ་དང་། །

{IV.16}
སེམས་བལྟར་མེད་དང་ཤེས་པ་དེ། །གཡོ་བ་ལ་སོགས་ཤེས་བྱ་དང་། །
དེ་ལས་གཞན་ཡང་དེ་དག་ནི། །དེ་བཞིན་ཉིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས། །

{IV.17}
ཐུབ་པས་དེ་བཞིན་ཉིད་རྟོགས་ཏེ། །གཞན་ལ་བསྟན་པ་ཞེས་བྱ་འདི། །
ཐམས་ཅད་ཤེས་པ་ཉིད་སྐབས་ཀྱི། །ཤེས་པའི་མཚན་ཉིད་བསྡུས་པ་ཡིན། །

{IV.18}
སྟོང་ཉིད་མཚན་མེད་བཅས་པ་དང་། །སྨོན་པ་རྣམ་པར་སྤངས་པ་དང་། །

---

[a] *snar thang* (8b.1)、Peking (8a.2)、聖解脫軍 Āryavimuktisena (134b.7)與獅子賢 (110a.6) 等收錄為 *gis*； *co ne* (7a.6)、*sde dge* (7a.6) 與 *dpe bsdur ma* (16.7) 為 *gi*。

[b] 獅子賢 (110a.6) 作 *de*，蔣揚協巴亦從之（請參閱昂望班登之註）； *snar thang* (8b.1)、Peking (8a.2)、 *co ne* (7a.6)、 *sde dge* (7a.6) 與 *dpe bsdur ma* (16.7)、 聖解脫軍 (134b.7) 作 *te*。

[c] 昂望班登《詞意》(55a.7) 中為 *yin*，而其他版本—*snar thang* (8b.1), *co ne* (7a.7), Peking (8b.3), *dpe bsdur ma* (16.8), 獅子賢論著(110a.6)、聖解脫軍注疏 (134b.7)—當中皆為 *yang*。其所對應的偈頌梵文原文如下：

> *lakṣyate yena takkṣeyaṃ lakṣaṇaṃ trividhaṃ ca tat* |
> *jñānaṃ viśeṣaḥ kāritraṃ svabhāvo yaśca lakṣyate* || IV.13 ||

請參閱 Stcherbatsky and Obermiller, *Abhisamayālaṃkāra,* 19。因為其所對應的梵文原文是 *ca*，*yang* 方為正確用字。

སྐྱེ་མེད་འགག་པ་མེད་སོགས་དང་། །ཆོས་ཉིད་རྣམ་པར་འཁྲུག་མེད་དང་། །

{IV.19}

འདུ་མི་བྱེད་དང་རྣམ་མི་རྟོག །རབ་དབྱེ་མཚན་ཉིད་མེད་ཉིད་ལ། །
ལམ་ཤེས་ཉིད་ཀྱི་སྐབས་ཀྱིས་ནི། །ཤེས་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པར་བཞེད། །

{IV.20}

དེ་ནི་ཉིད་ཀྱི་ཆོས་བརྟེན་ནས། །གནས་དང་གུས་པར་བྱ་བ་དང་། །
བླ་མ་ཉིད་དང་མཉེས་པ་དང་། །དེ་ལ་མཆོད་དང་བྱེད་མེད་དང་། །

{IV.21}

ཀུན་ཏུ་འཇུག་མཁྱེན་གང་ཡིན་དང་། །མ་མཐོང་སྟོན་པར་མཛད་པ་དང་། །
འཇིག་རྟེན་སྟོང་ཉིད་རྣམ་པ་དང་། །བརྗོད་དང་ཤེས་མཛད་མངོན་སུམ་མཛད། །

{IV.22}

བསམ་མི་ཁྱབ་དང་ཞི་ཉིད་སྟོན། །འཇིག་རྟེན་འདུ་ཤེས་འགོག་པ་ལ། །
རྣམ་པ་ཀུན་མཁྱེན་ཚུལ་ལ་ནི། །ཤེས་པའི་མཚན་ཉིད་ཅེས་བཤད་དོ། །

{IV.23}

བསམ་མི་ཁྱབ་སོགས་ཁྱད་པར་གྱིས། །ཁྱད་ཞུགས་བདེན་པའི་སྤྱོད་ཡུལ་ཅན། །
སྐད་ཅིག་མ་ནི་བཅུ་དྲུག་གིས། །ཁྱད་པར་མཚན་ཉིད་བཤད་པ་ཡིན། །

{IV.24}

བསམ་མི་ཁྱབ་དང་མི་མཉམ་དང་། །གཞལ་དང་བགྲང་ལས་ཡང་དག་འདས། །
འཕགས་པ་ཀུན་བསྡུས་མཁས་པ་ཡིས། །རིག་བྱ་ཐུན་མོང་མིན་ཤེས་ཉིད། །

{IV.25}

ཤེས་མྱུར་བྲི་དང་གང་མེད་དང་། །སྒྲུབ་དང་ཡང་དག་འགྲུབ་པ་དང་། །
དམིགས་པ་རྟེན་[a] དང་བཅས་པ་དང་། །མཐའ་དག་པ་དང་ཡོངས་འཛིན་དང་། །

{IV.26}

རོ་མྱང་མེད་དང་ཁྱད་པར་ནི། །བཅུ་དྲུག་བདག་ཉིད་ཅེས་བྱ་སྟེ། །
གང་གིས་ལམ་ནི་གཞན་དག་ལས། །ཁྱད་དུ་འཕགས་པས་ཁྱད་པར་ལམ། །

{IV.27}

ཕན་དང་བདེ་དང་སྐྱོབ་པ་དང་། །མི་རྣམས་ཀྱི་ནི་སྐྱབས་དག་དང་། །
གནས་དང་དཔུང་གཉེན་གླིང་དང་ནི། །ཡོངས་འདྲེན་པ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། །

{IV.28}

ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་དང་ཐེག་གསུམ་གྱིས། །འབྲས་བུ་མངོན་སུམ་མི་བྱེད་དག
ཐ་མ་རྟེན་གྱི་མཛད་པ་སྟེ། །འདི་ནི་བྱེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན། །

---

[a] *co ne* (7b.6), *sde dge* (7b.6) 與 *dpe bsdur ma* (17.10) 當中作 *brtan*，但 *snar thang* (9a.1), Peking (9a.4), 聖解脫軍注疏 (139b.5)與獅子賢《明義釋》(111b.5) 作 *rten*，較符合文意。

{IV.29}
ཉོན་མོངས་རྟགས་དང་མཚན་མ་དང་། །མི་མཐུན་ཕྱོགས་དང་གཉེན་པོ་དག །
དབེན་དང་དཀའ་དང་ངེས་པ་དང་། །ཆེད་དུ་བྱ་དང་མི་དམིགས་དང་། །
{IV.30}
མངོན་པར་ཞེན་པ་བཀག་པ་དང་། །དམིགས་པ་ཞེས་བྱ་གང་ཡིན་དང་། །
མི་མཐུན་ཐོགས་པ་མེད་དང་དེ། །གཞི་མེད་འགྲོ་མེད་སྐྱེ་མེད་དང་། །
{IV.31}
དེ་བཞིན་ཉིད་ནི་མི་དམིགས་དང་། །ངོ་བོ་ཉིད་བཅུ་དྲུག་བདག་ཉིད། །
མཚོན་བྱ་ལྟ་བུར་མཚོན་པས་ན། །མཚན་ཉིད་བཞི་བར་བཞེད་པ་ཡིན། །

〔加行性相〕說明分三：定義、分類、界限。

དེ་ལ་མཚན་ཉིད། དབྱེ་བ། ས་མཚམས་གསུམ་[19b.5]

〔道般若波羅蜜多加行〕定義

由加行之體性或能力觀點而論，能為代表之菩薩瑜伽，乃道般若波羅蜜多之定義。

དང་པོ་ནི། སྦྱོར་བའི་ངོ་བོའམ་ནུས་པའི་ཆ་ནས་མཚོན་པར་བྱེད་པའི་སེམས་དཔའི་རྣལ་འབྱོར་དེ། ལམ་ཤེར་ཕྱིན་གྱི་སྦྱོར་བའི་མཚན་ཉིད།

> 登馬洛確：「在此，所表乃加行本身，從加行本身的體性或能力這個角度來看，加行的性相可以代表加行。」

〔加行性相〕分類

若予區分，有九十一，有四十八智相 (*shes mtshan, jñānalakṣāni*)、十六勝相 (*khyad mtshan, viśeṣalakṣaṇāni*)、十一作用相 (*byed pa'i mtshan nyid, kāritralakṣaṇāni*)、十六自性相之故 (*ngo bo nyid mtshan, svabhāvalakṣāni*)。

གཉིས་པ་ནི། དབྱེ་ན་གོ་གཅིག་ཡོད་དེ། ཤེས་མཚན་ཞེ་བརྒྱད་དང་ [19b.6]ཁྱད་མཚན་བཅུ་དྲུག་དང་། བྱེད་པའི་མཚན་ཉིད་བཅུ་གཅིག་དང་། ངོ་བོ་ཉིད་མཚན་བཅུ་དྲུག་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

(a) 四十八智相

為開示〔四十八智相〕，彌勒《現觀莊嚴論，IV.14-22》云：

{IV.14}
知如來出現
世界無壞性
有情諸心行
心略及外散

{IV.15}
知無盡行相
有貪等及無
廣大無量心
識無見無對

{IV.16}
及心不可見
了知心出等
除此等所餘
知真如行相

{IV.17}
能仁證真如
復為他開示
是攝一切智
品中諸智相

{IV.18}
空性及無相
並捨棄諸願
無生無滅等
法性無破壞

{IV.19}
無作無分別
差別無性相
道相智品中
許為諸智相

{IV.20}
依真如法住
恭敬善知識
尊重及承事
供養無作用

{IV.21}
及了知遍行
能示現無見
世間真空相
說知及現見

{IV.22}
不思議寂靜
世間滅想滅
一切相智中
是說諸智相

དང་པོ་[ཤེས་མཚན་ཞི་བརྒྱད་]སྟོན་པར། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འབྱུང་བ་དང་། །ནས། ཤེས་པའི་མཚན་ཉིད་ཅེས་བཤད་[20a.1]དོ། །ཞེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》IV.14-22, 7a.6-7b.4〕

{IV.14}
དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འབྱུང་བ་དང་། །འཇིག་རྟེན་འཇིག་མེད་བདག་ཉིད་དང་། །
སེམས་ཅན་སེམས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་དང་། །དེ་བསྡུས་པ་དང་ཕྱིར་ལྡུས་དང་། །
{IV.15}
མི་བཟད་པ་ཡི་རྣམ་པ་དང་། །ཆགས་བཅས་སོགས་དང་རྒྱ་ཆེན་དང་། །
ཆེན་པོར་གྱུར་དང་ཚད་མེད་དང་། །རྣམ་ཤེས་བསྟན་དུ་མེད་པ་དང་། །
{IV.16}
སེམས་བལྟར་མེད་དང་ཤེས་པ་དེ། །གཡོ་བ་ལ་སོགས་ཤེས་བྱ་དང་། །
དེ་ལས་གཞན་ཡང་དེ་དག་ནི། །དེ་བཞིན་ཉིད་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས། །
{IV.17}
ཐུབ་པས་དེ་བཞིན་ཉིད་རྟོགས་ཏེ། །གཞན་ལ་བསྟན་པ་ཞེས་བྱ་འདི། །
ཐམས་ཅད་ཤེས་པ་ཉིད་སྐབས་ཀྱི། །ཤེས་པའི་མཚན་ཉིད་བསྡུས་པ་ཡིན། །
{IV.18}
སྟོང་ཉིད་མཚན་མེད་བཅས་པ་དང་། །སྨོན་པ་རྣམ་པར་སྤངས་པ་དང་། །
སྐྱེ་མེད་འགག་པ་མེད་སོགས་དང་། །ཆོས་ཉིད་རྣམ་པར་འཁྲུག་མེད་དང་། །
{IV.19}
འདུ་མི་བྱེད་དང་རྣམ་མི་རྟོག །རབ་དབྱེ་མཚན་ཉིད་མེད་ཉིད་ལ། །
ལམ་ཤེས་ཉིད་ཀྱི་སྐབས་ཀྱིས་ནི། །ཤེས་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པར་བཞེད། །
{IV.20}
དེ་ནི་ཉིད་ཀྱི་ཆོས་བརྟེན་ནས། །གནས་དང་གུས་པར་བྱ་བ་དང་། །

བླ་མ་ཉིད་དང་མཉེས་པ་དང་། །དེ་ལ་མཆོད་དང་བྱེད་མེད་དང་། །
{IV.21}
ཀུན་ཏུ་འཇུག་མཁྱེན་གང་ཡིན་དང་། །མ་མཐོང་སྟོན་པར་མཛད་པ་དང་། །
འཇིག་རྟེན་སྟོང་ཉིད་རྣམ་པ་དང་། །བརྗོད་དང་ཤེས་མཛད་མངོན་སུམ་མཛད། །
{IV.22}
བསམ་མི་ཁྱབ་དང་ཞི་ཉིད་སྟོན། །འཇིག་རྟེན་འདུ་ཤེས་འགོག་པ་ལ། །
རྣམ་པ་ཀུན་མཁྱེན་ཚུལ་ལ་ནི། །ཤེས་པའི་མཚན་ཉིད་ཅེས་བཤད་དོ། །

〔加行自性智之〕定義

大悲心與證空慧等殊勝方便智慧之圓滿種類所攝持之菩薩聖智，乃加行自性智之定義。

མཚན་ཉིད་ནི། སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོ་དང་སྟོང་ཉིད་རྟོགས་པའི་ཤེས་རབ་སོགས་ཐབས་ཤེས་ཁྱད་པར་ཅན་གྱི་རིགས་རྫོགས་པས་ཟིན་པའི་[a]སེམས་དཔའི་ཡེ་ཤེས་དེ། [20a.2]སྦྱོར་བའི་ངོ་བོར་གྱུར་པའི་ཤེས་པའི་མཚན་ཉིད།

> 登馬洛確：「『大悲心』是度脫一切有情離苦的希願，而『證空慧』如實了知空性，智慧與方便一定要並俱，鵝王要凌空飛翔一定要雙翅齊備，而且健全無缺，其中一支翅膀出了毛病，就很難飛。月稱菩薩在《入中論》(VI.226) 說：
>
> 真俗白廣翅圓滿，
> 鵝王列眾生鵝前，
> 承善風力而超過，
> 諸佛德海第一岸。
>
> 鵝王雙翼寬廣、潔白、巨大，象徵大悲心與證空慧，六地菩薩悲智雙運即是如此，行六波羅蜜多，宛若在雁行陣中帶頭飛翔的鵝王，憑藉善業雄風之力，橫度生死汪洋，抵達佛地功德圓滿的彼岸。

事相者，如遠離煩惱相等之十六菩薩瑜伽（請參閱下文十六自性相)。

---

[a] 2011 TBRC *bla brang* 與 Ngawang Gelek *bla brang* 1995 Mundgod 修訂版 (20a.1) 中為 *rigs rdzogs* ***pas zin*** *pa'i sems pa'i*，2005 Mundgod (41.1) 則為 *rigs rdzogs* ***pa ma yin*** *pa'i sems pa'i*。

མཚན་གཞི་ཉོན་མོངས་རྟགས་སོགས་ཀྱིས་དབེན་པའི་སེམས་དཔའི་རྣལ་འབྱོར་བཅུ་དྲུག་ལྟ་བུ།

〔智相〕分類

智相 (shes mtshan) 若予區分有三：（一）菩薩基智加行智相(shes rnam)；（二）菩薩道之加行智相；（三）菩薩一切相智加行智相。

ཤེས་མཚན་དེ་ལ་དབྱེ་ན།

1. སེམས་དཔའི་གཞི་ཤེས་སྦྱོར་བའི་[20a.3]ཤེས་རྣམ་དང་།
2. སེམས་དཔའི་ལམ་ཤེས་སྦྱོར་བའི་ཤེས་རྣམ་དང་།
3. སེམས་དཔའི་རྣམ་མཁྱེན་སྦྱོར་བའི་ཤེས་རྣམ་

གསུམ།

菩薩基智加行智相

〔菩薩基智加行〕定義

斷除煩惱相等四，並以了知如來出現等基智行相任一為所緣之菩薩瑜伽，能表菩薩基智加行，**具備了知如來出現等任一行相之菩薩聖智**，乃其性相故。

དང་པོ་[སེམས་དཔའི་གཞི་ཤེས་སྦྱོར་བའི་ཤེས་རྣམ་]ནི། ཉོན་མོངས་རྟགས་སོགས་བཞི་སྤོང་ཞིང་། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་[20a.4]འབྱུང་བ་ཤེས་པ་སོགས་གཞི་ཤེས་ཀྱི་རྣམ་པ་གང་ཡང་རུང་བ་ལ་དམིགས་པའི་སེམས་དཔའི་རྣལ་འབྱོར་དེ། སེམས་དཔའི་གཞི་ཤེས་སྦྱོར་བར་མཚོན། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འབྱུང་བ་ཤེས་པ་སོགས་གང་རུང་[20a.5]གི་རྣམ་པ་ཅན་གྱི་སེམས་དཔའི་ཡེ་ཤེས་དེ་དེའི་མཚན་ཉིད་བྱས་པས་སོ། །

〔菩薩基智加行智相分類〕

若予區分有十六，有以下十六故：

1. 了知如來出現
2. 了知世間〔勝義〕無壞
3. 了知有情心行
4. 了知心的收攝〔於內〕
5. 了知心的散逸〔於外〕
6. 了知心無盡行相
7. 了知心離貪欲
8. 了知心有貪等相隨
9. 了知心廣闊
10. 了知心宏大
11. 了知心無量
12. 了知心無見
13. 了知心不可見
14. 了知心出等三
15. 了知真如行相
16. 了知能仁現證真如法性，復為他人開示

དབྱེ་ན་བཅུ་དྲུག་ཡོད་དེ།

1. དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་འབྱུང་བ་ཤེས་པ་དང་།
2. འཇིག་རྟེན་འཇིག་མེད་ཤེས་པ་དང་།
3. སེམས་ཅན་གྱི་སེམས་[20a.6]སྤྱོད་ཤེས་པ་དང་།
4. སེམས་བསྡུས་པ་ཤེས་པ་དང་།
5. སེམས་གཡེང་བ་ཤེས་པ་དང་།
6. སེམས་མི་ཟད་པའི་རྣམ་པ་ཤེས་པ་དང་།
7. སེམས་འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བ་ཤེས་པ་དང་།
8. སེམས་ཆགས་སོགས་དང་[20b.1]བཅས་པ་ཤེས་པ་དང་།
9. སེམས་རྒྱ་ཆེན་ཤེས་པ་དང་།

10. སེམས་ཆེན་པོ་ཤེས་པ་དང་།
11. སེམས་ཚད་མེད་ཤེས་པ་དང་།
12. སེམས་བསྟན་མེད་ཤེས་པ་དང་།
13. སེམས་བལྟར་མེད་ཤེས་པ་དང་།
14. སེམས་གཡོ་[20b.2]སོགས་གསུམ་ཤེས་པ་དང་།
15. དེ་བཞིན་ཉིད་ཀྱི་རྣམ་པ་ཤེས་པ་དང་།
16. ཐུབ་དབང་གིས་དེ་ཉིད་རྟོགས་ནས་གཞན་ལ་སྟོན་པ་ཤེས་པ་

དང་བཅས་པ་བཅུ་དྲུག་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

登馬洛確：「從智相來看，以上十六相可以代表加行，加行之中，這些能表基智，基智加行就是基智本身，是為了成就一切相智所付出的心力。」[a]

菩薩道智加行智相

〔此處所示道智加行智相之定義〕

以空性、無相等任一道智之智相而為殊勝之菩薩聖智，乃此處所示道智加行智相之定義。

གཉིས་པ་[སེམས་དཔའི་ལམ་ཤེས་སྦྱོར་བའི་ཤེས་རྣམ་]ནི། སྟོང་ཉིད་མཚན་མེད་[20b.3]སོགས་ལམ་ཤེས་ཀྱི་ཤེས་པའི་རྣམ་པ་གང་ཡང་རུང་བའི་ཁྱད་པར་དུ་བྱས་པའི་སེམས་དཔའི་ཡེ་ཤེས་དེ། འདིར་བསྟན་ལམ་ཤེས་སྦྱོར་བའི་ཤེས་མཚན་གྱི་མཚན་ཉིད།

為開示〔道智加行智相〕事例，如：以修習利他鎧甲[b]難行等　為殊勝，且具備空性、無相等任一道智行相之菩薩加行，〔彌勒《現觀

---

a 「加行」在此可謂「技能」。

b 登馬洛確：「此指這些修行人心力強大，成辦利他事業，不會懷憂喪志」。

莊嚴論，IV.18-19》〕云：

{IV.18}
空性及無相
並捨棄諸願
無生無滅等
法性無破壞

{IV.19}
無作無分別
差別無性相
道相智品中
許為諸智相

མཚན་གཞི་གཞན་དོན་གྱི་གོ་ཆ་བྱ་དཀའ་བ་[20b.4]སོགས་སྒྲུབ་པའི་ཁྱད་པར་དུ་བྱས་ཤིང་སྟོང་ཉིད་མཚན་མེད་སོགས་ལམ་ཤེས་ཀྱི་རྣམ་པ་གང་རུང་གི་རྣམ་ཅན་གྱི་སེམས་དཔའི་སྦྱོར་བ་ལྟ་བུ་སྟོན་པར། སྟོང་ཉིད་མཚན་མ་མེད་བཅས་དང་། །ནས། ལམ་ཤེས་ཉིད་ཀྱི་[20b.5]སྐབས་ཀྱི་ནི། །ཤེས་པའི་མཚན་ཉིད་བསྡུས་པ་ཡིན། །ཞེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》IV.18-19, 7b.1-7b.2〕[a]

{IV.18}
སྟོང་ཉིད་མཚན་མེད་བཅས་པ་དང་། །སྨོན་པ་རྣམ་པར་སྤངས་པ་དང་། །
སྐྱེ་མེད་འགག་པ་མེད་སོགས་དང་། །ཆོས་ཉིད་རྣམ་པར་འཁྲུག་མེད་དང་། །

{IV.19}
འདུ་མི་བྱེད་དང་རྣམ་མི་རྟོག །རབ་དབྱེ་མཚན་ཉིད་མེད་ཉིད་ལ། །
ལམ་ཤེས་ཉིད་ཀྱི་སྐབས་ཀྱིས་[b]ནི། །ཤེས་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་པར་བཞེད། །

〔菩薩道智加行之智相分類〕

若予區分有十六，有以下十六故：

---

[a] 與蔣揚協巴所引有部分出入，但影響不大。

[b] *co ne* (7b.3), *snar thang* (8b.4), *dpe bsdur ma* (16.20), Peking (8b.6),聖解脫軍注疏 (136a.7)、獅子賢《明義釋》 (111a.1) 作 *kyis*。 The 2011 TBRC *bla brang* 與 Ngawang Gelek *bla brang* 1995 Mundgod 修訂版 (20b.5) 作 *gi,* 文法上比較恰當，也與前兩首偈頌結構平行。

1. 了知空性

登馬洛確：「此乃『空性解脫門』，意指來自對境本身角度的空性。」

同理：

2. 了知無相

登馬洛確：「此乃『無相解脫門』，意指有為法從因的角度來看的空性。」

3. 了知無願

登馬洛確：「此乃『無願解脫門』，意指透由對境之果的空性而了知對境的空性。以上三者合稱『三解脫門』。」

4. 了知勝義中無生

The fact that the word *skye* (production) has no prefix gives it a sense of the future; whereas when it has a prefix, there is a sense of present production. Here, this indicates that the entity of the object has not yet been produced but the necessary causes for its production have come together. If there were a prefix, it would indicate that the entity of the object had been produced.登馬洛確：「此乃『無勝義生』，藏文『生』字 *skye* 並沒有前加字，因此有未來的意味，如果有前加字，就有現在在生的意味。此處所指的是，對境的本體（體性）未生，然而對境生成的必要因緣已經聚合了。如果有前加字，則會讓人以為對境的本體早已生成。」

5. 了知〔勝義中〕無滅

登馬洛確：「此指確實存在的某法毀滅。」

〔彌勒《現觀莊嚴論》中〕以〔「無生無滅等」之〕『等』字一詞所攝有六〔如下〕：

6. 了知〔勝義中〕無雜染

登馬洛確：「此指了知貪、瞋、癡等勝義中並不存在。」

7. 了知〔勝義中〕無淨法

登馬洛確：「這表示了知道諦、滅諦等勝義中不存在。」

8. 了知〔勝義中〕無事物 (dngos po)
9. 〔了知〕本體 (ngo bo nyid)
10. 了知〔勝義中〕無所依
11. 了知虛空性相

以及

12. 了知法性無破壞
13. 了知法性無造作
14. 了知法性無分別
15. 了知法性無差別

16. 了知法性無性相

དབྱེ་ན་བཅུ་དྲུག་ཡོད་དེ།

1. སྟོང་ཉིད་ཤེས་པ་དང་།
2. དེ་བཞིན་དུ་མཚན་མེད་དང་།
3. སྨོན་མེད་དང་།
4. དོན་དམ་པར་སྐྱེ་མེད་དང་།
5. འགགས་[20b.6]མེད་དང་།

སོགས་པའི་སྒྲས་བསྡུས་པ་

6. ཀུན་ཉོན་མེད་པ་དང་།
7. རྣམ་བྱང་མེད་པ་དང་།
8. དངོས་པོ་མེད་པ་དང་།
9. ངོ་བོ་ཉིད་དང་།
10. རྟེན་མེད་དང་།
11. ནམ་མཁའི་མཚན་ཉིད་

དྲུག་དང་།

12. ཆོས་ཉིད་རྣམ་པར་འཁྲུག་མེད་དང་། [21a.1]
13. འདུ་མི་བྱེད་པ་དང་།
14. རྣམ་པར་མི་རྟོག་པ་དང་།
15. རབ་དབྱེ་དང་།
16. མཚན་ཉིད་མེད་པ་ཤེས་པ་

དང་བཅུ་དྲུག་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

菩薩一切相智加行智相

〔一切相智加行之道智加行定義〕

菩薩聖智具備以如來現法樂住等一切相智任一行相為所緣之行相，乃一切相智加行之道智加行的定義。

གསུམ་པ་[སེམས་དཔའི་རྣམ་མཁྱེན་སྦྱོར་བའི་ཤེས་རྣམ་]ནི། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཉིད་ཀྱི་མཐོང་ཆོས་ལ་[21a.2]བདེར་གནས་སོགས་རྣམ་མཁྱེན་གྱི་རྣམ་པ་གང་རུང་ལ་དམིགས་པའི་རྣམ་ཅན་གྱི་སེམས་དཔའི་ཡེ་ཤེས་དེ། རྣམ་མཁྱེན་སྦྱོར་བའི་ལམ་ཤེས་སྦྱོར་བའི་མཚན་ཉིད།

> 登馬洛確：「因已如實證得真如 (*de bzhin nyid, tathatā*)，而且如其所見、無誤地對他人開示，故名如來(*de bzhin gshegs pa, tathāgata*)。因為已來到 (*gshegs pa, gata*) 這麼高的境界，而稱作如來，佛得現法樂住。」

〔一切相智智相之〕事相者，如〔彌勒《現觀莊嚴論》〕此處所示十六項或攝彼為七，茲因宗喀巴大師《金鬘疏》云：

> 此處所說境，多數為佛相續中所生自他二利圓滿果相之說，因此，了知此等之十六項有境乃一切相智之智相。

མཚན་གཞི་འདིར་བསྟན་བཅུ་དྲུག་གམ། དེ་བདུན་[21a.3]དུ་བསྡུས་པ་ལྟ་བུ་སྟེ། གསེར་འཕྲེང་ལས། འདིར་ནས། བསྟན་པའི་ཡུལ་ཕལ་ཆེར་སངས་རྒྱས་ཀྱི་རྒྱུད་ལ་སྐྱེས་པའི་རང་གཞན་གྱི་དོན་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའི་འབྲས་བུའི་རྣམ་བཞག་ཡིན་པས། དེ་ཤེས་པའི་ཡུལ་[21a.4]ཅན་བཅུ་དྲུག་ནི་རྣམ་མཁྱེན་གྱི་ཤེས་མཚན་ནོ། །ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར།

此中，說義之外，能表〔一切相智〕之理並非主要所述。

འདིར་དོན་ལྟ་བུ་ལས་མཚོན་ཚུལ་གཙོ་བོར་མ་བྱས་སོ། །

〔菩薩一切相智加行智相分類〕

若予區分，有以下十六之故：

依〔般若〕佛母

1. 了知〔如來〕現法樂住
2. 了知恭敬佛母
3. 了知佛母為尊重〔「尊重」乃法尊法師所譯，或譯為「善知識」亦即，具備無上功德〕
4. 了知承事佛母〔令佛母歡喜〕

   登馬洛確：「這表示牴觸般若佛母的事不應該做，應該行善、修道、修菩提心、修空性等等。」
5. 了知供養佛母
6. 了知如是勝義中無作用
7. 了知遍行一切境
8. 了知真實無見
9. 了知世間真空相

   登馬洛確：「這表示他們了知世間具空性行相，亦可說為諦實空（真實存在空）。世間一詞的梵文是 *loka*，而藏文是 *'jig rten*，世間是一個變異的、壞滅的 (*'jig*) 所依(*rten*)，故名 *'jig rten*。」[a]
10. 了知世間當說為自體空
11. 了知〔世間〕當知為空
12. 了知空性當現見
13. 了知示現勝義中〔空性〕不思議
14. 了知示現勝義中戲論寂靜
15. 了知「世間諦實成立」遮破之法
16. 了知「世間蘊體之想」遮破之法

དབྱེ་ན་བཅུ་དྲུག་ཡོད་དེ།

དེ་ནས་ཡུམ་ལ་བརྟེན་ནས་

1. བདེར་གནས་ཤེས་པ་[21a.5]དང་།
2. ཡུམ་ལ་གུས་པར་ཤེས་པ་དང་།
3. ཡུམ་ལ་བླ་མར་ཤེས་པ་དང་།

[a] 是故，*loka* (*'jig rten*) 或可從字面譯為「短暫所依」。

4. ཡུམ་ལ་མཉེས་པར་[ཞེས་པ་]དེ་དང་།
5. ཡུམ་ལ་མཆོད་པར་[ཞེས་པ་]དེ་དང་།
6. དོན་དམ་པར་དེ་ལྟར་བྱེད་པ་མེད་པར་[ཞེས་པ་]དེ་དང་།
7. ཡུལ་ཐམས་ཅད་དུ་འཇུག་[21a.6]པར་[ཞེས་པ་]དེ་དང་།
8. དེ་ཁོ་ན་མ་མཐོང་བ་ཉིད་དུ་[ཞེས་པ་]དེ་དང་།
9. འཇིག་རྟེན་སྟོང་ཉིད་རྣམ་པར་[ཞེས་པ་]དེ་དང་།
10. འཇིག་རྟེན་རང་གི་ངོ་བོས་སྟོང་བར་བརྗོད་པར་[ཞེས་པ་]དེ་དང་།
11. སྟོང་ཉིད་ཤེས་པར་[ཞེས་པ་]དེ་དང་།
12. སྟོང་ཉིད་མངོན་སུམ་དུ་མཛད་པར་[ཞེས་པ་]དེ་དང་། [21b.1]
13. དོན་དམ་པར་བསམ་མི་ཁྱབ་པ་ཉིད་དུ་སྟོན་པ་དང་།
14. དོན་དམ་པར་སྤྲོས་པ་ཉེ་བར་ཞི་བ་ཉིད་དུ་སྟོན་པ་དང་།
15. འཇིག་རྟེན་བདེན་པར་གྲུབ་པ་འགོག་པ་དང་།
16. འཇིག་རྟེན་ཕུང་པོའི་འདུ་ཤེས་འགོག་པ་ཤེས་པ་

དང་བཅུ་དྲུག་ཡོད་པའི་ཕྱིར་[21b.2]ཏེ།

因〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.20-22〕云：

{IV.20}
依真如法住
恭敬善知識
尊重及承事
供養無作用

{IV.21}
及了知遍行
能示現無見
世間真空相
說知及現見

{IV.22}
不思議寂靜
世間滅想滅
一切相智中
是說諸智相

དེ་ནི་[a]ཉིད་ཀྱི་ཆོས་བརྟེན་ནས། །ནས། ཤེས་པའི་མཚན་ཉིད་ཅེས་བཤད་དོ། །ཞེས་སོ། །

〔《現觀莊嚴論》IV.20-22, 7b.3-7b.4〕

{IV.20}
དེ་ནི་ཉིད་ཀྱི་ཆོས་བསྟེན་[b]ནས། །གནས་དང་གུས་པར་བྱ་བ་དང་། །
བླ་མ་ཉིད་དང་མཉེས་པ་དང་། །དེ་ལ་མཆོད་དང་བྱེད་མེད་དང་། །
{IV.21}
ཀུན་ཏུ་འཇུག་མཁྱེན་གང་ཡིན་དང་། །མ་མཐོང་སྟོན་པར་མཛད་པ་དང་། །
འཇིག་རྟེན་སྟོང་ཉིད་རྣམ་པ་དང་། །བརྗོད་དང་ཤེས་མཛད་མངོན་སུམ་མཛད། །
{IV.22}
བསམ་མི་ཁྱབ་དང་ཞི་ཉིད་སྟོན། །འཇིག་རྟེན་འདུ་ཤེས་འགོག་པ་ལ། །
རྣམ་པ་ཀུན་མཁྱེན་ཚུལ་ལ་ནི། །ཤེས་པའི་མཚན་ཉིད་ཅེས་བཤད་དོ། །

(b) 十六勝相

> 登馬洛確：「這些『勝相』代表菩薩加行相較於聲聞或獨覺加行更為殊勝之處。」

為開示〔十六〕勝相，〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.23-26〕云：

{IV.23}
由難思等別
勝進諦行境
十六剎那心
說名殊勝相

{IV.24}
不思議無等
超越諸量數

[a] The 1987 Go-mang Lhasa (13b.1) 與 the 2005 Mundgod (35.19) 誤植為 *nas*。
[b] *Co ne* (7b.3), *dpe bsdur ma* (16.20), *snar thang* (8b.5), *sde dge* (9b.3), and Peking (8b.7) 皆作 *bsten*，但聖解脫軍的注疏則(137a.4) 作 *brten*, 而獅子賢《明義釋》(111a.4) 作 *rten*。

攝聖智者了
證知諸不共

{IV.25}
通疾無增減
修行及正行
所緣與所依
一切並攝受

{IV.26}
及無味當知
十六殊勝性
由此勝餘道
故名殊勝道

གཉིས་པ་ཁྱད་མཚན་སྟོན་པར།

བསམ་མི་ཁྱབ་སོགས་ཁྱད་པར་གྱིས། །ནས། ཁྱད་དུ་འཕགས་པའི་ཁྱད་[21b.3]པར་ལམ། །ཞེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》IV.23-26, 7b.4-7b.6〕

{IV.23}
བསམ་མི་ཁྱབ་སོགས་ཁྱད་པར་གྱིས། །ཁྱད་ཞུགས་བདེན་པའི་སྤྱོད་ཡུལ་ཅན། །
སྐད་ཅིག་མ་ནི་བཅུ་དྲུག་གིས། །ཁྱད་པར་མཚན་ཉིད་བཤད་པ་ཡིན། །
{IV.24}
བསམ་མི་ཁྱབ་དང་མི་མཉམ་དང་། །གཞལ་དང་བགྲང་ལས་ཡང་དག་འདས། །
འཕགས་པ་ཀུན་བསྡུས་མཁས་པ་ཡིས། །རིག་བྱ་ཐུན་མོང་མིན་ཤེས་ཉིད། །
{IV.25}
ཤེས་མྱུར་བྲི་དང་གང་མེད་དང་། །སྒྲུབ་དང་ཡང་དག་འགྲུབ་པ་དང་། །
དམིགས་པ་རྟེན་[a]དང་བཅས་པ་དང་། །མཐའ་དག་པ་དང་ཡོངས་འཛིན་དང་། །
{IV.26}
རོ་མྱང་མེད་དང་ཁྱད་པར་ནི། །བཅུ་དྲུག་བདག་ཉིད་ཅེས་བྱ་སྟེ། །
གང་གིས་ལམ་ནི་གཞན་དག་ལས། །ཁྱད་དུ་འཕགས་པས་ཁྱད་པར་ལམ། །

勝相說明分二：定義與分類。

ཁྱད་མཚན་ལ། མཚན་ཉིད། དབྱེ་བ་གཉིས།

[a] *Co ne* (7b.6)、*sde dge* (7b.6)、*dpe bsdur ma* (17.10) 作 *brtan*，但 *snar thang* (9a.1)、 Peking (9a.4)、聖解脫軍注疏 (139b.5)、獅子賢《明義釋》(111b.5) 作 *rten*，則較符合文意。

〔菩薩加行勝進〕性相

以不思議等為殊勝之菩薩聖智，乃菩薩加行勝進之定義。

དང་པོ་ནི། བསམ་མི་ཁྱབ་སོགས་ཀྱིས་ཁྱད་པར་དུ་བྱས་པའི་སེམས་དཔའི་ཡེ་ཤེས་དེ། སེམས་དཔའི་སྦྱོར་བའི་ཁྱད་པར་ཞུགས་[21b.4]པའི་མཚན་ཉིད།

事相如「自性加行十六項」〔敘述如下〕，能表〔菩薩加行〕勝出或優於小乘加行，此乃由殊勝為能表之理。

མཚན་གཞི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་སྦྱོར་བ་བཅུ་དྲུག་ལྟ་བུ། ཐེག་དམན་གྱི་སྦྱོར་བ་ལས་ཁྱད་པར་འཕགས་པའམ་ཁྱད་ཞུགས་པ་མཚོན་པ་དེ་ཁྱད་པར་གྱིས་མཚོན་ཚུལ་ཡིན།

〔勝相〕分類

登馬洛確：「菩薩加行以其勝於聲聞、獨覺加行為能表。」

若予區分，大乘見道忍智十六剎那，勝出聲聞獨覺之能表有十六，因此等十六是勝出聲聞獨覺之十六忍智之性相。

〔大乘見道〕緣苦諦四忍智有四：

1. 不思議體性
2. 無等體性
3. 真實法性中超越量識所量之體性
4. 超越數字計量之體性

〔大乘見道〕緣集諦〔四忍智〕有以下四者：

5. 攝納三聖補特伽羅斷證〔功德〕之體性
6. 智者當知之體性
7. 與聲聞獨覺不共之體性

   登馬洛確：「菩薩對於集諦所證的真實義，不共於聲聞獨覺。」

8. 相較於聲聞獨覺速疾通達

   登馬洛確：「釋迦牟尼佛一切聲聞眷屬中，舍利弗智慧第一、目犍連神通第一，這兩位就是世尊唐卡中常見的左右脅侍。菩薩智慧勝過最有智慧的聲聞弟子，佛陀說過即使世間盡是舍利弗與目犍連這等聲聞，又或者加行道以上的聲聞行者即

使像沼澤邊的蘆葦一樣多，他們的智慧全部匯集在一處，也比不上一位菩薩修行般若波羅蜜多一日所具的智慧，連百分之一、千分之一、甚至十萬分之一都不到，的確，是根本無法相提並論。

在佛經當中，佛陀把聲聞加行道四位、見道與修道，比喻成六種不同的植物。池沼中有些蘆葦，刀子輕輕揮過就斷了，加行道煖位就像這樣，只要生起瞋心就輕易退失了，而頂位好比竹子，不易截斷，因為修到頂位，善根不容易因為瞋心、邪見等煩惱而失壞。

甘蔗很甜，所以用來比喻加行道忍位，因為一旦到達忍位，修行人就能夠嚐到唯生善趣的甜美滋味，不用體會投生惡趣的苦澀滋味。竹籐長得快，因此用來比喻加行道世第一法，因為緊接而來的就能生起見道了。

見道在此比喻為稻，因為稻是世上第一個栽種的穀物，而見道也是踏上聖者之道的第一階。修道好比痲，取其枝繁葉茂，因為修道分類眾多，包括無間道、解脫道、後得位、修道九重次第等等。

因為佛陀曾說，即使世間上堪比舍利弗與目犍連的聲聞聖者，他們的智慧仍然比不上一位菩薩，由此可知菩薩智慧超勝。這部分屬於般若經『教授』，因為談到菩薩智慧速疾，勝於聲聞、獨覺二眾，兩者有所相關，我才附帶提了一下。」

〔大乘見道〕緣滅諦〔四忍智〕有以下四者：

9. 勝義中無增減
10. 修行六波羅蜜
11. 以三輪清淨之理累劫正行
12. 方便攝持諸法無所緣

登馬洛確：「這是在大悲心與菩提心攝持下，現觀諸法無諦實，因此是智慧與方便雙運。」

〔大乘見道〕緣道諦〔四忍智〕有以下四者：

13. 法界體性菩薩道之所依具種姓
14. 〔具備〕般若波羅蜜多圓滿之因資糧
15. 內外善知識遍攝持(*yongs 'dzin*)[a]

---

[a] 洛確仁波切前面曾提到 **(Error! Bookmark not defined.)**：

遍護保護行者遠離怖畏，因此，通常指稱善知識，此處有內外兩種防護，比方說，教導加行道菩薩佛法的殊勝化身佛或修道位菩薩就是外在防護，而加行道菩薩心相續中的大悲心與空性慧則是內在防護，可以防止菩薩落入輪迴邊(*srid mtha'*)與寂滅邊(*zhi mtha'*)。

登馬洛確：「外的善知識是殊勝化身、以菩提心為體性的示道導師，而內的善知識則是圓滿意樂與圓滿加行(*bsam pa phun tshogs dang sbyor ba phun tshogs*)。」

16. 耽執諸法〔為諦實〕之味無所體會

登馬洛確：「耽執諸法的體驗就是執持諸法為真實存在，而因為長時安住於無有耽執的狀態，所以不再體會到諸法諦實之味。」

གཉིས་པ་ནི། དབྱེ་ན། ཐེག་[21b.5]ཆེན་གྱི་མཐོང་ལམ་ཤེས་བཟོད་སྐད་ཅིག་མ་བཅུ་དྲུག་ཉན་རང་ལས་ཁྱད་པར་འཕགས་པའི་མཚོན་བྱེད་བཅུ་དྲུག་ཡོད་དེ། སྡུག་བདེན་ལ་དམིགས་པའི་ཤེས་བཟོད་བཞི་ནི།

1. བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པའི་བདག་ཉིད་དང་། [21b.6]
2. མི་མཉམ་པའི་བདག་ཉིད་དང་།
3. དེ་ཁོ་ནར་ཚད་མས་གཞལ་བ་ལས་འདས་པའི་[བདག་ཉིད་]དེ་དང་།
4. གྲངས་བགྲང་ལས་འདས་པའི་དེ་

དང་བཞི་ཡིན་ལ། ཀུན་འབྱུང་ལ་དམིགས་པའི་[ཤེས་བཟོད་བཞི་ནི།]

5. འཕགས་པའི་གང་ཟག་གསུམ་གྱི་སྤངས་[22a.1]རྟོགས་སྡུད་པའི་[བདག་ཉིད་]དེ་དང་།
6. མཁས་པས་ཤེས་པར་བྱ་བའི་[བདག་ཉིད་]དེ་དང་།
7. ཉན་རང་དང་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་[བདག་ཉིད་]དེ་དང་།
8. ཉན་རང་ལས་མྱུར་བའི་ཤེས་པའི་[བདག་ཉིད་]དེ་

དང་བཞི་ཡིན་ལ། འགོག་[22a.2]བདེན་ལ་དམིགས་པའི་[ཤེས་བཟོད་བཞི་ནི།]

9. དོན་དམ་པར་བྲི་གང་མེད་པའི་[བདག་ཉིད་]དེ་དང་།

10. ཕར་ཕྱིན་དྲུག་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་[བདག་ཉིད་]དེ་དང་།
11. འཁོར་གསུམ་རྣམ་དག་གིས་བསྐལ་བར་ཡང་དག་པར་སྒྲུབ་པའི་[བདག་ཉིད་]དེ་དང་།
12. ཐབས་ཀྱིས་ཟིན་པའི་ཆོས་ཐམས་[22a.3]ཅད་ལ་མི་དམིགས་པའི་[བདག་ཉིད་]དེ་

བཞི་ཡིན་ལ། ལམ་ལ་དམིགས་པའི་[ཤེས་བཟོད་བཞི་ནི།]

13. ཆོས་དབྱིངས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་བྱང་སེམས་ལམ་གྱི་རྟེན་རིགས་དང་ལྡན་པའི་[བདག་ཉིད་]དེ་དང་།
14. ཕར་ཕྱིན་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་རྒྱུ་ཚོགས་པའི་[བདག་ཉིད་]དེ་དང་།
15. ཕྱི་[22a.4]ནང་གི་བཤེས་གཉེན་གྱིས་ཡོངས་སུ་བཟུང་བའི་[བདག་ཉིད་]དེ་དང་།
16. ཆོས་ཐམས་ཅད་མངོན་ཞེན་གྱི་རོ་མྱང་མེད་པའི་[བདག་ཉིད་]དེ་

དང་བཞི་སྟེ་བཅུ་དྲུག་པོ་ཉན་རང་གི་ཤེས་བཟོད་བཅུ་དྲུག་ལས་ཁྱད་པར་འཕགས་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་[22a.5]པའི་ཕྱིར།

(c) 十一作用相

為開示〔十一〕加行作用相，〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.27-28〕云：

{IV.27}
作利樂濟拔
救護諸人等

作宅舍友軍[a]
洲渚及導師

{IV.28}
並任運所作
不證三乘果
最後作所依
此即作用相

གསུམ་པ་སྦྱོར་བའི་བྱེད་མཚན་སྟོན་པར།
ཕན་དང་བདེ་དང་སྐྱོབ་པ་དང་། །ནས། འདི་ནི་བྱེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན། །ཞེས་བྱུང་།

〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.27-28, 7b.6-7b.7〕

{IV.27}
ཕན་དང་བདེ་དང་སྐྱོབ་པ་དང་། །མི་རྣམས་ཀྱི་ནི་སྐྱབས་དག་དང་། །
གནས་དང་དཔུང་གཉེན་གླིང་དང་ནི། །ཡོངས་འདྲེན་པ་ཞེས་བྱ་བ་དང་། །

{IV.28}
ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་དང་ཐེག་གསུམ་གྱིས། །འབྲས་བུ་མངོན་སུམ་མི་བྱེད་དག །
ཐ་མ་རྟེན་གྱི་མཛད་པ་སྟེ། །འདི་ནི་བྱེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན། །

〔具菩薩加行成辦他利之殊勝作用之加行〕定義

具備利樂濟拔等殊勝作用之菩薩聖智，乃「具菩薩加行成辦他利之殊勝作用之加行」的定義。

ཕན་བདེ་སྐྱོབ་སོགས་ཀྱི་བྱེད་ལས་ཁྱད་པར་ཅན་དང་ལྡན་པའི་[22a.6]སེམས་དཔའི་ཡེ་ཤེས། སེམས་དཔའི་སྦྱོར་བ་གཞན་དོན་སྒྲུབ་པའི་བྱེད་པ་ཁྱད་པར་ཅན་དང་ལྡན་པའི་སྦྱོར་བའི་མཚན་ཉིད།

事相如「十六自性相」〔如後所示 93〕，此處乃表他利作用之理。

མཚན་གཞི་ངོ་བོ་ཉིད་མཚན་བཅུ་དྲུག་ལྟ་བུ། འདིར་གཞན་དོན་

a

〔「救護諸人等，做宅舍友軍」乃索達吉堪布於《現觀莊嚴論略義》所譯，法尊法師原作「諸人歸依處，宅舍示究竟」〕

གྱི་བྱེད་ལས་[22b.1]མཚོན་ཚུལ་ལོ། །

〔作用相〕分類

若予區分有十一，含菩薩基智加行三作用、道智加行七作用與一切相智加行一作用等十一之故。

དབྱེ་ན་བཅུ་གཅིག་ཡོད་དེ། སེམས་དཔའི་གཞི་ཤེས་སྦྱོར་བའི་བྱེད་པ་གསུམ་དང་། ལམ་ཤེས་སྦྱོར་བའི་བྱེད་པ་བདུན་དང་། རྣམ་མཁྱེན་སྦྱོར་བའི་བྱེད་པ་གཅིག་དང་བཅུ་གཅིག་ཡོད་པའི་ཕྱིར། [22b.2]

登馬洛確：「有時，菩薩修行基智，故有基智加行，而此加行有部分功德，是此處所談的作用相。」

今初，〔菩薩基智加行作用〕有三，透由菩薩基智加行有以下等三故：

1. 所言「利」者，安置一切有情於解脫之樂；
2. 所言「樂」者，〔安置一切有情於〕無苦無憂之現世安樂
3. 所言「濟拔」，〔救度一切有情〕脫離一切輪迴之苦

中者，〔道智加行作用〕有七，〔透由菩薩道智加行〕有以下等七故：

4. 「救護」作用：安置〔一切有情〕於涅槃；
5. 「宅舍」作用：迴遮〔一切有情〕苦因；
6. 「友軍」作用：了知輪迴涅槃於勝義中法味平等；

   登馬洛確：「『友軍』指的是助伴。」

7. 「洲渚」作用：了知他利；

   登馬洛確：「此指了解到該怎麼做才能夠幫助到其他人，比方說，雖然事實上只有一究竟乘，卻開示三乘道，乃因某些所化機若得知成佛必須三大阿僧祇劫積集福德資糧，恐怕喪失心力，故以權便開示無須長時集資的二乘道。把『助伴』的作用比喻為『洲渚』，乃因古代旅人如需數月時間才能渡海，航程中如有沙洲、島嶼會讓他們覺得很安心。」

8. 「導師」作用：成就二利

   登馬洛確：「二利乃輪迴增上生與為利有情故而解脫輪迴的究竟決定勝，從而幫助他們遠離輪迴與寂滅二邊。」

9. 「任運」作用：任運成就有情義利
   登馬洛確：「成辦有情義利無須費力、刻意，而是任運成就。」
10. 三乘果位非時「不證」〔之作用〕

一切相智加行作用有一，因是以下故：

11. 「作所依」作用：一切法如實開示，為世間所依

དང་པོ་[སེམས་དཔའི་གཞི་ཤེས་སྦྱོར་བའི་བྱེད་པ་]གསུམ་ཡོད་དེ། སེམས་དཔའི་གཞི་ཤེས་སྦྱོར་བས་

1. སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཐར་པའི་བདེ་བ་ལ་འགོད་པའི་ཕན་པ་དང་།
2. སྡུག་བསྔལ་དང་ཡིད་མི་བདེ་བ་སོགས་མེད་པའི་ཚེ་འདིའི་བདེ་བ་དང་།
3. འཁོར་བའི་སྡུག་བསྔལ་[22b.3]ཐམས་ཅད་ལས་སྐྱོབ་པ་

དང་གསུམ་ཡོད་པའི་ཕྱིར། བར་པ་[a][ལམ་ཤེས་སྦྱོར་བའི་བྱེད་པ་]བདུན་ཡོད་དེ།

4. མྱང་འདས་ལ་འགོད་པའི་སྐྱབས་ཀྱི་བྱེད་པ་དང་།
5. སྡུག་བསྔལ་གྱི་རྒྱུ་བཟློག་པའི་གནས་ཀྱི་བྱེད་པ་དང་།
6. འཁོར་འདས་དོན་དམ་པར་རོ་[22b.4]མཉམ་དུ་རྟོགས་པའི་དཔུང་གཉེན་གྱི་བྱེད་པ་དང་།
7. གཞན་དོན་རྟོགས་པའི་གླིང་གི་བྱེད་པ་དང་།
8. དོན་གཉིས་སྒྲུབ་པའི་ཡོངས་འདྲེན་གྱི་བྱེད་པ་དང་།
9. སེམས་ཅན་གྱི་དོན་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པར་བྱེད་པ་དང་།

---

[a] Ngawang Gelek *bla brang* (22b.3) 2011 TBRC *bla brang* 與 1995 Mundgod 修訂版讀作 *ba*； 2005 Mundgod (46.13) 讀作 *pa*。

10. ཐེག་པ་གསུམ་[22b.5]གྱི་འབྲས་བུ་དུས་མ་ཡིན་པར་མངོན་སུམ་དུ་མི་བྱེད་པ་

དང་བདུན་ཡོད་པའི་ཕྱིར། རྣམ་མཁྱེན་གྱི་སྦྱོར་བའི་བྱེད་པ་གཅིག་ཡོད་དེ།

11. ཆོས་ཐམས་ཅད་ཇི་བཞིན་སྟོན་པའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་རྟེན་བྱེད་པ་

དེ་ཡིན་པའི་ཕྱིར།

(d) 十六自性相

為開示〔十六〕自性相，故〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.29-31〕云：

{IV.29}
離煩惱狀貌
障品及對治
難性與決定
所為無所得

{IV.30}
破一切執著
及名有所緣
不順無障礙
無跡無去生

{IV.31}
真如不可得
此十六自性
由如所相事
許為第四相

བཞི་[22b.6]པ་ངོ་བོ་ཉིད་མཚན་སྟོན་པར།

ཉོན་མོངས་རྟགས་དང་མཚན་མ་དང་། །ནས། མཚན་ཉིད་བཞི་པར་བཞེད་པ་ཡིན། །ཞེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》，IV.29-31, 8a.1-8a.2〕
{IV.29}

ཉོན་མོངས་རྟགས་དང་མཚན་མ་དང་། །མི་མཐུན་ཕྱོགས་དང་གཉེན་པོ་དག །
དབེན་དང་དཀའ་དང་ངེས་པ་དང་། །ཆེད་དུ་བྱ་དང་མི་དམིགས་དང་། །
{IV.30}
མངོན་པར་ཞེན་པ་བཀག་པ་དང་། །དམིགས་པ་ཞེས་བྱ་གང་ཡིན་དང་། །
མི་མཐུན་ཐོགས་པ་མེད་དང་དེ། །གཞི་མེད་འགྲོ་མེད་སྐྱེ་མེད་དང་། །
{IV.31}
དེ་བཞིན་ཉིད་ནི་མི་དམིགས་དང་། །ངོ་བོ་ཉིད་བཅུ་དྲུག་བདག་ཉིད། །
མཚོན་བྱ་ལྟ་བུར་མཚོན་པས་ན། །མཚན་ཉིད་བཞི་པར་བཞེད་པ་ཡིན། །

〔自性相說明分二：定義、分類。〕

〔加行自性定義〕

前述(74)加行體性乃其定義。[a]
མཚན་ཉིད་ཐར་སྦྱོར་བའི་ངོ་བོར་བཤད་པ་དེ་ཡིན་ལ།

〔自性相〕分類

若予區分有十六，有基智加行四自性相、道智加行五自性相、一切遍智加行七自性相之故。

དབྱེ་ན་[23a.1]བཅུ་དྲུག་ཡོད་དེ། གཞི་ཤེས་སྦྱོར་བའི་ངོ་བོ་ཉིད་བཞི་དང་། ལམ་ཤེས་སྦྱོར་བའི་ངོ་བོ་ཉིད་ལྔ་དང་། རྣམ་མཁྱེན་སྦྱོར་བའི་ངོ་བོ་ཉིད་བདུན་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

今初，〔基智加行〕有四〔自性〕，有以下四故：

1. 「離煩惱」之自性
2. 無身粗重—〔煩惱〕相狀」之自性
3. 無非理〔作意〕—〔因；煩惱〕狀貌」之自性
4. 「離取捨〔諦實〕分別」之自性

道智〔加行自性〕有五，有以下五故：

---

[a] 前文所述定義為：
大悲心與證空慧等殊勝方便智慧之圓滿種類所攝持之菩薩聖智，乃加行自性智之定義。

5. 修行難行之加行
6. 一心決意證得正等正覺之加行
7. 成就三大所為〔心大、斷大、證大〕之加行（請參閱前文）〕
8. 修行三輪勝義中無所得之加行
9. 破除事物諦實的耽執之加行

一切相智加行自性有七，有以下七故：

10. 緣基道〔之自性〕
11. 不隨順世間一切〔之自性〕
12. 無障礙〔之自性〕
13. 無基〔之自性〕
14. 無去〔之自性〕
15. 無生〔之自性〕
16. 真如〔勝義諦實〕不可得〔之自性〕

དང་པོ་[གཞི་ཤེས་སྦྱོར་བའི་ངོ་བོ་ཉིད་]བཞི་ཡོད་དེ། [23a.2]

1. ཉོན་མོངས་ལས་དབེན་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དང་།
2. [ཉོན་མོངས་]དེའི་རྟགས་ལུས་ཀྱི་གནས་ངན་ལེན་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དང་།
3. [ཉོན་མོངས་]དེའི་མཚན་མ་ཚུལ་བཞིན་མིན་པ་མེད་པའི་[ངོ་བོ་ཉིད་]དེ་དང་།
4. གླང་དོར་གྱི་རྣམ་རྟོག་གིས་དབེན་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་

དང་། [23a.3]བཞི་ཡོད་པའི་ཕྱིར། ལམ་ཤེས་ཀྱི་[སྦྱོར་བའི་ངོ་བོ་ཉིད་]དེ་ལྔ་ཡོད་དེ།

5. སྒྲུབ་དཀའ་བའི་སྦྱོར་བ་དང་།
6. གཅིག་ཏུ་འཚང་རྒྱ་བར་ངེས་པའི་སྦྱོར་བ་དང་།
7. ཆེད་དུ་བྱ་བ་ཆེན་པོ་གསུམ་སྒྲུབ་པའི་སྦྱོར་བ་དང་།
8. སྒོམ་པའི་འཁོར་གསུམ་དོན་[23a.4]དམ་པར་མི་དམིགས་

པའི་སྦྱོར་བ་དང་།

9. བདེན་པའི་དངོས་པོར་ཞེན་པ་བཀག་པའི་སྦྱོར་བ་དང་ལྔ་ཡོད་པའི་ཕྱིར། རྣམ་མཁྱེན་སྦྱོར་བའི་ངོ་བོ་ཉིད་བདུན་ཡོད་དེ།

10. གཞི་ལམ་ལ་དམིགས་པའི་[ངོ་བོ་ཉིད་]དེ་དང་།

11. འཇིག་རྟེན་ཐམས་[23a.5]ཅད་དང་མི་མཐུན་པའི་[ངོ་བོ་ཉིད་]དེ་དང་།

12. ཐོགས་མ་མེད་པའི་[ངོ་བོ་ཉིད་]དེ་དང་།

13. གཞི་མེད་པའི་[ངོ་བོ་ཉིད་]དེ་དང་།

14. འགྲོ་བ་མེད་པའི་[ངོ་བོ་ཉིད་]དེ་དང་།

15. སྐྱེ་བ་མེད་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དང་།

16. དེ་བཞིན་ཉིད་མི་དམིགས་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དང་བདུན་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

第三十六義

6. 順解脫分 (ཐར་པ་ཆ་མཐུན་)

為開示順解脫分，故〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.32-34〕云：

{IV.32}
無相善施等
正行而善巧
一切相品中
謂順解脫分

{IV.33}
緣佛等淨信
精進行施等
意樂圓滿念
無分別等持

{IV.34}
知一切諸法
智慧共為五
利易證菩提
許鈍根難證

དྲུག་པ་[23a.6]ཐར་པ་ཆ་མཐུན་སྟོན་པར། མཚན་མེད་རབ་ཏུ་སྦྱིན་ལ་སོགས། །ནས། ཐར་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པར་འདོད། །ཅེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》，IV.32-34, 8a.2-8a.3〕

{IV.32}
མཚན་མེད་རབ་ཏུ་སྦྱིན་ལ་སོགས། །ཡང་དག་སྒྲུབ་ལ་མཁས་པ་ནི། །
རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་རྟོགས་འདི་ལ། །ཐར་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པར་འདོད། །

{IV.33}
[སངས་རྒྱས་སོགས་དམིགས་དད་པ་དང་། །སྦྱིན་སོགས་སྤྱོད་ཡུལ་བརྩོན་འགྲུས་དང་། །
བསམ་པ་ཕུན་ཚོགས་དྲན་པ་དང་། །རྣམ་པར་མི་རྟོག་ཏིང་འཛིན་དང་། །

{IV.34}
ཆོས་རྣམས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ། །ཤེས་པའི་ཤེས་རབ་དང་རྣམ་ལྔ། །

རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་རྗོན་པོ་ཡིས། །རྟོགས་སླ་རྒྱལ་པོས་རྟོགས་དཀར་བཞེད། །][a]

順解脫分說明分五：定義、釋名、分類、界限、彼等相狀。

ཐར་པ་ཆ་མཐུན་ལ་མཚན་ཉིད། སྒྲ་བཤད། དབྱེ་བ། ས་མཚམས། དེའི་[23b.1]་རྟགས་དང་ལྔ།

〔順解脫分〕定義

於自相續中善巧成就一切相智之菩薩相續之法現觀，乃大乘順解脫分之定義

དང་པོ་ནི། རྣམ་མཁྱེན་རང་རྒྱུད་ལ་སྒྲུབ་པར་མཁས་པའི་སེམས་དཔའི་རྒྱུད་ཀྱི་ཆོས་མངོན་རྟོགས་དེ། ཐེག་ཆེན་གྱི་ཐར་པ་ཆ་མཐུན་གྱི་མཚན་ཉིད།

大乘法現觀、大乘順解脫分、大乘資糧道等同義。

ཐེག་ཆེན་གྱི་ཆོས་མངོན་རྟོགས། ཐེག་ཆེན་གྱི་ཐར་པ་ཆ་[23b.2]མཐུན་དང་། ཐེག་ཆེན་གྱི་ཚོགས་ལམ་སོགས་དོན་གཅིག

釋名

煩惱已斷，故名「解脫」(*thar pa*)，是其一分故名「解脫分」(*thar pa'i cha*)，有助解脫故名「順解脫分」。

གཉིས་པ་སྒྲ་བཤད་ནི། ཉོན་མོངས་སྤངས་པས་ན་ཐར་པ་དང་། དེའི་ཕྱོགས་གཅིག་ཡིན་པས་ཐར་པའི་ཆ་དང་དེ་ལ་ཕན་འདོགས་པས་ན་ཐར་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་ཞེས་[23b.3]བྱའོ། །

〔順解脫分〕分類

以時而分下、中、上三品；以體性分，有是彼之聞、思、修等三〔亦即，是順解脫分，故為資糧道〕。

---

a 此二偈頌，根據蔣揚協巴所著般若教科書，理當納入此一義中，而非攝入其後，故而置於括弧之中。

གསུམ་པ་ནི། དུས་ཀྱིས་དབྱེ་ན། ཚུང་ངུ་འབྲིང་ཆེན་པོ་གསུམ་དང་། ངོ་བོས་དབྱེ་ན། རང་ཡིན་པའི་ཚོས་བསམ་སྒོམ་གསུམ་ཡོད།

〔順解脫分〕界限

〔順解脫分〕唯大乘資糧道方有，須於〔心〕相續中發心已生，五根〔信、勤、念、定、慧〕未得之前而有之故。[a]

---

[a] 昂望班登所著《〔蔣揚協巴〕〈大宗義〉注釋：難處解結慧明珍寶》(grub mtha' chen mo'i mchan 'grel dka' gnad mdud grol blo gsal gces nor)援引上下《對法》(*chos mngon pa, abhidharma*)，說明五根與五力何時生起，而此處所據係為上對法：

> 阿羅漢相續中的盡智 (zed pa shes pa) 與無生智 (mi skye ba shes pa) 乃為菩提，而三十七道品乃為證成菩提相順之因，是故名為「三十七菩提分法」，此三十七道品如下：
>
> *一、四念住（起自資糧道）*
> 1. 身念住
> 2. 受念住
> 3. 心念住
> 4. 法念住
>
> *二、四正勤〔或譯「四正斷」〕（於加行道煖位生起）*
> 5. 未生善令得生
> 6. 已生善令增長
> 7. 未生惡令不生
> 8. 已生惡令永斷
>
> *三、四如意足（於加行道頂位生起）*
> 9. 欲如意足
> 10. 精進如意足
> 11. 念如意足
> 12. 思惟如意足
>
> *四、五力（於加行道忍位生起）*
> 13. 信根
> 14. 勤根
> 15. 念根
> 16. 定根
> 17. 慧根
>
> *五、五力（於加行道世第一法生起）*
> 18. 信力
> 19. 勤力
> 20. 念力

བཞི་པ། ས་མཚམས་ཐེག་ཆེན་ཚོགས་ལམ་པོ་ནར་ཡོད་དེ། སེམས་
[23b.4]བསྐྱེད་རྒྱུད་ལ་སྐྱེས་ནས་དབང་པོ་ལྡེ་མ་ཐོབ་ཚུན་ཆད་ན་
ཡོད་དགོས་པས་སོ། །

〔順解脫分〕相狀

〔已獲得順解脫分的〕相狀如下，聽聞輪迴過患、解脫利益，毛髮直豎、悲泣墮淚等。尤有以下三項表相為甚：（一）不怯懦；（二）不畏懼〔自認為無法脫離輪迴〕；（三）於甚深〔空性〕不懼無悔。
ལྡེ་པ་རྟགས་ནི། འཁོར་བའི་ཉེས་པ་དང་ཐར་པའི་ཕན་ཡོན་ཐོས་

---

21. 定力
22. 慧力

六、七覺支（於修道生起）

23. 念覺支
24. 擇法覺支
25. 精進覺支
26. 喜覺支
27. 除覺支
28. 定覺支
29. 捨覺支

七、八正道（於見道生起）

30. 正見
31. 正思惟
32. 正語
33. 正業
34. 正命
35. 正精進
36. 正念
37. 正定

彌勒所著《辨中邊論》以及上部宗義中：

- 前三組與資糧道下中上三品相應。
- 五根與加行道煖位、頂位相應。
- 五力與加行道忍位、世第一法相應。
- 七覺支與見道相應。
- 八正道與修道相應。

請參閱 Hopkins, *Maps of the Profound,* 225-227。

ན་སྤུ་ལྡང་ཞིང་མཆི་མ་འབྱིན་པ་སོགས་དང་། ཁྱད་པར་སེམས་མི་ཞུམ་[23b.5]་ཞིང་མི་དངངས་པ་དང་། མི་སྐྲག་ཅིང་མ་འགོང་བ་དང་། ཟབ་མོ་ལ་མི་སྐྲག་ཅིང་མི་འགྱོད་པའི་མཚན་ཉིད་གསུམ་སོ། །

登馬洛確：「在三個表相之中，第一項是指對於自己能夠解脫並不會懷憂喪志，因為已經思惟過生死輪迴的過患，以及解脫的勝利了。」

第三十七義

7. 順抉擇分 (ངེས་འབྱེད་ཆ་མཐུན་)

為開示順抉擇分，故〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.35-37〕云：

{IV.35}
此煖等所緣
讚一切有情
緣彼心平等
說有十種相

{IV.36}
自滅除諸惡
安住布施等
亦令他住彼
讚同法為頂

{IV.37}
如是當知忍
自他住聖諦
如是第一法
成熟有情等

བདུན་པ་ངེས་འབྱེད་ཆ་མཐུན་སྟོན་པར།
སངས་རྒྱས་སོགས་དམིགས་དད་པ་དང་། །ནས། [23b.6]སྨིན་བྱེད་
སོགས་ཀྱིས་ཤེས་པར་བྱ། །ཞེས་གསུངས།[a]

〔《現觀莊嚴論》，IV.35-37, 8a.4-8a.6〕

{IV.35}
དྲོ་བ་རྣམས་ཀྱི་དམིགས་པ་འདིར། །སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཡིན་པར་བསྔགས། །
དེ་དག་ཉིད་ལ་སེམས་མཉམ་སོགས། །རྣམ་པ་དག་ནི་བཅུར་བཤད་དོ། །

{IV.36}
བདག་ཉིད་སྡིག་པ་ལས་ལྡོག་ཅིང་། །སྦྱིན་ལ་སོགས་ལ་གནས་པས་གཞན། །
དེ་དག་ལ་ནི་འགོད་པ་དང་། །བསྔགས་པ་བརྗོད་དང་མཐུན་པ་ཉིད། །

---

[a] 此處藏文原文以縮寫方式所引用的前兩首偈頌，根據蔣揚協巴所著的《般若》教材，並未攝入第三十七義之中，而是攝入前一章節，故而於此及後並不譯出。

{IV.37}
རྩེར་གྱུར་དེ་བཞིན་བཟོད་པ་ནི། །རང་གཞན་རྟེན་ཅན་བདེན་ཤེས་པ། །
ཆོས་མཆོག་དེ་བཞིན་སེམས་ཅན་རྣམས། །སྨིན་བྱེད་སོགས་ཀྱིས་ཤེས་པར་བྱ། །

大乘順抉擇分說明分四：定義、釋名、分類、界限。

ཐེག་ཆེན་གྱི་ངེས་འབྱེད་ཆ་མཐུན་ལ་མཚན་ཉིད། སྒྲ་བཤད། དབྱེ་བ། ས་མཚམས་བཞི།

〔大乘順抉擇分〕定義

以方便[a]為殊勝之菩薩義現觀，乃大乘順抉擇分之定義。

དང་པོ་ནི། ཐབས་ཀྱི་ཁྱད་པར་དུ་བྱས་པའི་སེམས་[24a.1]དཔའི་དོན་མངོན་རྟོགས་དེ། ཐེག་ཆེན་གྱི་ངེས་འབྱེད་ཆ་མཐུན་གྱི་མཚན་ཉིད།

釋名

有助於「抉擇見道所斷種子之見道」一部分或一分，故而名為「順抉擇分」。

གཉིས་པ་སྒྲ་བཤད་ནི་མཐོང་སྤང་གི་ས་བོན་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་མཐོང་ལམ་གྱི་ཆའམ་ཕྱོགས་གཅིག་[24a.2]ལ་ཕན་འདོགས་པས་ན་ངེས་འབྱེད་ཆ་མཐུན་ཞེས་བྱ་འོ། །

〔順抉擇分〕分類

若予區分有十二，大乘順抉擇分之煖、頂、忍、世第一法等四位，各有下、中、上三品之故。

གསུམ་པ་ནི། དབྱེ་ན། བཅུ་གཉིས་ཡོད་དེ། ཐེག་ཆེན་གྱི་ངེས་འབྱེད་ཆ་མཐུན་དྲོད་དང་། རྩེ་མོ་དང་། བཟོད་པ་དང་། ཆོས་

[a] 亦即，以大悲心、菩提心為方便。

མཆོག་བཞི་ལ་ཆུང་འབྲིང་[24a.3]ཆེན་པོ་གསུམ་གསུམ་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

〔順抉擇分〕界限

〔順抉擇分〕存在於勝觀生起之後，見道尚未證得之前。
བཞི་པ་ནི། ས་མཚམས་སྟོང་ཉིད་རྟོགས་པའི་ལྷག་མཐོང་ཐོབ་པ་ནས་མཐོང་ལམ་མ་ཐོབ་ཀྱི་བར་དུ་ཡོད།

第三十八義

8. 不退轉之僧伽 (ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་དགེ་འདུན་)

為開示不退轉僧伽，故〔彌勒《現觀莊嚴論，IV.38》〕云：

{IV.38}
從順抉擇分
見修諸道中
所住諸菩薩
是此不退眾

བརྒྱད་པ་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་དགེ་འདུན་སྟོན་པར། ངེས་འབྱེད་ཡན་[24a.4]ལག་ནས་བཟུང་སྟེ། །ནས། དེ་འདིར་ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་ཚོགས། །ཞེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論 IV.38, 8a.6》〕

{IV.38}
ངེས་འབྱེད་ཡན་ལག་ནས་བཟུང་སྟེ། །མཐོང་དང་སྒོམ་པའི་ལམ་དག་ལ། །
བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་གང་དག་གནས། །དེ་འདིར་མི་ལྡོག་པ་ཡི་ཚོགས། །

不退轉僧伽說明分三：定義、分類、界限。

ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་དགེ་འདུན་ལ་མཚན་ཉིད། དབྱེ་བ། ས་མཚམས་གསུམ།

〔不退轉僧伽〕定義

已證得色等想〔為真實存在〕已遮等任一徵相之菩薩，乃不退轉僧伽之定義。

དང་པོ་ནི། གཟུགས་སོགས་འདུ་ཤེས་ལྡོག་[24a.5]པ་སོགས་ཀྱི་རྟགས་གང་རུང་ཐོབ་པའི་སེམས་དཔའ་དེ། ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་དགེ་འདུན་གྱི་མཚན་ཉིད།

登馬洛確：「『等』字含攝二十項，『不退轉』指的是不會背離無上菩提。」

〔不退轉僧伽〕分類

若予區分，有三：

1. 利根菩薩—加行道起證得〔不退轉之〕徵相
2. 中根菩薩—見道起證得〔不退轉之〕徵相
3. 鈍根菩薩—修道起證得〔不退轉之〕徵相

གཉིས་པ་ནི། དབྱེ་ན།

1. དབང་རྣོན་སྦྱོར་ལམ་ནས་རྟགས་ཐོབ་[པའི་སེམས་དཔའ་]དང་།
2. དབང་འབྲིང་མཐོང་ལམ་ནས་རྟགས་ཐོབ་[24a.6]པ[འི་སེམས་དཔའ་]་དང་།
3. དབང་རྟུལ་སྒོམ་ལམ་ནས་རྟགས་ཐོབ་པའི་སེམས་དཔའ་

གསུམ་མོ།

〔不退轉僧伽〕界限

〔不退轉僧伽〕存在於加行道煖位與相續後際〔成佛前一剎那，仍為有情〕之間。

གསུམ་པ་ནི། ས་མཚམས་སྦྱོར་ལམ་དྲོད་ནས་རྒྱུན་མཐའི་བར་དུ་ཡོད།

第三十九義

9. 有寂平等性之加行 (སྲིད་ཞི་མཉམ་ཉིད་ཀྱི་སྦྱོར་བ་)

> 登馬洛確：「『有寂平等性之加行』平等看待輪迴與涅槃，乃因在根本定當中沒有實執現行，出定以後也沒有。」

為開示有寂平等性之加行，故〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.60〕云：

> {IV.60}
> 諸法同夢故
> 不分別有靜
> 無業等問難
> 如經已盡答

དགུ་པ་སྲིད་ཞི་མཉམ་ཉིད་ཀྱི་སྦྱོར་བ་སྟོན་པར། ཆོས་[24b.1]རྣམས་རྨི་ལམ་འདྲ་བའི་ཕྱིར། །ནས། ལན་ནི་ཇི་སྐད་བཤད་པར་བྱ། །ཅེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》，IV.60, 9a.4〕

> {IV.60}
> ཆོས་རྣམས་རྨི་ལམ་འདྲ་བའི་ཕྱིར། །སྲིད་དང་ཞི་བར་མི་རྟོག་པ། །
> ལས་མེད་ལ་སོགས་གླན་ཀ་ཡི། །ལན་ནི་ཇི་སྐད་བཤད་པར་བྱ། །

「有寂平等性之加行」說明分三：定義、分類、界限。

སྲིད་ཞི་མཉམ་ཉིད་ཀྱི་སྦྱོར་བ་ལ་མཚན་ཉིད། དབྱེ་བ། ས་མཚམས་གསུམ།

〔有寂平等性之加行〕定義

即使在後得位[a]實執生起現行的機會業已消弭之淨地菩薩聖智，乃「有寂平等性加行」之定義。

དང་པོ་ནི། རྗེས་ཐོབ་ཏུ་ཡང་བདེན་[24b.2]འཛིན་མངོན་གྱུར་དུ་སྐྱེ་བའི་གོ་སྐབས་བཅོམ་པའི་དག་སའི་སེམས་དཔའི་ཡེ་ཤེས་དེ།

---

a 字面解釋作「隨後證得」。

སྲིད་ཞི་མཉམ་ཉིད་ཀྱི་སྦྱོར་བའི་མཚན་ཉིད།

〔有寂平等性之加行〕分類

若予區分，有〔八地、九地、十地〕三淨地之三聖智。

གཉིས་པ་ནི། དབྱེ་ན། དག་ས་གསུམ་གྱི་ཡེ་ཤེས་གསུམ་ཡོད།

〔有寂平等性之加行〕界限

〔有寂平等性之加行〕存在於八地與相續後際〔成佛前一剎那，仍為有情〕之間。

གསུམ་པ་ནི། ས་[24b.3]མཚམས་ས་བརྒྱད་པ་ནས་རྒྱུན་མཐའི་བར་དུ་ཡོད།

第四十義

10. 嚴淨佛土加行 (ཞིང་དག་སྦྱོར་བ་)

> 登馬洛確：「我們需要有個地方是自己將來成佛的所在，因此，我們必須開創、成辦一片自己將來成佛作祖的淨土，而淨土必須藉由自身的福德、智慧二資糧才能成辦，為了成辦這麼殊勝的國土，我們就必須在有學位的時候積累這些資糧，其中又以福德資糧為主，靠著發願、持戒、布施等以累積福德。」

為開示嚴淨佛土加行，故〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.61〕云：

{IV.61}
如有情世間
器世未清淨
修治令清淨
即嚴淨佛土

བཅུ་པ་ཞིང་དག་སྦྱོར་བ་སྟོན་པར།

སེམས་ཅན་འཇིག་རྟེན་དེ་བཞིན་དུ། །ནས། སངས་རྒྱས་ཞིང་ནི་དག་པ་ཉིད། །ཅེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》，IV.61, 9a.4-9a.5〕

{IV.61}
སེམས་ཅན་འཇིག་རྟེན་དེ་བཞིན་དུ། །སྣོད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་མ་དག་པ། །
དེ་ལ་དག་པར་སྦྱང་པ་ཡིས། །སངས་རྒྱས་ཞིང་ནི་དག་པ་ཉིད། །

嚴淨佛土加行說明分三：定義、分類、界限。

ཞིང་དག་སྦྱོར་བ་ལ་མཚན་ཉིད། [24b.4]དབྱེ་བ། ས་མཚམས་གསུམ་ལས།

〔嚴淨佛土加行〕定義

自所成佛之殊勝國土得以成辦之大願等具力善根之淨地菩薩聖智，乃「嚴淨佛土加行」之定義。

དང་པོ་ནི། རང་གང་དུ་འཚང་རྒྱ་འགྱུར་གྱི་ཞིང་ཁྱད་པར་ཅན་

འགྲུབ་པའི་སྨོན་ལམ་སོགས་ཀྱི་དགེ་རྩ་མཐུ་ཅན་གྱི་དག་སའི་སེམས་དཔའི་ཡེ་ཤེས་དེ། ཞིང་དག་སྦྱོར་བའི་མཚན་ཉིད། [24b.5]

〔嚴淨佛土加行〕分類

若予區分，有二：

1. 佛土器世間嚴淨加行
2. 〔佛土〕情世間嚴淨加行

གཉིས་པ་ནི། དབྱེ་ན།

1. སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་གི་སྣོད་དག་པའི་སྦྱོར་བ།
2. [སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཞིང་གི་]བཅུད་དག་པའི་སྦྱོར་བ་

དང་གཉིས་ཡོད།

〔嚴淨佛土加行〕界限

〔嚴淨佛土加行〕存在於〔八地、九地、十地〕三清淨地。

གསུམ་པ་ནི། ས་མཚམས་དག་པ་ས་གསུམ་ན་ཡོད།

第四十一義

11. 方便善巧加行 (ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་)

為開示方便善巧加行，故〔彌勒《現觀莊嚴論》，IV.62-63〕云：

{IV.62}
境及此加行
超過諸魔怨
無住如願力
及不共行相

{IV.63}
無著無所得
無相盡諸願
相狀與無量
十方便善巧

བཅུ་ཅིག་པ་ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་སྟོན་པར། [24b.6]ཡུལ་དང་སྦྱོར་བ་ཅན་འདི་ནི། །ནས། ཐབས་ལ་མཁས་པ་རྣམ་པ་བཅུ། །ཞེས་གསུངས།

〔《現觀莊嚴論》，IV.62-63, 9a.5-9a.6〕
{IV.62}
ཡུལ་དང་སྦྱོར་བ་ཅན་འདི་ནི། །དགྲ་རྣམས་ལས་ནི་འདས་པ་དང་། །
མི་གནས་[a]ཇི་བཞིན་ཤུགས་དང་ནི། །ཐུན་མོང་མ་ཡིན་མཚན་ཉིད་དང་། །
{IV.63}
མ་ཆགས་པ་དང་མི་དམིགས་དང་། །མཚན་མ་སྨོན་ལམ་ཟད་པ་དང་། །
དེ་ཡི་རྟགས་དང་ཚད་མེད་པ། །ཐབས་ལ་མཁས་པ་རྣམ་པ་བཅུ། །

方便善巧加行說明分三：定義、分類、界限：

ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་ལ། མཚན་ཉིད། དབྱེ་བ། ས་མཚམས་གསུམ།

---

[a] *Co ne* (9a.6), *snar thang* (10a.7), Peking (9a.8), 聖解脫軍注釋(161b.5)與獅子賢《明義釋》(120a.5) 讀作 *gnas* ，昂望班登《字義》亦然，而 *dpe bsdur ma* (20.19) 與 *sde dge* (9a.5) 則作 *shes*。

〔方便善巧加行〕定義

在止息粗分之精勤的情況下，事業任運成就之淨地菩薩聖智，乃方便善巧加行之定義。

登馬洛確：「『方便善巧』的意思是善於成辦他人義利，而這又是如何辦到的呢？粗分的精勤以及粗分的分別平息而後靜止，是故不假劬勞，事業任運而生，八地以上的菩薩有此聖智。」

དང་པོ་ནི། འབད་རྩོལ་རགས་[25a.1]པ་ཞི་བའི་སྒོ་ནས་འཕྲིན་ལས་ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པའི་དག་སའི་སེམས་དཔའི་ཡེ་ཤེས་དེ། ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བའི་མཚན་ཉིད།

〔方便善巧加行〕分類

若予區分有十，有以下十項之故：

1. 超越障難之方便善巧加行
2. 無住之方便善巧加行

   登馬洛確：「此一加行不住於輪迴邊，也不住於寂滅邊。」
3. 願力所引之方便善巧加行
4. 〔與聲聞獨覺二眾不共之〕方便善巧加行
5. 無著之方便善巧加行
6. 無所緣之方便善巧加行〔意味「並無諦實執著」〕
7. 無相之方便善巧加行〔意味「於因並不執實」〕
8. 無願之方便善巧加行〔意味「於果並不執實」〕
9. 不退轉徵相之方便善巧加行〔在「求證無上菩提」方面〕
10. 無量之方便善巧加行〔就「體性與果」而言〕

གཉིས་པ་ནི། དབྱེ་ན་བཅུ་ཡོད་དེ།

1. བར་ཆད་ཀྱི་ཆོས་ལས་[25a.2]འདས་པའི་ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་དང་།
2. མི་གནས་པའི་ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་དང་།
3. སྨོན་ལམ་གྱི་ཤུགས་ཀྱིས་འཕངས་པའི་ཡེ་ཤེས་[ཀྱི་ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་]དང་།

4. ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པ[འི་ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་]དེ་དང་།
5. མ་ཆགས་པའི་[ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་]དེ་དང་།
6. མི་དམིགས་པའི་[ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་]དེ་དང་[25a.3]
7. མཚན་མ་མེད་པའི་[ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་]དེ་དང་།
8. སྨོན་པ་མེད་པའི་[ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་]དེ་དང་།
9. ཕྱིར་མི་ལྡོག་པའི་རྟགས་ཀྱི་[ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་]དེ་དང་།
10. ཚད་མེད་པའི་ཐབས་མཁས་སྦྱོར་བ་

དང་བཅུ་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

〔方便善巧加行〕界限

〔方便善巧加行〕存在於八地與相續後際〔成佛前一剎那，仍為有情〕之間。

གསུམ་པ་ནི། ས་མཚམས་ས་བརྒྱད་པ་ནས་རྒྱུན་མཐའི་[25a.4]བར་དུ་ཡོད།

「能表圓滿眾相加行」十一法解說完結。

རྣམ་རྫོགས་སྦྱོར་བ་མཚོན་བྱེད་ཀྱི་ཆོས་བཅུ་གཅིག་བཤད་ཟིན་ཏོ།། ༈ །།

簡稱說明 (Abbreviations)

"1973 Ngawang Gelek *bla brang*" = *Collected Works of 'Jam-dbyaṅs-bźad-pa'i-rdo-rje,* vol. 15. New Delhi, India: Ngawang Gelek Demo, 1973.

"1987 Go-mang Lhasa (first printing)" = *don bdun cu'i mtha' spyod mi pham bla ma'i zhal lung gsal ba'i legs bshad blo gsal mgul rgyan.* 1a-20a. Named "1987" because of being acquired in Lha-sa, Tibet, at Go-mang College in 1987; published at Go-mang College, date unknown. (Complete edition, available at UMA Institute for Tibetan Studies, uma-tibet.org.)

"1987 Go-mang Lhasa (second printing)" = *don bdun cu'i mtha' spyod mi pham bla ma'i zhal lung gsal ba'i legs bshad blo gsal mgul rgyan.* 3a-20a. Named "1987" because of being acquired in Lha-sa, Tibet, at Go-mang College in 1987; published at Go-mang College, date unknown. (Incomplete edition, available at UMA Institute for Tibetan Studies, uma-tibet.org.)

"1995 Mundgod revision of Ngawang Gelek *bla brang*" = *Collected Works of 'Jam-dbyaṅs-bźad-pa'i-rdo-rje,* vol. 16. Mundgod, India: Gomang College,1995. Also available at: TBRC W21503-0413.

"1999 Mundgod" = *'jam dbyangs bzhad pa* and *'jigs med dbang po. don bdun cu'i mtha' dpyod mi pham bla ma'i zhal lung dang sa lam gyi rnam gzhag theg gsum mdzes rgyan grub mtha' rnam gzhag rin po che'i phreng ba bcas.* Mundgod, India: Drepung Gomang Library, 1999.

1999 Tōyō Bunko CD-ROM: "Tibetan texts of *don bdun bcu* of *'jam dbyangs bzhad pa* and *rigs lam 'phrul gyi lde mig* of *dkon mchog bstan pa'i sgron me.*" In the Toyo Bunko Database CD Release II. Tokyo, Japan: Tōyō Bunko, 1999. CD-ROM. (This edition is based on the 1999 Mundgod edition.)

"2001 Kan su'u" = *dngos po brgyad don bdun cu'i rnam gzhag legs par bshad pa mi pham bla ma'i zhal lung.* In *don bdun cu dang sa lam sogs nyer mkho'i skor phyogs bsgrigs:* 88-146. Kan su'u, China: kan su'u mi rigs dpe skrun khang, 2001.

"2005 Mundgod" = *dngos po brgyad don bdun cu'i rnam gzhag legs par bshad pa mi pham bla ma'i zhal lung.* In *don bdun cu dang sa lam sogs nyer mkho'i skor phyogs bsgrigs:* 1-67. Mundgod, India: Drepung Gomang

Library, 2005.

“2011 TBRC *bla brang*” = *dngos po brgyad don bdun cu’i rnam gzhag legs par bshad pa mi pham bla ma’i zhal lung*. In *kun mkhyen 'jam dbyangs bzhad pa'i rdo rje mchog gi gsung 'bum,* vol. 14. TBRC W22186.14: 115-178, which is a PDF of: bla brang bkra shis 'khyil: bla brang brka shis 'khyil dgon, publishing date unknown.

“Āryavimuktisena’s commentary” = Āryavimuktisena’s *Commentary on the “Twenty-Five Thousand Stanza Perfection of Wisdom Sūtra.” shes rab kyi pha rol tu phyin pa stong phrag nyi shu lnga pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi 'grel pa*. In *bstan 'gyur* (*sde dge*). TBRC W23703.80, which is a PDF of: Delhi, India: Karmapae choedhey, Gyalwae sungrab partun khang, 1982-1985.

“co ne” = *co ne bstan ’gyur.* TBRC W1GS66030. *co ne dgon chen: co ne,* 1926.

“Dharma” = the *sde dge* edition of the Tibetan canon published by Dharma Press: the *Nying-ma Edition of the sDe-dge bKa'-'gyur and bsTan-'gyur.* Oakland, Calif.: Dharma Press, 1980.

“Haribhadra’s *Clear Meaning*” = Haribhadra’s *Clear Meaning Commentary / Commentary on (Maitreya’s) “Treatise of Quintessential Instructions on the Perfection of Wisdom: Ornament for the Clear Realizations.” ’grel pa don gsal / shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan zhes bya ba'i 'grel pa*. In *bstan 'gyur* (*sde dge*). TBRC W23703.86, which is a PDF of: Delhi, India: Karmapae choedhey, Gyalwae sungrab partun khang, 1982-1985.

“Peking” = *Tibetan Tripiṭaka: Peking Edition kept in the Library of the Otani University, Kyoto.* Edited by Daisetz Teitarō Suzuki. Tokyo, Kyoto, Japan: Tibetan Tripiṭaka Research Foundation, 1955-1961.

“sde dge” = *sDe dge Tibetan Tripiṭaka—bsTan ḥgyur preserved at the Faculty of Letters, University of Tokyo.* Edited by Z. Yamaguchi, et al. Tokyo: Tokyo University Press, 1977-1984. The cataglogue numbers are from *Complete Catalogue of the Tibetan Buddhist Canons.* Edited by Hukuji Ui. Sendai, Japan: Tohoku University, 1934. And *A Catalogue of the Tohuku University Collection of Tibetan Works on Buddhism.* Edited by Yensho Kanakura. Sendai, Japan: Tohoku University, 1953. TBRC W23703, which is a PDF of: Delhi: Karmapae Chodhey, Gyalwae sungrab partun khang, 1977.

“TBRC” = Tibetan Buddhist Resource Center (http://www.tbrc.org).

“the *sde dge Ornament*” = *mngon par rtogs pa’i rgyan/ shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan shes bya ba'i tshig le'ur byas pa* (*abhisamayālaṃkāra/ abhisamayālaṁkāra-nāma-prajñāpāramitopadeśaśāstrakārikā*). In *bstan ’gyur* (*sde dge*). TBRC W23703.80:3-28, which is a PDF of: Delhi: Karmapae Choedhey, Gyalwae sungrab partun khang, 1982-1985. See Bibliography for the other editions consulted.

參考書目

Sūtras are listed alphabetically by English title in the first section; the terms "glorious" and "supreme" at the beginning of titles are often dropped in the Bibliography. Indian and Tibetan treatises are listed alphabetically by author in the second section; other works are listed alphabetically by author in the third section. Works mentioned in the first or second sections are not repeated in the third section.

1. 經 (Sūtras)

Eight Thousand Stanza Perfection of Wisdom Sūtra
aṣṭasāhasrikāprajñāpāramitā
shes rab kyi pha rol tu phyin pa brgyad stong pa
Peking 734, vol. 21; TBRC W22084
Sanskrit: P. L. Vaidya. *Aṣṭasāhasrika Prajñāpāramitā, with Haribhadra's Commentary called Ālokā.* Buddhist Sanskrit Texts 4. Darbhanga, India: Mithila Institute, 1960.
English translation: Edward Conze. *The Perfection of Wisdom in Eight Thousand Lines & Its Verse Summary.* Bolinas, Calif.: Four Seasons Foundation, 1973.

Five Hundred Stanza Perfection of Wisdom Sūtra
āryapañcaśatikāprajñāpāramitā
'phags pa shes rab kyi pha rol tu phyin pa *lnga brgya pa*
Peking 0738, vol. 21.
English translation: Edward Conze. *The Short Prajñāpāramitā Texts*. London: Luzac, 1973.

One Hundred Fifty Modes of the Perfection of Wisdom
prajñāpāramitānayaśatapañcāśatikāsūtra
shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i tshul brgya lnga bcu pa'i mdo
Peking 121, vol. 5
English translation: Edward Conze. *The Short Prajñāpāramitā Texts,* 184-195. London: Luzac, 1973.

One Hundred Thousand Stanza Perfection of Wisdom Sūtra
śatasāhasrikāprajñāpāramitā
shes rab kyi pha rol tu phyin pa stong phrag brgya pa
Peking 730, vols.12-18; Tohoku 8, vols. *ka-a* (*'bum*); TBRC W22084
Condensed English translation: Edward Conze. *The Large Sūtra on Perfect Wisdom.* Berkeley: University of California Press, 1975.

One Letter Perfection of Wisdom Sūtra
ekākṣarīmātānāmasarvatathāgataprajñāpāramitāsūtra
de bzhin gshegs pa thams cad kyi yum shes rab kyi pha rol tu phyin pa yi ge gcig ma'i mdo
Peking 741, vol. 21; sde dge 23, Dharma vol. 12

Perfection of Wisdom in Few Letters
svalpākṣaraprajñāpāramitāsūtra
shes rab kyi pha rol tu phyin pa yi ge nyung ngu
Peking 159, vol. 6
English translation: Edward Conze. *The Short Prajñāpāramitā Texts,* 144-147. London: Luzac, 1973.

Twenty-five Thousand Stanza Perfection of Wisdom Sūtra

pañcaviṃśatisāhasrikāprajñāpāramitā
shes rab kyi pha rol tu phyin pa stong phrag nyi shu lnga pa
Peking 731, vol. 19; TBRC W22084
English translation (abridged): Edward Conze. *The Large Sūtra on the Perfection of Wisdom.* Berkeley: University of California Press, 1975.

Verse Summary of the Perfection of Wisdom
prajñāpāramitāsañcayagāthā
shes rab kyi pha rol tu phyin pa sdud pa tshigs su bcad pa
Peking 735, vol. 21; Tohoku 13, vol. *ka* (*shes rab sna tshogs*); TBRC W22084.34: 3-40
Sanskrit and Tibetan: Akira Yuyama. *Prajñā-pāramitā-ratna-guṇa-saṃcaya-gāthā (Sanskrit Recension A): Edited with an Introduction, Bibliographical Notes and a Tibetan Version from Tunhuang*. London: Cambridge University Press, 1976.
Sanskrit: E. E. Obermiller. *Prajñāpāramitā-ratnaguṇa-sañcayagāthā*. Osnabrück, Germany: Biblio Verlag, 1970. Also: P. L. Vaidya. *Mahāyāna-sūtra-saṃgraha.* Part I. Buddhist Sanskrit Texts, 17. Darbhanga, India: Mithila Institute, 1961.
English translation: Edward Conze. *The Perfection of Wisdom in Eight Thousand Lines & Its Verse Summary.* Bolinas, Calif.: Four Seasons Foundation, 1973.

2. 其他梵文與藏文著作

Abhayākaragupta (*'jigs med 'byung gnas sbas pa*)
Commentary on the "Eight Thousand Stanza Perfection of Wisdom Sūtra": Moonlight of Essential Points
aṣṭasāhasrikāprajñāpāramitāvṛttimarmakaumudī
shes rab kyi pha rol tu phyin pa brgyad stong pa'i 'grel pa gnad kyi zla 'od
Peking 5202, vol. 92; sde dge 3805, vol. *da*
Ornament to the Subduer's Thought
munimatālaṃkāra
thub pa'i dgongs rgyan
Peking 5294, vol.101; sde dge 3894, vol. *ha*

Āryavimuktisena (*'phags pa rnam grol sde,* ca. 6th century C.E.)
Commentary on (Maitreya's) "Treatise of Quintessential Instructions on the 'Superior Twenty-Five Thousand Stanza Perfection of Wisdom Sūtra': Ornament for the Clear Realizations"
pañcaviṃśatisāhasrikāprajñāpāramitopadeśaśāstrābhisamayālaṃkāravṛtti
'phags pa shes rab kyi pha rol tu phyin pa stong phrag nyi shu lnga pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi 'grel pa; abbr. nyi 'khri snang ba
Peking 5185, vol. 88
Sanskrit edition: *L'Abhisamayālamkāravrtti di Ārya-Vimuktisena: primo Abhisamaya / testo e note critiche [a cura di] Corrado Pensa.* Roma, Italy: Istituto Italiano per il Medio ed Estremo Oriente, 1967.
Tibetan edition: In *bstan 'gyur* (*sde dge*). TBRC W23703.80: 29-425, which is a PDF of: Delhi, India: Karmapae choedhey, Gyalwae sungrab partun khang, 1982-1985.

Atisha (*dīpaṃkaraśrījñāna, mar me mdzad ye shes,* 982-1054)
Lamp Summary of (Maitreya's) "Perfection of Wisdom"
prajñāpāramitāpiṇḍārthapradīpa
shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i don bsdus sgron ma
Peking 5201, vol. 92; sde dge 3804, vol. *tha*
Lamp for the Path to Enlightenment
bodhipathapradīpa
byang chub lam gyi sgron ma
Peking 5343, vol. 103; sde dge 3947, vol. *khi*
English translation with Atisha's autocommentary: Richard Sherbourne, S.J. *A Lamp for the*

Path and Commentary. London: George Allen and Unwin, 1983.
English translation: *Atisha's Lamp for the Path: An Oral Teaching by Geshe Sonam Rinchen*. Trans. and ed. Ruth Sonam. Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 1997.

Bhadanta Vimuktasena (*btsun pa grol sde*)
[Sub]commentary on (Maitreya's) "Treatise of Quintessential Instructions on the 'Superior Twenty-Five Thousand Stanza Perfection of Wisdom Sūtra': Ornament for the Clear Realizations"
āryapañcaviṃśatisāhasrikāprajñāpāramitopadeśaśāstrābhisamayālaṃkārakārikāvārttika
nyi khrid nam 'grel / 'phags pa shes rab kyi pha rol tu phyin pa stong phrag nyi shu lnga pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi tshig le'ur byas pa'i rnam par 'grel pa
Peking 5186, vol. 88

Buddhashrījñāna[a]
Commentary on (Maitreya's) "Treatise of Quintessential Instructions on the Supramundane Victorious Mother Perfection of Wisdom: Ornament for the Clear Realizations": Wisdom Lamp Garland
abhisamayālaṃkārabhagavatīprajñāpāramitopadeśaśāstravṛttiprajñāpradīpāvali
bcom ldan 'das ma shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi 'grel pa shes rab sgron ma'i phreng ba
Peking 5198, vol. 91; sde dge 3800, vol. *ta*
Commentary on the Difficult Points of the "Verse Summary"
sañcayagāthāpañjikā
bsdus pa tshig su bcad pa'i dka' 'grel
Peking 5196, vol. 91; sde dge 3798, vol. *nya*

Chandrakīrti (*zla ba grags pa,* seventh century)
Autocommentary on the "Supplement to (Nāgārjuna's) 'Treatise on the Middle'"
madhaymakāvatārabhāṣya
dbu ma la 'jug pa'i bshad pa / dbu ma la 'jug pa'i rang 'grel
Peking 5263, vol. 98; sde dge 3862, vol. 'a. Also: Dharmsala, India: Council of Religious and Cultural Affairs, 1968.
Tibetan: Louis de La Vallée Poussin. *Madhyamakāvatāra par Candrakīrti*. Bibliotheca Buddhica 9. Osnabrück, Germany: Biblio Verlag, 1970.
French translation (up to chap. 6, stanza 165): Louis de La Vallée Poussin. *Muséon* 8 (1907): 249-317; *Muséon* 11 (1910): 271-358; *Muséon* 12 (1911): 235-328.
German translation (chap. 6, stanzas 166-226): Helmut Tauscher. *Candrakīrti-Madhyamakāvatāraḥ und Madhyamakāvatārabhāṣyam*. Wiener Studien zur Tibetologie und Buddhismuskunde, 5. Vienna: Arbeitskreis für Tibetische und Buddhistische Studien Universität Wien, 1981.
Supplement to (Nāgārjuna's) "Treatise on the Middle"

[a] Gareth Sparham 提出以下疑問：

> 這兩本著作並不確定為同一作者所作，第一本在出版說明中記載，作者是 *kha che'i rigs kyi paṇḍita chen po buddha shrī jñāna*，而第二本在出版說明中所記載的作者則是 *dpon buddha śrī jñāna*。曇摩蜜多(Dharmamitra)明確地稱呼第二本的作者為 Buddhajñānashrī，布敦(*lung gi snye ma* p. 4)似乎認定兩本著作出自不同作者之手，*buddhajñānashrī* 與佛智足 *sangs rgyas ye shes zhabs* (*Buddhajñānapāda*)。宗喀巴大師引用第一本著作時稱之為 *shes rab sgron me/ma* and *bud dha shrī*，而稱後者為 *sdud pa'i dka'i 'grel* and *sang ye*。

madhyamakāvatāra
dbu ma la ’jug pa
Peking 5261, Peking 5262, vol. 98; sde dge 3861, sde dge 3862, vol. *’a*
Tibetan: Louis de La Vallée Poussin. *Madhyamakāvatāra par Candrakīrti*. Bibliotheca Buddhica 9. Osnabrück, Germany: Biblio Verlag, 1970.
English translation: C. W. Huntington, Jr. *The Emptiness of Emptiness: An Introduction to Early Indian Mādhyamika,* 147-195. Honolulu, Hawaii: University of Hawaii Press, 1989.
English translation (chaps. 1-5): Jeffrey Hopkins. *Compassion in Tibetan Buddhism*. London: Rider, 1980; reprint, Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 1980.
English translation (chap. 6): Stephen Batchelor. *Echoes of Voidness* by Geshé Rabten, 47-92. London: Wisdom Publications, 1983.
See also references under Chandrakīrti’s *Autocommentary on the “Supplement.”*

Chim Jam-pay-yang (*mchims ’jam pa’i dbyangs* or *mchims nam mkha’ grags,* died 1289 / 1290)
Commentary on [Vasubandhu’s] “Treasury of Manifest Knowledge”: Ornament of Manifest Knowledge
chos mngon mdzod kyi tshig le’ur byas pa’i ’grel pa mngon pa’i rgyan
Buxaduor, India: Nang bstan shes rig ’dzin skyong slob gnyer khang, n.d.

Dharmakīrti (*chos kyi grags pa,* seventh century)
Commentary on (Dignāga’s) “Compilation of Prime Cognition”
pramāṇavārttikakārikā
tshad ma rnam ’grel gyi tshig le’ur byas pa
Peking 5709, vol. 130; sde dge 4210, vol. ce. Also: Sarnath, India: Pleasure of Elegant Sayings Press, 1974.
Sanskrit: Dwarikadas Shastri. *Pramāṇavārttika of Āchārya Dharmakīrtti*. Varanasi, India: Bauddha Bharati, 1968.
Sanskrit and Tibetan: Yūsho Miyasaka. “*Pramāṇavarttika-kārikā:* Sanskrit and Tibetan.” *Indo Koten Kenkyu (Acta Indologica)* 2 (1971-72): 1-206.
English translation (chap. 2): Masatoshi Nagatomi. “A Study of Dharmakīrti’s Pramāṇavarttika: An English Translation and Annotation of the Pramāṇavarttika, Book I.” Ph. D. diss., Harvard University, 1957.
English translation (chap. 4): Tom J.F. Tillemans. *Dharmakīrti’s Pramāṇavārttika: An Annotated Translation of the Fourth Chapter (parārthānumāna),* vol. 1 (k. 1-148). Vienna: Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2000.

Dharmakīrtishrī (*chos kyi grags pa dpal / gser gling pa*)
Explanation of (Haribhadra’s) “Commentary on (Maitreya’s) ‘Treatise of Quintessential Instructions on the Perfection of Wisdom: Ornament for the Clear Realizations’”: Illumination of the Difficult to Realize
prajñāpāramitopadeśaśāstrābhisamayālaṃkāravṛttidurbodhālokānāmaṭīkā
shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi 'grel pa rtogs par dka' ba'i snang ba zhes bya ba'i 'grel bshad
Peking 5192, vol. 91; sde dge 3794, vol. *ja*

Dharmamitra (*chos kyi bshes gnyen*)
Explanation of (Haribhadra’s) Commentary on (Maitreya’s) “Ornament for the Clear Realizations”: Very Clear Words
abhisamayālaṃkārakārikāprajñāpāramitopadeśaśāstraṭīkāprasphuṭapadā
shes rab kyi pha rol tu phyin pa’i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa’i rgyan gyi tshig le’ur byas pa’i ’grel bshad tshig rab tu gsal ba
Peking 5194, vol. 91; sde dge 3796, vol. *nya*

Dharmashrī
Explanation of the “One Hundred Thousand Stanza Perfection of Wisdom Sūtra”
śatasāhasrikāvivaraṇa
stong phrag brgya pa'i rnam par bshad pa
Peking 5203, vol. 92; sde dge 3802, vol. *da*

Key to the Treasury of the Verse Summary of the Perfection of Wisdom
prajñāpāramitāsaṃcayagāthākośatāla
shes rab kyi pha rol tu phyin pa sdud pa'i tshig su bcad pa'i mdzod kyi lde mig
Peking 5204, vol. 92; sde dge 3806, vol. *da*

Gen-dün-drub, First Dalai Lama (*dge 'dun grub,* 1391-1474)
Commentary on (Guṇaprabha's) "Aphorisms on Discipline" / Essence of the Entire Discipline, Eloquent Holy Doctrine
legs par gsungs pa'i dam chos 'dul ba mtha' dag gi snying po
Collected Works of the First Dalai Lama dge-'dun-grub-pa. Gangtok, Sikkim: Dodrup Lama Sangye, 1978-1981.
Explanation of [Vasubandhu's] "Treasury of Manifest Knowledge": Illuminating the Path to Liberation
dam pa'i chos mngon pa'i mdzod kyi rnam par bshad pa thar lam gsal byed
Tibetan editions:
Collected Works of the First Dalai Lama dge-'dun-grub-pa, vol. 3. Gangtok, Sikkim: Dodrup Lama, 1978-1981.
Buxaduor, India: n.p., 1967. Also: Sarnath, India: wa na mtho' slob dge ldan spyi las khang, 1973.
English translation (chapters 1-5): David Patt. *Elucidating the Path to Liberation.* Ann Arbor, Mich.: University Microfilms, 1994.
English translation (chap. 6): Harvey B. Aronson, "The Buddhist Path: A Translation of the Sixth Chapter of the First Dalai Lama's *Path of Liberation*." *Tibet Journal* 5, no. 3 (1980): 29-51; 5, no. 4 (1980): 28-47; 12, no. 2 (1987): 25-40; 12, no. 3 (1987): 41-61.

Guṇaprabha (*yon tan 'od*)
Aphorisms on Discipline
vinayasūtra
'dul ba'i mdo
Peking 5619, vol. 123

Gung-thang Kön-chog-tan-pay-drön-me (*gung thang dkon mchog bstan pa'i sgron me,* 1762-1823)
Presentation of the Four Truths, Port of Those Wishing Liberation: Festival for the Wise
bden bzhi'i rnam gzhag thar 'dod 'jug ngogs mkhas pa'i dga' ston
Collected Works of Gun-thaṅ dkon-mchog bstan-pa'i sgron-me, vol. 2. New Delhi: Ngawang Gelek Demo, 1972.

Gung-thang Lo-drö-gya-tsho (*gung thang blo gros rgya mtsho,* 1851-1928/1930)
Annotations to (Haribhadra's) Small Clear Meaning Commentary on (Maitreya's) "Ornament for the Clear Realizations": Clearing Away the Darkness for Those Wanting Liberation
mngon rtogs rgyan gyi 'grel chung don gsal ba'i mchan 'grel kun bzang zhing gi nyi ma thar 'dod mun sel
Tibetan editions:
Lhasa (?): dge ldan legs bshad gsung rab 'grem spel khang, 2006.
TBRC W00EGS1017126, which is a PDF of: Lhasa (?): dge ldan legs bshad gsung rab 'grem spel khang, 2006.

Gyal-tshab-dar-ma-rin-chen (*rgyal tshab dar ma rin chen*, 1364-1432)
Explanation [of (Maitreya's) "Ornament for the Clear Realizations" and its Commentaries]: Ornament for the Essence/ Explanation Illuminating the Meaning of the Commentaries on (Maitreya's) "Treatise of Quintessential Instructions on the Perfection of Wisdom, Ornament for the Clear Realizations": Ornament for the Essence
rnam bshad snying po rgyan/ shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi 'grel pa don gsal ba'i rnam bshad snying po'i rgyan
Tibetan editions:
Sarnath: Gelugpa Student's Welfare Committee, 1980.
shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi 'grel pa don gsal ba'i rnam bshad snying po'i rgyan. TBRC W23692.2: 5-762, which is a PDF

of: sku 'bum monastery, Tibet: sku 'bum byams pa gling par khang, [19?].

Explanation of (Shāntideva's) "Engaging in the Bodhisattva Deeds": Entrance for Victor Children
byang chub sems dpa'i spyod pa la 'jug pa'i rnam bshad rgyal sras 'jug ngog
Sarnath: Pleasure of Elegant Sayings Printing Press, 1973

Illumination of the Path to Liberation / Explanation of (Dharmakīrti's) Commentary on (Dignāga's) "Compilation of Prime Cognition": Unerring Illumination of the Path to Liberation
thar lam gsal byed / tshad ma rnam 'grel gyi tshig le'ur byas pa'i rnam bshad thar lam phyin ci ma log par gsal bar byed pa
Tibetan editions:
Collected Works of Rgyal-tshab Dar-ma-rin-chen, vol. 6 (entire). Delhi: Guru Deva, 1982.
Collected Works of Rgyal-tshab Dar-ma-rin-chen, vol. 6 (entire). Delhi: Ngawang Gelek Demo, 1981.
Varanasi, India: Pleasure of Elegant Sayings Press, 1974.

Haribhadra (*seng ge bzang po,* late eighth century)

Clear Meaning Commentary / Commentary on (Maitreya's) "Treatise of Quintessential Instructions on the Perfection of Wisdom: Ornament for the Clear Realizations"
spuṭhārtha / abhisamayālaṃkāranāmaprajñāpāramitopadeśaśāstravṛtti
'grel pa don gsal / shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan ces bya ba'i 'grel pa
Sanskrit editions:
Amano, Kōei. *A study on the Abhisamaya-alaṃkāra-kārikā-śāstra-vṛtti*. Rev. ed. Yanai City, Japan: Rokoku Bunko, 2008.
Tripathi, Ram Shankar. *Slob-dpon Seṅ-ge-bzaṅ-pos mdzad pa'i Mṅon-par-rtogs-pa'i-rgyan gyi 'grel pa Don-gsal (Prajñāpāramitopadeśaśāstre Ācāryaharibhadraviracitā Abhisamayālaṅkāravṛttiḥ Sphuṭārtha),* 1977. 2nd ed. Sarnath, India: Central Institute of Higher Tibetan Studies. 1993.
Wogihara, Unrai. *Abhisamayālaṃkārālokā Prajñā-pāramitā-vyākhyā, The Work of Haribhadra.* 7 vols. Tokyo: Toyo Bunko, 1932-1935; reprint, Tokyo: Sankibo Buddhist Book Store, 1973.
Wogihara, Unrai, ed. *Abhisamayālaṃkārālokā Prajñāpāramitāvyākhyā: Commentary on aṣṭasāhasrikā-prajñāpāramitā by Haribhadra, Together with the Text Commented on.* Tokyo, Japan: The Toyo Bunko, 1973.
Tibetan edition: In *bstan 'gyur* (*sde dge*). TBRC W23703 86: 158-281, which is a PDF of: Delhi, India: Karmapae choedhey, Gyalwae sungrab partun khang, 1982-1985.
English translation: Sparham, Gareth. *Āryavimuktisena, Maitreyanātha, and Haribhadra. Abhisamayālaṃkāra with Vṛtti and Ālokā.* 4 vols. Fremont, CA: Jain Publishing Company, 2006-2011.

Commentary on the Difficult Points of the "Verse Summary of the Precious Qualities of the Supramundane Victorious [Mother]" / Commentary that Makes the Difficult Points of the "Verse Summary of the Precious Qualities of the Supramundane Victorious [Mother]" Easy to Understand
bhagavatīratnaguṇasaṃcayagāthāpañjikāsubodhinīnāma
bcom ldan 'das yon tan rin po che sdus pa'i tshig su bcad pa'i dka' 'grel
Peking 5190; sde dge 3792

[Commentary on the] "Twenty-Five Thousand Stanza Perfection of Wisdom Sūtra"
pañcaviṃśatisāhasrikā-prajñāpāramitā
shes rab kyi pha rol tu phyin pa stong phrag nyi shu lnga pa
Peking 5188; sde dge 3790

Explanation of the "Eight Thousand Stanza Perfection of Wisdom Sūtra": Illumination of (Maitreya's) "Ornament for the Clear Realizations"
aṣṭasāhasrikāprajñāpāramitāvyākhyānābhisamayālaṃkārālokā
shes rab kyi pha rol tu phyin pa brgyad stong pa'i bshad pa mngon par rtogs pa'i rgyan gyi snang ba

In *bstan 'gyur* (*sde dge*). TBRC W23703.85: 4-683, which is a PDF of: Delhi, India: Karmapae choedhey, Gyalwae sungrab partun khang, 1982-1985.

Jam-yang-shay-pa Ngag-wang-tson-drü (*'jam dbyangs bzhad pa'i rdo rje ngag dbang brtson grus,* 1648-1721/1722)

Eloquent Presentation of the Eight Categories and Seventy Topics: Sacred Word of Guru Ajita

dngos po brgyad don bdun cu'i rnam bzhag legs par bshad pa mi pham bla ma'i zhal lung

Tibetan editions:

bla brang edition:

"2011 TBRC *bla brang*" = In *kun mkhyen 'jam dbyangs bzhad pa'i rdo rje mchog gi gsung 'bum,* vol. 14. TBRC W22186.14: 115-178, which is a PDF of: bla brang bkra shis 'khyil: bla brang brka shis 'khyil dgon, publishing date unknown. [Preferred edition since it has not been retouched.]

"1973 Ngawang Gelek *bla brang*" = *Collected Works of 'Jam-dbyaṅs-bźad-pa'i-rdo-rje,* vol. 15. New Delhi, India: Ngawang Gelek Demo, 1973. [Retouched edition.]

"1995 Mundgod revision of Ngawang Gelek *bla brang*" = *Collected Works of 'Jam-dbyaṅs-bźad-pa'i-rdo-rje,* vol. 16. New Delhi, India: Ngawang Gelek Demo, 1995. Also available at: TBRC W21503-0413. [Further retouched edition.]

"1999 Mundgod" = *dngos po brgyad don bdun cu'i rnam gzhag legs par bshad pa mi pham bla ma'i zhal lung. In don bdun cu dang sa lam sogs nyer mkho'i skor phyogs bsgrigs:* 1-55. Mundgod, India: Drepung Gomang Library, 1999.

"1999 Tōyō Bunko CD-ROM" = "Tibetan texts of *don bdun bcu* of *'jam dbyangs bzhad pa* and *rigs lam 'phrul gyi lde mig* of *dkon mchog bstan pa'i sgron me*." In the Toyo Bunko Database CD Release II. Tokyo, Japan: Tōyō Bunko, 1999. CD-ROM. [This edition is based on the 1999 Mundgod.]

"2001 Kan su'u" = *dngos po brgyad don bdun cu'i rnam gzhag legs par bshad pa mi pham bla ma'i zhal lung.* In *don bdun cu dang sa lam sogs nyer mkho'i skor phyogs bsgrigs:* 88-146. Kan su'u, China: mi rigs dpe skrun khang, 2001.

"2005 Mundgod" = *dngos po brgyad don bdun cu'i rnam gzhag legs par bshad pa mi pham bla ma'i zhal lung.* In *don bdun cu dang sa lam sogs nyer mkho'i skor phyogs bsgrigs:* 1-67. Mundgod, India: Drepung Gomang Library, 2005.

Go-mang Lhasa edition:

"1987 Go-mang Lhasa (first printing)" = *don bdun cu'i mtha' spyod mi pham bla ma'i zhal lung gsal ba'i legs bshad blo gsal mgul rgyan.* 1a-20a. Go-mang College: Lha-sa, Tibet: n.d. (PDF of complete printing available at UMA Institute for Tibetan Studies, http://www.uma-tibet.org.) Named "1987" because of being acquired in Lha-sa, Tibet, at Go-mang College in 1987.

"1987 Go-mang Lhasa (second printing)" = *don bdun cu'i mtha' spyod mi pham bla ma'i zhal lung gsal ba'i legs bshad blo gsal mgul rgyan.* 3a-20a. Go-mang College: Lha-sa, Tibet: n.d. (PDF of incomplete printing available at UMA Institute for Tibetan Studies, http://www.uma-tibet.org.) Named "1987" because of being acquired in Lha-sa, Tibet, at Go-mang College in 1987.

Great Exposition of Tenets / Explanation of "Tenets": Sun of the Land of Samantabhadra Brilliantly Illuminating All of Our Own and Others' Tenets and the Meaning of the Profound [Emptiness], Ocean of Scripture and Reasoning Fulfilling All Hopes of All Beings

grub mtha' chen mo / grub mtha'i rnam bshad rang gzhan grub mtha' kun dang zab don mchog tu gsal ba kun bzang zhing gi nyi ma lung rigs rgya mtsho skye dgu'i re ba kun skong

Edition cited: Musoorie, India: Dalama, 1962. Also: *Collected Works of 'Jam-dbyaṅs-bźad-pa'i-rdo-rje,* vol. 14 (entire). New Delhi: Ngawang Gelek Demo, 1973. Also: Mundgod, India: Drepung Gomang Library, 1999.

English translation (entire root text and edited portions of the autocommentary and Nga-wang-pel-den's *Annotations*): Jeffrey Hopkins. *Maps of the Profound: Jam-yang-shay-ba's Great Exposition of Buddhist and Non-Buddhist Views on the Nature of Reality.* Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 2003.

English translation (beginning of the chapter on the Consequence School): Jeffrey Hopkins. *Meditation on Emptiness,* 581-697. London: Wisdom Publications, 1983; rev. ed., Boston: Wisdom Publications, 1996.

English translation of root text with Losang Gonchok's commentary: Daniel Cozort and Craig Preston. *Buddhist Philosophy: Losang Gonchok's Short Commentary to Jamyang Shayba's Root Text on Tenets***.** Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 2003.

Translation of the section of the distinctive tenets of the Consequence School: Daniel Cozort, *Unique Tenets of the Middle Way Consequence School* (Ithaca, N.Y.: Snow Lion, 1998).

Great Exposition of the Middle / Decisive Analysis of (Chandrakīrti's) "Supplement to (Nāgārjuna's) 'Treatise on the Middle'": Treasury of Scripture and Reasoning, Thoroughly Illuminating the Profound Meaning [of Emptiness], Entrance for the Fortunate

dbu ma chen mo / dbu ma 'jug pa'i mtha' dpyod lung rigs gter mdzod zab don kun gsal skal bzang 'jug ngogs

Tibetan editions:

Collected Works of 'Jam-dbyaṅs-bźad-pa'i-rdo-rje, vol. 9 (entire). New Delhi: Ngawang Gelek Demo, 1973.

Buxaduor, India: Gomang, 1967.

Translation of the section on the two truths: Guy M. Newland's Ph.D. thesis, *The Two truths: a study of Mādhyamika philosophy as presented in the Monastic textbooks of the Ge-luk-ba order of Tibetan Buddhism.*

Jay-tsun Chö-kyi-gyal-tshan (*se ra rje btsun chos kyi rgyal mtshan,* 1469-1546)

Excellent Means Definitely Revealing the Eight Categories and Seventy Topics, the Topics of (Maitreya's) "Treatise of Quintessential Instructions on the Perfection of Wisdom: Ornament for the Clear Realizations," the Stainless Oral Transmission of Jay-tsun-chö-kyi-gyal-tshan

bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi brjod bya dngos brgyad don bdun cu nges par 'byed pa'i thabs dam pa rje btsun chos kyi rgyal mtshan gyi gsung rgyun dri ma med pa

Indian block-print, n.d.

dngos po brgyad don bdun cu'i rnam gzhag. In *don bdun cu dang sa lam sogs nyer mkho'i skor phyogs bsgrigs bzhugs so:* 1-44.

kan su'u, China: mi rigs dpe skrun khang, 2005.

Rje btsun pa'i Don bdun cu: An Introduction to the Abhisamayālaṅkāra

Edited with Introduction by Shunzō Onoda

Kyoto, Japan: The Association of Indian and Buddhist Studies, Nagoya University, 1983.

Khay-drub-ge-leg-pal-sang (mkhas grub dge legs dpal bzang*,* 1385-1438)

Extensive Explanation of (Dharmakīrti's) "Commentary on (Dignāga's) 'Compilation of Prime Cognition'": Ocean of Reasoning

tshad ma rnam 'grel gyi rgya cher bshad pa rigs pa'i rgya mtsho

TBRC W1KG10279, vol. 10 (*tha*), 623-1006: pdf of bla brang bkra shis 'khyil par khang edition, 199?

Kön-chog-jig-may-wang-po (*dkon mchog 'jigs med dbang po,* 1728-1791)

Condensed Presentation of the Eight Categories and Seventy Topics

dngos brgyad don bdun cu'i rnam bzhag bsdus pa

Collected Works of dKon-mchog-'jigs-med-dbang-po, vol. 6. New Delhi: Ngawang Gelek Demo, 1972.

Precious Garland of Tenets / Presentation of Tenets: A Precious Garland

grub pa'i mtha'i rnam par bzhag pa rin po che'i phreng ba

Tibetan: K. Mimaki. Le Grub mtha' rnam bzhag rin chen phreṅ ba de dkon mchog 'jigs med dbaṅ po (1728-1791), *Zinbun* [The Research Institute for Humanistic Studies, Kyoto University], 14 (1977):55-112. Also, Collected Works of dkon-mchog-'jigs-med-dbaṅ-po, vol. 6, 485-535. New Delhi: Ngawang Gelek Demo, 1972. Also: Xylograph in thirty-two folios from the Lessing collection of the rare book section of the University of Wisconsin Library, which is item 47 in Leonard Zwilling. *Tibetan Blockprints in the Department of Rare Books and Special Collections.* Madison, Wis.: University of Wisconsin-Madison Libraries, 1984. Also:

Mundgod, India: blo gsal gling Press, 1980. Also: Dharmsala, India: Tibetan Cultural Printing Press, 1967. Also: Dharmsala, India: Teaching Training, n.d. Also: A blockprint edition in twenty-eight folios obtained in 1987 from Go-mang College in Hla-sa, printed on blocks that predate the Cultural Revolution.

English translation: Geshe Lhundup Sopa and Jeffrey Hopkins. *Practice and Theory of Tibetan Buddhism,* 48-145. New York: Grove, 1976; rev. ed., *Cutting through Appearances: Practice and Theory of Tibetan Buddhism,* 109-322. Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 1989. Also: H. V. Guenther. *Buddhist Philosophy in Theory and Practice*. Baltimore, Md.: Penguin, 1972. Also, the chapters on the Autonomy School and the Consequence School: Shōtarō Iida. *Reason and Emptiness,* 27-51. Tokyo: Hokuseido, 1980.

Presentation of the Grounds and Paths: Beautiful Ornament of the Three Vehicles

sa lam gyi rnam bzhag theg gsum mdzes rgyan

Collected Works of dkon-mchog-'jigs-med-dbaṅ-po, vol. 7. New Delhi: Ngawang Gelek Demo, 1972.

English translation: Elizabeth Napper. Kön-chog-jig-may-wang-po's *Presentation of the Grounds and Paths: Beautiful Ornament of the Three Vehicles,* With Commentary by Dan-ma-lo-chö. UMA Institute for Tibetan Studies, 2013: downloadable at: http://uma-tibet.org/edu/gomang/phar_phyin/salam.php.

Thorough Expression of the Natures of the One Hundred Seventy-Three Aspects of the Three Exalted Knowers: White Lotus Vine of Eloquence

mkhyen gsum gyi rnam pa brgya dang don gsum gyi rang bzhin yang dag par brjod pa legs bshad padma dkar po'i khri shing

Tibetan editions:

Collected Works of dKon-mchog-'jigs-med-dbang-po, vol. 6. New Delhi, India: Ngawang Gelek Demo, 1971.

In *gsung 'bum/ dkon mchog 'jigs med dbang po* (*bla brang par ma*). TBRC W2122.6: 627-646, which is a PDF of: bla brang bkra shis 'khyil, Tibet: bla brang dgon pa, 1999.

Kumārashrībhadra

Summary of (Maitreya's) "Perfection of Wisdom"

prajñāpāramitāpiṇḍārtha

shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i don bsdus pa

Peking 5195, vol. 91; sde dge 3797, vol. *nya*

Long-döl Ngag-wang-lo-sang (*klong rdol ngag dbang blo bzang,* 1719-1794)

Vocabulary Occurring in the Perfection of Wisdom

phar phyin las byung ba'i ming gi rnam grangs

Tibetan editions:

Collected Works, Śata-Piṭaka Series, vol. 100. New Delhi, India: International Academy of Indian Culture, 1973.

TBRC W87: 343-412, which is a PDF of: khreng tu'u, China: [s.n.], [199-].

Lo-sang-chö-kyi-gyal-tshan (*blo bzang chos kyi rgyal mtshan,* 1570-1662)

Explanation of the First Category in the Ocean of Good Explanation Illuminating the Essence of the Essence of (Maitreya's) "Treatise of Quintessential Instructions on the Perfection of Wisdom: Ornament for the Clear Realizations"

shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan gyi snying po'i snying po gsal bar legs par bshad pa'i rgya mtsho las skabs dang po'i rnam par bshad pa

Tibetan editions:

Collected Works, vol. 4. New Delhi, India: Mongolian Lama Gurudeva, 1973.

TBRC W23430.4: 265-346, which is a PDF of: New Delhi, India: Mongolian Lama Gurudeva, 1973.

Maitreya (*byams pa*)

Ornament for the Clear Realizations/ Treatise of Quintessential Instructions on the Perfection of Wisdom, Ornament for the Clear Realizations

abhisamayālaṃkāra/ abhisamayālaṁkāra-nāma-prajñāpāramitopadeśaśāstrakārikā

mngon par rtogs pa'i rgyan/ shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan shes bya ba'i tshig le'ur byas pa

Sanskrit editions:

Amano, Kōei. *A study on the Abhisamaya-alaṃkāra-kārikā-śāstra-vṛtti*. Rev. ed. Yanai City, Japan: Rokoku Bunko, 2008.

Stcherbatsky, Theodore and Eugène Obermiller, eds. *Abhisamayālaṅkāra-Prajñāpāramitā-Upadeśa-śāstra: The Work of Bodhisattva Maitreya*. Bibliotheca Indo-Buddhica Series. Reprint ed. Delhi, India: Sri Satguru Publications, 1992.

Tibetan editions:

Asian Classics Input Project, http://www.asianclassics.org/reader.php?collection=tengyur&index=3786.

co ne: TBRC W1GS66030.80: 5-30, which is a PDF of: Co ne dgon chen: co ne, 1926.

dpe bsdur ma: vol. 49: 3-32. Beijing, China: Krung go'i bod rig pa'i dpe skrun khang, 1994-2008.

Peking 5184, vol. 88 (*śer-phyin,* I): 1-15a.8. Tokyo; Kyoto, Japan: Tibetan Tripitaka Research Institute, 1955-1961.

snar thang: TBRC W22704.89: 5-30, which is a PDF of: Narthang: s. n., 1800?.

sde dge: TBRC W23703.80:3-28, which is a PDF of: Delhi: Karmapae Choedhey, Gyalwae sungrab partun khang, 1982-1985.

English translations:

Brunnhölzl, Karl. *Gone Beyond: The Prajñāpāramitā Sūtras, The Ornament of Clear Realization, and its Commentaries in the Tibetan Kagyü tradition*. The Tsadra Foundation series. 2 vols. Ithaca, NY: Snow Lion Publications, 2011-2012.

———. *Groundless Paths: The Prajñāpāramitā Sūtras, The Ornament of Clear Realization, and Its Commentaries in the Tibetan Nyingma Tradition.* Ithaca, NY: Snow Lion Publications, 2012.

Conze, Edward.*Abhisamayālaṅkāra: Introduction and Translation from Original Text with Sanskrit-Tibetan Index.* Roma, Italy: Is. M.E.O., 1954.

Sparham, Gareth. *Āryavimuktisena, Maitreyanātha, and Haribhadra. Abhisamayālaṃkāra with Vṛtti and Ālokā.* 4 vols. Fremont, CA: Jain Publishing Company., 2006-2011.

———. *Golden Garland of Eloquence: legs bshad gser phreng,* 4 vols. Fremont, CA: Jain Publishing Company, 2008-2010.

Ornament for the Great Vehicle Sūtras

mahāyānasūtrālaṃkāra

theg pa chen po'i mdo sde rgyan gyi tshig le'ur byas pa

Peking 5521, vol. 108; Dharma vol. 77

Tibetan edition: *sde dge:* TBRC W23703.123: 3-80, which is a PDF of: Delhi: Karmapae choedhey, Gyalwae sungrab partun khang, 1982-1985.

Sanskrit edition: Sitansusekhar Bagchi. *Mahāyāna-Sūtrālaṃkāraḥ of Asaṅga* [with Vasubandhu's commentary]. Buddhist Sanskrit Texts 13. Darbhanga, India: Mithila Institute, 1970.

Sanskrit text and translation into French: Sylvain Lévi. *Mahāyānasūtrālaṃkāra, exposé de la doctrine du grand véhicule selon le système Yogācāra*. 2 vols. Paris: Bibliothèque de l'École des Hautes Études, 1907, 1911.

Nāgārjuna (*klu sgrub,* first to second century, C.E.)

Precious Garland of Advice for the King

rājaparikathāratnāvalī

rgyal po la gtam bya ba rin po che'i phreng ba

Peking 5658, vol. 129; Dharma vol. 93

Sanskrit, Tibetan, and Chinese: Michael Hahn. *Nāgārjuna's Ratnāvalī.* vol. 1. *The Basic Texts (Sanskrit, Tibetan, and Chinese).* Bonn: Indica et Tibetica Verlag, 1982.

English translations:

Jeffrey Hopkins. *Nāgārjuna's Precious Garland: Buddhist Advice for Living and Liberation,*

94-164. Ithaca, New York: Snow Lion Publications, 1998. Supersedes that in: Nāgārjuna and the Seventh Dalai Lama. *The Precious Garland and the Song of the Four Mindfulnesses,* translated by Jeffrey Hopkins, 17-93. London: George Allen and Unwin, 1975; New York: Harper and Row, 1975; reprint, in H.H. the Dalai Lama, Tenzin Gyatso. *The Buddhism of Tibet.* London: George Allen and Unwin, 1983; reprint, Ithaca, New York: Snow Lion Publications, 1987.

John Dunne and Sara McClintock. *The Precious Garland: An Epistle to a King.* Boston: Wisdom Publications, 1997.

Of 223 stanzas (chap. 1, 1-77; chap. 2, 1-46; chap. 4, 1-100): Giuseppe Tucci. "The *Ratnāvalī* of Nāgārjuna." *Journal of the Royal Asiatic Society* (1934): 307-325; (1936): 237-52, 423-35.

Japanese translation: Uryūzu Ryushin. *Butten II, Sekai Koten Bungaku Zenshu,* 7 (July, 1965): 349-72. Edited by Nakamura Hajime. Tokyo: Chikuma Shobō. Also: Uryūzu Ryushin. *Daijō Butten,* 14 (1974): 231-316. *Ryūju Ronshū.* Edited by Kajiyama Yuichi and Uryūzu Ryushin. Tokyo: Chūōkōronsha.

Danish translation: Christian Lindtner. *Nagarjuna, Juvelkaeden og andre skrifter.* Copenhagen: 1980.

Ngag-wang-pal-dan (*ngag dbang dpal ldan,* b. 1797), also known as Pal-dan-chö-jay (*dpal ldan chos rje*)

Explanation of (Maitreya's) Treatise "Ornament for the Clear Realizations" from the Approach of the Meaning of the Words: Sacred Word of Maitreyanātha

bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan tshig don gyi sgo nas bshad pa byams mgon zhal lung

TBRC W5926-3:221-416, which is a PDF of: Delhi: Mongolian Lama Gurudeva, 1983.

Paṇ-chen Sö-nam-drag-pa (*paṇ chen bsod nams grags pa,* 1478-1554)

General-Meaning Commentary on the Perfection of Wisdom/ Good Explanation of the Meaning of (Gyal-tshab's) "Explanation Illuminating the Meaning of the Commentaries on (Maitreya's) 'Treatise of Quintessential Instructions on the Perfection of Wisdom, Ornament for the Clear Realizations': Ornament for the Essence": Lamp Illuminating the Meaning of the Mother

phar phyin spyi don/ shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan 'grel pa dang bcas pa'i rnam bshad snying po rgyan gyi don legs par bshad pa yum don gsal ba'i sgron me

Buxaduor: Nang bstan shes rig 'dzin skyong slob gnyer khang, 1963.

Prajñākaramati (*shes rab 'byung gnas blo gros,* 950-1030)

Summary of (Haribhadra's) "Commentary on (Maitreya's) 'Ornament for the Clear Realizations'"

abhisamayālaṃkāravṛittipiṇḍārtha

mngon par rtogs pa'i rgyan gyi 'grel pa'i bsdus don

Peking 5193, vol. 91; sde dge 3795, vol. *ja*

Ratnākarashānti (*rin chen 'byung gnas zhi ba*)

Commentary on the Difficult Points of the "Eight Thousand Stanza Perfection of Wisdom Sūtra": The Supreme Essence

ārya-aṣṭasāhasrikāprajñāpāramitāpañjikāsārottamā

phags pa shes rab kyi pha rol tu phyin pa brgyad stong pa'i dka' 'grel snying po mchog

Peking 5200, vol. 92; sde dge 3803, vol. *tha*

Pure Commentary on (Maitreya's) "Ornament for the Clear Realizations"

abhisamayālaṃkārakārikāvṛittiśuddhamatīnāma

mngon par rtogs pa'i rgyan gyi 'grel pa'i tshig le'ur byas pa'i 'grel pa dag ldan

Peking 5199, vol. 91; sde dge 3801, vol. *ta*

Quintessential Instructions on the Perfection of Wisdom

prajñāpāramitopadeśa

shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag

Peking 5579, vol. 114; sde dge 4079, vol. *hi*

Ratnakīrti

Commentary on (Maitreya's) "Ornament for the Clear Realizations": A Portion of Glory

abhisamayālaṃkāravṛittikīrtikalānāma
mngon par rtogs pa'i rgyan gyi 'grel pa grags pa'i cha
Peking 5197, vol. 91; sde dge 3799, vol. *nya*

Shāntideva (*zhi ba lha,* eighth century)
Compendium of Instructions
śikṣāsamuccaya
bslab pa kun las btus pa
Peking 5272, vol. 102; sde dge 3940, vol. khi
English Translation: C. Bendall and W.H.D. Rouse. *Śikṣā Samuccaya*. Delhi: Motilal, 1971.
Edited Sanskrit: Cecil Bendall. *Çikshāsamuccaya: A Compendium of Buddhistic Teaching.* Bibliotheca Buddhica 1. Osnabrück, Germany: Biblio Verlag, 1970.
Engaging in the Bodhisattva Deeds
bodhi[sattva]caryāvatāra
byang chub sems dpa'i spyod pa la 'jug pa
sde dge 3871, dbu ma, vol. *la*
Sanskrit: P. L. Vaidya. *Bodhicaryāvatāra*. Buddhist Sanskrit Texts 12. Darbhanga, India: Mithila Institute, 1988.
Sanskrit and Tibetan: Vidhushekara Bhattacharya. *Bodhicaryāvatāra*. Bibliotheca Indica, 280. Calcutta: Asiatic Society, 1960.
Sanskrit and Tibetan with Hindi translation: Rāmaśaṃkara Tripāthī, ed. *Bodhicaryāvatāra*. Bauddha-Himālaya-Granthamālā, 8. Leh, Ladākh: Central Institute of Buddhist Studies, 1989.
English translations:
Stephen Batchelor. *A Guide to the Bodhisattva's Way of Life.* Dharmsala, India: Library of Tibetan Works and Archives, 1979.
Marion Matics. *Entering the Path of Enlightenment*. New York: Macmillan, 1970.
Kate Crosby and Andrew Skilton. *The Bodhicaryāvatāra*. Oxford: Oxford University Press, 1996.
Padmakara Translation Group. *The Way of the Bodhisattva*. Boston: Shambhala, 1997.
Vesna A. Wallace and B. Alan Wallace. *A Guide to the Bodhisattva Way of Life*. Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 1997.
Contemporary commentary:
H.H. the Dalai Lama, Tenzin Gyatso. *Transcendent Wisdom*. Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 1988.
H.H. the Dalai Lama, Tenzin Gyatso. *A Flash of Lightning in the Dark of the Night*. Boston: Shambhala, 1994.

Smṛtijñānakīrti
Indicating Through Eight Concordant Meanings the Mother Perfection of Wisdom Taught Extensively in One Hundred Thousand, Taught in Medium Length in Twenty-five Thousand, and Taught in Brief in Eight Thousand [Stanzas]
prajñāpāramitāmātṛikāśatasāhasrikābṛhacchāsana-pañcaviṃśatisāhasrikāmadhyaśāsanāṣṭādaśasāhasrikālaghuśāsanāṣṭasamānārthaśāsana
yum shes rab kyi pha rol tu phyin pa brgyas par bstan pa 'bum dang 'bring du bstan pa nyi khri lnga stong dang bsdus te bstan pa khri brgyad stong pa rnams mthun par don brgyad kyis bstan pa
Peking 5187, vol. 88; sde dge 3789, vol. *kha*

Tsong-kha-pa Lo-sang-drag-pa (*tsong kha pa blo bzang grags pa,* 1357-1419)
Extensive Explanation of (Chandrakīrti's) "Supplement to (Nāgārjuna's) 'Treatise on the Middle'": Illumination of the Thought
dbu ma la 'jug pa'i rgya cher bshad pa dgongs pa rab gsal
Peking 6143, vol. 154. Also: Dharmsala, India: Tibetan Cultural Printing Press, n.d. Also: Sarnath, India: Pleasure of Elegant Sayings Press, 1973. Also: Delhi: Ngawang Gelek, 1975.

Also: Delhi: Guru Deva, 1979.

English translation (chaps. 1-5): Jeffrey Hopkins. *Compassion in Tibetan Buddhism,* 93-230. Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 1980; the portion of the book that is Tsong-kha-pa's *Illumination of the Thought* (chapters 1-5) is downloadable at: http://uma-tibet.org/edu/gomang/dbu_ma/middle.php.

English translation (chap. 6, stanzas 1-7): Jeffrey Hopkins and Anne C. Klein. *Path to the Middle: Madhyamaka Philosophy in Tibet: The Oral Scholarship of Kensur Yeshay Tupden,* by Anne C. Klein, 147-183, 252-271. Albany, N.Y.: State University of New York Press, 1994.

Golden Garland of Eloquence / Extensive Explanation of (Maitreya's) "Treatise of Quintessential Instructions on the Perfection of Wisdom: Ornament for the Clear Realizations" as Well as Its Commentaries: Golden Garland of Eloquence

legs bshad gser 'phreng / shes rab kyi pha rol tu phyin pa'i man ngag gi bstan bcos mngon par rtogs pa'i rgyan 'grel pa dang bcas pa'i rgya cher bshad pa legs bshad gser gyi phreng ba

Tibetan editions:

In *gsung 'bum/ tsong kha pa* (*bkra shis lhun po par rnying*). New Delhi, India: Ngawang Gelek Demo, 1977.

TBRC W22109.3219, which is a PDF of: gedan sungrab minyam gyunphel series (Ngawang Gelek Demo), 1977.

English translation: Sparham, Gareth. *Golden Garland of Eloquence: legs bshad gser phreng,* 4 vols. Fremont, CA: Jain Publishing Company, 2008-2010.

Great Exposition of Secret Mantra / The Stages of the Path to a Conqueror and Pervasive Master, a Great Vajradhara: Revealing All Secret Topics

sngags rim chen mo / rgyal ba khyab bdag rdo rje 'chang chen po'i lam gyi rim pa gsang ba kun gyi gnad rnam par phye ba

Peking 6210, vol. 161. Also: Delhi: Ngawang Gelek, 1975. Also: Delhi: Guru Deva, 1979.

English translation (chap. 1): H.H. the Dalai Lama, Tsong-kha-pa, and Jeffrey Hopkins. *Tantra in Tibet.* London: George Allen and Unwin, 1977; reprint, with minor corrections, Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 1987.

English translation (chaps. 2-3): H.H. the Dalai Lama, Tsong-kha-pa, and Jeffrey Hopkins. *The Yoga of Tibet.* London: George Allen and Unwin, 1981; reprinted as *Deity Yoga.* Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 1987.

English translation (chap. 4): H.H. the Dalai Lama, Dzong-ka-ba, and Jeffrey Hopkins. *Yoga Tantra: Paths to Magical Feats.* Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 2005.

Great Exposition of the Stages of the Path / Stages of the Path to Enlightenment Thoroughly Teaching All the Stages of Practice of the Three Types of Beings

lam rim chen mo / skyes bu gsum gyi nyams su blang ba'i rim pa thams cad tshang bar ston pa'i byang chub lam gyi rim pa

Peking 6001, vol. 152. Also: Dharmsala, India: Tibetan Cultural Printing Press, 1964. Also: Delhi: Ngawang Gelek, 1975. Also: Delhi: Guru Deva, 1979.

Edited Tibetan: Tsultrim Kelsang Khangkar. *The Great Treatise on the Stages of the Path to Enlightenment (Lam Rim Chen Mo).* Japanese and Tibetan Buddhist Culture Series, 6. Kyoto: Tibetan Buddhist Culture Association, 2001.

English translation: Lamrim Chenmo Translation Committee. *The Great Treatise on the Stages of the Path to Enlightenment.* 3 vols. Joshua W.C. Cutler, editor-in-chief, Guy Newland, editor. Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 2000-2004.

English translation of the part on the excessively broad object of negation: Elizabeth Napper. *Dependent-Arising and Emptiness,* 153-215. London: Wisdom Publications, 1989.

English translation of the part on the excessively narrow object of negation: William Magee. *The Nature of Things: Emptiness and Essence in the Geluk World,* 179-192. Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 1999.

English translation of the parts on calm abiding and special insight: Alex Wayman. *Calming the Mind and Discerning the Real,* 81-431. New York: Columbia University Press, 1978; reprint, New Delhi, Motilal Banarsidass, 1979.

Medium-Length Exposition of the Stages of the Path to Enlightenment to be Practiced by Beings of the Three Capacities / Medium-Length Exposition of the Stages of the Path to Enlightenment to be Practiced by Beings of the Three Capacities together with an Outline / Short Exposition of the Stages of the Path to Enlightenment

skyes bu gsum gyis nyams su blang ba'i byang chub lam gyi rim pa / skyes bu gsum gyi nyams su blang ba'i byang chub lam gyi rim pa bring po sa bcad kha skong dang bcas pa / lam rim 'bring / lam rim chung ngu

Tibetan editions:

Mundgod, India: dga' ldan shar rtse, n.d. (includes outline of topics by Trijang Rinbochay).

Bylakuppe, India: Sera Je Library, 1999 (includes outline of topics by Trijang Rinbochay).

Peking 6002, vol. 152-153.

Dharmsala, India: Tibetan Cultural Printing Press, 1968.

Delhi: Ngawang Gelek, 1975. Also: Delhi: Guru Deva, 1979.

English translation of the section on special insight:

Jeffrey Hopkins. In *Tsong-kha-pa's Final Exposition of Wisdom.* Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 2008.

Robert Thurman. "The Middle Transcendent Insight." *Life and Teachings of Tsong Khapa,* 108-185. Dharmsala, India: Library of Tibetan Works and Archives, 1982.

Edited Tibetan text and Japanese translation of the section on special insight:

Tsultrim Kelsang Khangkar and Takada Yorihito. *A Study of Tsong khapa's Mādhyamika Philosophy 1: Annotated Japanese translation of the Vipaśyanā Section of Medium Exposition of the Stages of the Path (Lam rim).* Tsong kha pa chuugan tetsugaku no kenkyuu 1, Bodaidousidairon chuuhen, kan no shou: wayaku, Tsultrim Kelsang Khangkar and Takada Yorihito, Kyoto: Buneido, 1996.

Japanese translation: Tsultrim Kelsang Khangkar and Takashi Rujinaka. *The Treatise on the Stages of the Path to Enlightenment by rJe Tsong kha pa: An Annotated Japanese Translation of Byang chub Lam rim chung ba.* Kyoto: Unio Corporation, 2005.

Vasubandhu (*dbyig gnyen,* fl. 360)

Treasury of Manifest Knowledge

abhidharmakośa

chos mngon pa'i mdzod

Peking 5590, vol. 115

Sanskrit: Swami Dwarikadas Shastri. *Abhidharmakośa and Bhāṣya of Ācārya Vasubandhu with Sphuṭārtha Commentary of Ācārya Yaśomitra.* Bauddha Bharati Series, 5. Banaras: Bauddha Bharati, 1970. Also: P. Pradhan. *Abhidharmakośabhāṣyam of Vasubandhu.* Patna, India: Jayaswal Research Institute, 1975.

French translation: Louis de La Vallée Poussin. *L'Abhidharmakośa de Vasubandhu.* 6 vols. Brussels: Institut Belge des Hautes Études Chinoises, 1971.

English translation of the French: Leo M. Pruden. *Abhidharmakośabhāṣyam.* 4 vols. Berkeley, Calif.: Asian Humanities Press, 1988.

Ye-shay-gyal-tshan (*tshe mchog gling ye shes rgyal mtshan,* 1713-1793)

Quintessential Instructions Clearly Teaching the Essentials of (Tsong-kha-pa's) "Stages of the Path to Enlightenment," Correlating the "Eight Thousand Stanza Perfection of Wisdom Sūtra" with (Maitreya's) "Ornament for Clear Realization": Lamp Illuminating the Perfection of Wisdom

sher phyin stong phrag brgyad pa dang mngon rtogs rgyan sbyar te byang chub lam gyi rim pa'i gnad rnams gsal bar ston pa'i man ngag sher phyin gsal ba'i sgron me

Tibetan editions: Tshe-chog-ling

Collected Works, vol. 7. New Delhi, India: Tibet House, 1975.

TBRC W1022.7: 8-174, which is a PDF of: New Delhi, India: Tibet House, 1975.

3. 其他

Amano, Kōei. *A study on the Abhisamaya-alaṃkāra-kārikā-śāstra-vṛtti*. Rev. ed. Yanai City, Japan: Rokoku Bunko, 2008.

Bastian, Edward Winslow. *Mahāyāna Buddhist Religious Practice and the Perfection of Wisdom: According to the Abhisamayālaṃkāra and the Pañcavimśatisāhasrikā Prajñāpāramitā: (The Interpretation of the First Two Topics by Haribhadra, Rgyal-Tshab Dar-Ma-Rin-Chen, and Rje-Btsun Chos-Kyi Rgyal-Mtshan.* Ann Arbor, MI: University Microfilms International, 1980.

Brunnhölzl, Karl. *Gone Beyond: The Prajñāpāramitā Sūtras, The Ornament of Clear Realization, and its Commentaries in the Tibetan Kagyü Tradition*. The Tsadra Foundation series. 2 vols. Ithaca, NY: Snow Lion Publications, 2011-2012.

———. *Groundless Paths: The Prajñāpāramitā Sūtras, The Ornament of Clear Realization, and Its Commentaries in the Tibetan Nyingma Tradition.* Ithaca, NY: Snow Lion Publications, 2012.

Conze, Edward. *Abhisamayālaṅkāra: Introduction and Translation from Original Text with Sanskrit-Tibetan Index.* Roma, Italy: Is. M.E.O., 1954.

———. *The Gilgit manuscript of the Aṣṭādaśasāhasrikāprajñāpāramitā: Chapters 55 to 70 corresponding to the 5th Abhisamaya.* Roma, Italy: Istituto Italiano per il Medio ed Estremo Oriente, 1962.

———. *The Large Sūtra on Perfect Wisdom, with the Divisions of the Abhisamayālaṅkāra.* Berkeley, CA: University of California Press, 1975.

———. *The Perfection of Wisdom in Eight Thousand Lines & Its Verse Summary*. Bolinas, Calif.: Four Seasons Foundation, 1973.

Dhargey, Geshe Ngawang. "A Short Biography" in *Life and Teachings of Tsong Khapa*, ed. Robert A. F. Thurman. Dharmsala: Library of Tibetan Works and Archives, 1982. 4-39.

H.H. the Dalai Lama, Tsong-kha-pa, and Jeffrey Hopkins. *Tantra in Tibet.* London: George Allen and Unwin, 1977; reprint, with minor corrections, Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 1987.

Hopkins, Jeffrey. "Extracts from (Si-tu Paṇ-chen Chö-kyi-jung-nay's) '*Explanation of (Tön-mi Sambhoṭa's) The Thirty*.'" Unpublished.

———. *Meditation on Emptiness.* London: Wisdom Publications, 1983; rev. ed., Boston, Ma.: Wisdom Publications, 1996.

———. *Maps of the Profound: Jam-yang-shay-ba's Great Exposition of Buddhist and Non-Buddhist Views on the Nature of Reality.* Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 2003.

———. *Nāgārjuna's Precious Garland: Buddhist Advice for Living and Liberation.* Ithaca, NY: Snow Lion Publications, 2007.

Hopkins, Jeffrey, and Elizabeth Napper. "Grammar Summaries for Tibetan." Unpublished.

Maher, Derek F. "Knowledge and Authority in Tibetan Middle Way Schools of Buddhism: A Study of the Gelukba (*dge lugs pa*) Epistemology of Jamyang Shayba (*'jam dbyangs bzhad pa*) In Its Historical Context." Ph.D. diss., University of Virginia, 2003.

Napper, Elizabeth. *Kön-chog-jig-may-wang-po's* Presentation of the Grounds and Paths *with Denma Locho's Commentary.* UMA Institute for Tibetan Studies, 2013; downloadable free online at: http://uma-tibet.org/edu/gomang/phar_phyin/salam.php.

Obermiller, Eugène. *Analysis of the Abhisamayālaṃkāra (Fasc. 1)*. Calcutta Oriental Series No. 27. London: Luzac & Co., 1936. Reprint ed. Fremont, CA: Asian Humanities Press, 2001.

Sopa, Geshe Lhundup, and Jeffrey Hopkins. *Cutting through Appearances: The Practice and Theory of Tibetan Buddhism.* Ithaca, NY: Snow Lion Publications, 1989.

Sparham, Gareth. *Maitreyanātha, Āryavimuktisena, and Haribhadra. Abhisamayālaṃkāra with Vṛtti and Ālokā.* 4 vols. Fremont, CA: Jain Publishing Company., 2006-2011.

———. *Detailed Explanation of the Ornament and Brief Called Golden Garland of Eloquence by Tsong kha pa,* 4 vols. Fremont, CA: Jain Publishing Company, 2008-2010.

Stcherbatsky, Theodore and Eugène Obermiller, eds. *Abhisamayālaṅkāra-Prajñāpāramitā-Upadeśa-śāstra: The Work of Bodhisattva Maitreya*. Bibliotheca Buddhica 23. Osnabrück, Germany: Biblio Verlag, 1970. Reprint ed. Delhi, India: Sri Satguru Publications, 1992.

Tsong-kha-pa, Kensur Lekden, and Jeffrey Hopkins. *Compassion in Tibetan Buddhism*. London: Rider, 1980; reprint, Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 1980. Available free online at http://uma-tibet.org/edu/gomang/dbu_ma/middle.php.

Zahler, Leah. *Study and Practice of Meditation: Tibetan Interpretations of the Concentrations and Formless Absorptions*. Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 2009.